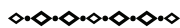

פתאום יבוא

לקט מתוך דברי
מרן החפץ חיים זיע"א

חיוב לימוד
עבודת המקדש

מקורות מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים

והמסתעף
בענין אפשרות ההקרבה
מיד כשיבנה המקדש

הכתובת להערות והארות:

מכון "תורת הקרבנות"

ת.ד. 3196 בני ברק | טל': 050-4134645 | פקס: 072-3377748 | דוא"ל: korbanot@okmail.co.il
קו מידע: 077-2261034

עימוד

052-76-74-702

פתאום יבוא

כתיב (מלאכי ג')
"זפתאום יבא אל היכלו
האדון אשר אתם מבקשים"

וכיון שהישועה בהגלות כבודו יתברך תהיה
פתאום, לא יהיה אז זמן להכין עצמם לעבודה

ואשר הלימוד הוא לא לשעה ושתים
כי אם לכמה שנים. לידע כל עניני הקודש
והמקדש

צריך להכין עצמם מקודם,
שכאשר בא יבא פתאום
נהיה מוכנים לעבודתו יתברך

[חפץ חיים תורה אור פרק יב]

רשימת 34 חוברות "לשכת הכהנים" ללימוד עצמי לכל כהן

הלכות עבודת השחר במקדש

הולכה *	לבישת בגדי כהונה בילוש העזרה *
זריקה ושפיכת שיריים *	הוצאת הדשן *
הטבת והדלקת המנורה *	ארבע פייסות ומי הזוכה בהם *
הפשט ניתוח והדחת קרביים *	עשיית והקרבת מנחת חביתין *
הולכת האיברים ומליחתם *	קידוש ידים ורגלים *
ק"ש וברכות השתחוואה וברכת כהנים *	תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי *
הקטרת הקטורת ומנחת נסכים *	סידור מערכות ושני גזרי עצים *
הקטרת האיברים *	הכנת תמיד וביקורו *
ניסוך היין והתקיעות *	שחיטה *
	קבלה *

הלכות תמיד בין הערביים,
קרבנות שבת, ר"ח והמועדים

זמן וסדר קרבנות הרגלים והעובדים בהם *	תמיד בין הערביים וקיץ המזבח *
קצירת העומר והכנת השעורים לקרבן *	תמידין ומוספין בשבת והזוכים בהם *
הקרבת העומר וכבש שעמו *	אפיית לחם הפנים *
הכנת שתי הלחם *	סידור לחם הפנים *
הקרבת הקרבנות בחג השבועות *	חלוקת ואכילת לחם הפנים *
שאיבת המים לניסוך ודיני ערבה במקדש *	זמן וסדר הקרבת מו'ספי ראש חודש *
דיני ניסוך המים *	זריקת דם חטאת *
שיר של יום בחול, בשבת ומועדים *	הקרבת אימורין *

אקדמות מילין

הנה בכל הדורות תנאים, אמוראים, ראשונים ואחרונים, למדו קדשים להלכה מדין ידיעת כל התורה, וכן מכיון שזה נחשב כאילו מקריבים קרבן, כמו שכתב רש"י בב"מ קיד: שסדר קדשים נחשב לאמוראים כנוהג הלכה למעשה משום שזה נחשב ללומד כאילו הקריב קרבן.

ואמנם בחפץ חיים כתב בזה חידוש מיוחד, שיש חיוב מיוחד לכהנים ללמוד דיני הקרבנות הלכה למעשה כדי שיוכלו לעבוד בבית המקדש. וחזר על זה לפחות ב-6 מקומות, ובכל המקומות כתב שהוא חיוב מדינא. וביותר, כתב החפץ חיים, שצריך לחשוש שהכהנים יצטרכו להכנס מיד לעבודה כשהמשיח יגיע, כיון שביהמ"ק ירד מהשמים והכל יהיה מוכן בכמה רגעים. ואם הכהנים לא ידעו, הרי תתעכב העבודה בביהמ"ק כמה חודשים עד שילמדו ויהיה בושה וכלימה.

ומדברי החפץ חיים נראה להדיא שאי אפשר לסמוך על הכהנים שיקומו שהם יעבדו בביהמ"ק, או שאלהו הנביא ילמד את ההלכות, או שתהיה רוח טהרה משמים וידעו כולם מה לעשות, אלא הכל תלוי רק בנו.

והנה הח"ח הביא ראיות לעיקר החיוב מדברי חז"ל, ובפרט הוכיח מדברי הגמ' שכהנים אסורים בשתיית יין לחד מ"ד, **משום שמהרה יבנה המקדש ובעיני כהנים הראויים להקרבה, ומכאן מוכח שהכהנים שיהיו בזמן שיבנה המקדש, הם עצמם יעבדו במקדש**. ומזה הוציאו המהרש"ם בהסכמה לליקוטי הלכות והחפץ חיים, שיש חיוב ללמוד את הלכות עבודת המקדש כדי להיות מוכן ומזומן לעבודה.

ובס"ד בקונטרס זה יבוררו דברי חז"ל במה שיש לדון ולפלפל בכל זה כדרכה של תורה, וכן יתבאר איך יוכלו הכהנים לעבוד מיד כאשר יבנה המקדש, מכמה טעמים שהיה מקום לדון בזה.

ומכל זה נראה **שהחפץ חיים לא חידש מדעתו חיוב זה, אלא הכל מיוסד על דברי חז"ל שם ובשאר מקומות, כפי שיבואר בקונטרס בארוכה**.

שנת "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא" (ה'תשע"ו)

תוכן העניינים

דברי החפץ חיים זיע"א

- א. תורה אור פרק יב (בתוספת קטעים משאר דברי החפץ חיים).....
- י. מכתב החפץ חיים שציווה להפיצו בין הכהנים.....
- י"ב. שאלות ותשובות מדברי מרן החפץ חיים זיע"א.....

חיוב לימוד עבודת המקדש

סימן א: חיוב הלימוד בזמן המקדש.....
המקור / זמן הלימוד / מה צריכים ללמוד / המלמדים / הספרים.

סימן ב: חיוב הלימוד בזמן הזה.....
מדין ספק דאורייתא / ראייה מאיסור שתיית יין / לרבנן / לרבי / להלכה / גדר החיוב / הזמן שיוכלו להתכונן לעבוד. / עוד ראיות: מדין צפית לישועה / ממבחן הכהנים בבית שני / מאיסור הטלת מום בעדר / מדין דרישת ציון / מדין וקדשתו / בזמנינו החיוב יותר.

סימן ג: כמה כהנים חייבים ללמוד.....
כל הכהנים חייבים. / יצטרכו הרבה כהנים להקריב: א. קרבנות תודה. ב. קרבנות חטאת. ג. קרבנות עולה ד. קרבנות גרים. ה. השלמת המוספין. ו. קרבנות המילואים.

סימן ד: איזה כהן חייב ללמוד.....
א. כהן שלא יודע משמרתו. ב. כהן לא מיוחס. ג. כהנים בחו"ל. ד. כהן קטן. ה. כהן בעל מום. ו. כהן איטר. ז. כהן זקן. ח. כהן פסול. ט. כהן שראוי להיות כשר. י. כהן ע"ה. יא. בכור. יב. לוי. יג. תלמיד חכם. יד. ישראל.

סימן ה: האם יוכלו לעבוד מיד.....
האם מעכב: א. טומאת מת. ב. טומאת שרץ ונבילה. ג. טומאת קרי וזב. ד. לבנות בטומאה. ה. חינוך בטומאה. ו. ביקור בתמיד. ז. מעמדות. ח. מנחת חינוך. ט. שקלים. י. קמיצה. יא. קודם תמיד. יב. חינוך המזבח. / בלילה / בשבת ויו"ט / כהן פרוע ראש / ייחוס.

סימן ו: קושיות על חיוב הלימוד בזמן הזה.....נה

מדוע לא יקריבו הכהנים שיקומו: א. יצטרכו הרבה כהנים. ב. יהיו טמאים. ג.
תחה"מ יהיה אח"כ. ד. חוששים שיקריבו בלי בית. ה. יהיו פטורים מהמצוות.
ו. יצטרכו חינוך. ז. לא יידעו הדינים שהתחדשו. / עוד קושיות מהח"ח: אליהו
הנביא ילמד / יהיה רוח ממרום / הלכתא למשיחא / דינים הנוהגים קודמים.

סימן ז: גדולי הדורות שעסקו בקדשים (להלכה) .....סג

תנאים ואמוראים / ראשונים מפרשי הש"ס / ראשונים מפרשי התורה / עוד
ראשונים / אחרונים / מחברי זמנינו / הלימוד כהכנה לעבודת המקדש.

תמצית הדברים.....סח

בזמן המקדש / בזמן הזה / ההכנה למעשה.

נספח

תשובה א: האם בעלי מומין יתרפאו מיד בבנין בהמ"ק .....עא

תשובה ב: האם איטר יד יתרפא.....עג

תשובה ג: האם כהנים יוכלו לקבל הזאה מטומאת מת

מיד כשיבנה בית המקדש .....עה

דברי החפץ חיים זיע"א

תורה אור פרק יב

בתוספת קטעים

משאר דברי החפץ חיים

מאמר מעניני

הקודש והמקדש

י"ב שאלות ותשובות

מדברי מרן החפץ חיים זיע"א

תורה אור פרק יב

בו יבאר מאמר הגמרא ששואלין לו לאדם לעתיד לבא צפית לישועה

החייב לצפות לישועה

אמרו חז"ל [שבת ל"א] בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו' צפית לישועה. הורגנו חז"ל בזה שמטל על האדם לצפות תמיד לישועת ה' והיא מהדברים ששואלין אותו בתחלת דינו. וכן סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בשמו"ע "לישועתך קוינו כל היום", וכן אנו מסימין תפלתנו על כן נקנה לה וכו' לראות מהרה וכו', וכן אנו אומרים ב"אני מאמין" ואני מחכה לו בכל יום שיבא.

האם באמת אנו מצפים

אבל צריך להתבונן אם אין דברינו רק משפה ולחונן ח"ו, כי אם באמת מצפין אנו לישועה במהרה ומחכים בכל יום שיבא, הלא היינו מכינים עצמנו בלמוד ההלכות האלה שבבא זמן הישועה ידרש לנו הלכה למעשה, וההלכות, הלא גדולות ומרבות הן אשר א"א ללמד ולדעת אותן בשעה קלה. ואם אין אנו נותנין לב ללמד ולדעת הלכות הקדשים, אות הוא כי אין צפיתנו לישועה במהרה אמתית, שאלו כן בודאי היינו משתדלים ומזדרזים בכל עז ללמד הלכות אלו הנצרכות לנו תכף בהגלות ישועתו יתברך.

כשתהיה בשורת הגאולה ילמדו פלם הלכות המקדש

ואיך לא נירא ולא גבוש לומר שקר ח"ו לפניו יתברך ולהזכיר עוד שמו על זה כמו שאנו אומרים ג' פעמים בכל יום: "על כן נקנה לה ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך כיון שבמעשה אין אנו עושים כן, שאלו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה, בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמד ההלכות השייכות לקרבן ולמקדש בעבור שאז כל הדינים נוהגין למעשה, לא מבעי לכהנים אלא אף לישראלים כגון אכילת קדשים וביאת המקדש ששייך לכלם, ובפרט לענין קרבן פסח שחייבה התורה בענש כרת אם ימנע מלעשותו. וגם בזמן שהוא על הגדולים שבישראל מוטל להורות לעם ה' את כל הדינים השייכים לקדש ולמקדש.

המצפה לישועה צריך ללמד עכשו

ועתה אם אמנם פן כי מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרים לפני בוראנו יתברך, ה"ה לנו גם פן להזדרז בכל עוז בלמוד הלכות אלה וכנ"ל.

כאשר מחכים למלך מתכוננים היטב

ועוד אשאלה נא האם יקרה כזאת כשמחכים על מלך בשר ודם אף בחשש ספק שמא יבוא לאיזה מקום, הלא עושים אז כל ההכנות הנצרכות לקבלת פניו, ואנו אומרים גם פן שמחכין אנו לו יתברך כמו שקבעו לנו בקדשה של שבת, ה"ה לנו לעשות גם פן ההכנות הנצרכות לקבלת פני מלכנו מלך כל העולמים יתברך.

ההכנה לקבל פני מלכו של עולם היא בידיעת הלכות הקדשים ובפירוש הכהנים

ומה המה ההכנות הנדרשות לנו לקבל פניו הוא בידיעת תורתו, שבהגלות נגלות כבודו יתברך ישאל לנו על זה כמו שנאמר (ישעיהו מג) מי בהם יגיד זאת, ובפרט בהלכות הקדשים שהוא חלק גדול מתורתו והן הנצרכות אז למעשה לכל. ובפרט מהכהנים בודאי ישאלו על זה, וכמו שהיה בזמן בית שני פעין שאלות אלו שהיה נבואה מהשי"ת לחגי הנביא (חגי קפיטל ב) שאל נא את הכהנים תורה, עיין שם מה שגער הקב"ה על תשובת הכהנים בזה.

אם הכהנים לא ידעו תהיה בושה וכלמה

ומזה נוכל לידע גם כעת בודאי כשנזכר כשיבא הקץ, בודאי יצוה הקב"ה לשאל את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם, וכמה בושה וכלמה יגיע לנו אז כשלא נדע מה להשיב, כי כפי מה שנתרחקנו כעת מלמוד סדר הזה, אף מה שמפרש בקרא גם פן כזר נחשב לנו ולא נדע להשיב.

[הוספה (מכתבים ואגרות קי): וכבר מצינו גם פן בגלות בכל קדם בגין בית שני, שאף על פי שהיו אז אנשים שהיו זוכרים את הבית הראשון ולא נשכח מהם כל כך עבודת הקרבנות, אף על פי כן היתה נבואה מאת ד' על ידי חגי הנביא שישאל את הכהנים תורת הקדש והמקדש, וסוף הדבר ה"ה שלא ידעו הכהנים הרבה דיני הקדש והמקדש, ומה נאמר בימינו אלה. וברור אצלי שלו ה"ה לנו נביא בזמן הזה, בודאי ה"ה גם לו נבואה מד' שישאל את הכהנים תורה ולזרזם על זה].

אִי אֶפְשֶׁר לְסַמֵּךְ שֶׁהַמְּשִׁיחַ וְאַלְיָהוּ יוֹדִיעוּ אֶת הַהֲלָכוֹת

וְאֵל יֵאמֶר הָאָדָם דְּכֹאֲשֶׁר תִּצְמַח יְשׁוּעַת הַקֶּבֶ"ה וְאֵז הָלֵא יְבוֹא מְשִׁיחַ וְאַלְיָהוּ וְעֵתִידִים לְהַגִּיד לָנוּ כָּל חֻלְקֵי הַסְּפָקוֹת, וְכִמוּ שְׂמוּכָא בְּגַמְרָא פְּעָמִים רַבּוֹת לְעִנְיָן סְפָקוֹת בְּשֵׁם תִּיקוּ וְאָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁתִּיקוּ הוּא רְאִשֵׁי תַבּוֹת תְּשַׁבִּי יִתְרַץ קִשְׁיוֹת וְאֶבְעִיּוֹת.

הֵם לֹא יֹאמְרוּ אֶת הַדְּבָרִים שֶׁנִּתֵּן לְלַמֵּד לְבַד

עַל זֶה נָשִׁיב לוֹ, אֲמַנָּם הַדְּבָר בֵּן הוּא שְׁכַל חֻלְקֵי הַסְּפָקוֹת יִתְבָּרְרוּ לָנוּ עַל יְדֵי אֲלֵיָהוּ, אֲבָל הַדְּבָרִים הַפְּשׁוּטִים הַמְּבֹאָרִים בְּפָסוּק וּבְבִאּוּרֵיהֶן שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה הַמְּסוּרָה לָנוּ כְּמִבְאָר בְּתוֹרַת כְּהֵנִים וּבְגַמְרָא, הֲלֹא אָנוּ צְרִיכִין בְּעֶצְמָנוּ לְדַעַת כְּפִי שְׁבִיכְלֵתָנוּ, כִּי הֲלֹא אֲלֵיָהוּ לֹא יְבוֹא לְלַמֵּד עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד דְּבָרִים שֶׁהִיָּה יָכוֹל לְדַעַת בְּעֶצְמוֹ, וְרַק הַסְּפָקוֹת אֲשֶׁר אִי אֶפְשֶׁר לְבָרַר יִתְגַּלוּ לָנוּ עַל יְדֵי אֲלֵיָהוּ, וְעַל הַפְּשׁוּטוֹת הַמְּבֹאָרוֹת הֲלֹא יֹאמֶר כִּי הִיָּה לָכֶם לְלַמֵּד וְלִשְׁנוֹת בְּעֶצְמְכֶם קִדָּם שְׁבֹאֲתִי לְבִשֶׁר הַגְּאוּלָּה, וְכִמוּ שֶׁנֶּאֱמַר זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים, וּבְתַרְיָה כְּתִיב הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֲלֵיָהּ הַנְּבִיא וְגו'.

[הוֹסֵפָה (מִכְתָּבִים וְאֶגְרוֹת ק'): וְאֵל יֹאמֶר הָאוֹמֵר שְׁכֹאֲשֶׁר יָבֵא אֲלֵיָהוּ הַנְּבִיא יִתְעוֹרֵר רוּחַ מְמָרוֹם וְנִדְעַ כְּלָנוּ יְדִיעַת הַתּוֹרָה בְּכָל פְּרֻטִיָּה, וּבְתוֹכָם יִתְגַּלֶּה לָנוּ גַם יְדִיעַת סֵדֵר הַקְּרִבּוֹת שֶׁיְדִיעַתָנוּ מוּעֵטָה בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ. אֲמַת הַדְּבָר, שְׁכֹאֲשֶׁר יִתְגַּלֶּה כְּבוֹד ד' בְּעוֹלָם, בְּוֹדֵאֵי יְנוּחַ עֲלֵינוּ רוּחַ מְמָרוֹם עַל כָּל בִּשֶׁר, כְּדִכְתִּיב (יְחֻזְקָאֵל) וְשִׁפְכֵתִי רוּחִי עַל כָּל בִּשֶׁר, אֲבָל צְרִיךְ לְדַעַת כִּי הַשְּׁפַעַת הַרוּחַ תְּהִיָּה כְּפִי הַהֲכָנָה שֶׁהִכִּין הָאָדָם אֶת עֶצְמוֹ מִקִּדָּם אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה, (כְּמוֹ שֶׁכְּתִיב בְּשֵׁם הַגֵּר"א וְצ"ל), וְכִבֵּר אָמְרוּ חֲזו"ל הָאוֹמֵר יְגַעֲתִי וּמִצָּאֲתִי תִאֲמִין, יְגַעֲתִי וְלֹא מִצָּאֲתִי אֵל תִּאֲמִין, מִצָּאֲתִי וְלֹא יְגַעֲתִי גַם בֵּן אֵל תִּאֲמִין].

הַקֶּבֶ"ה יִתְגַּלֶּה פְּתָאוֹם וְלֹא יִסְפִּיקוּ לְהַתְּכַוֵּן

וְהִנֵּה מִצָּאֵנוּ בְּכָתוּב [סוֹף בְּהַעֲלוֹתָךְ] וַיֹּאמֶר ה' פְּתָאוֹם אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אֶהְרֵן וְאֵל מִרְיָם צֹאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֵל אֶהֱל מוֹעֵד וְגו', וּפְרַשׁ רַש"י שֶׁהִיוּ צוֹעֲקִין מִיָּם מִיָּם לְטַבִּילָה. וְהַפְּנִיגָה שֶׁלְּפִיכֶךְ נִגְלָה עֲלֵיהֶם הַקֶּבֶ"ה פְּתָאוֹם שֶׁמָּזָה יְבִינּוּ שֶׁצִּדֵק מֹשֶׁה שֶׁפָּרַשׁ מִן הָאִשָּׁה, כִּינּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹדֵעַ אִימְתִי יְדַבֵּר עִמוֹ הַקֶּבֶ"ה הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת מוֹכֵן בְּטְהֵרָה כָּל שְׁעָה. וְהִ"נּוּ בְּעִנְיָנָנוּ כְּתִיב נְמִי (מְלֹאכֵי ג') וּפְתָאוֹם יָבֵא אֵל הֵיכְלוֹ הָאֶדוֹן אֲשֶׁר אֲתֶם מְבַקְשִׁים, וְכִינּוֹן שֶׁהִישׁוּעָה בְּהַגְלוֹת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ תְּהִיָּה פְּתָאוֹם, לֹא יְהִיָּה אֵז זְמַן לְהַכִּין עֶצְמָם לְעַבּוּדָה, וְאֲשֶׁר הִלְמוּד הוּא לֹא

לשעה ושתיים כי אם לכמה שנים, ולמוד הלכות עבודה להלויים גם כן היתה נצרך חמש שנים כמבאר במסכת חלין, ובפרט לכהנים שצריך לידע כל עניני הקדש והמקדש. ואם כן צריך להכין עצמם מקדם שכאשר בא יבא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתברך.

[הוספה (צפית לישועה פרק ג): לך נא וראה מה דאיתא בבכורות (דף נ"ד) דלפיכך בטלו שלא לעשר מעשר בהמה אף שהוא מצות עשה דאורייתא משום דאתי לידי תקלה, (דכיון דאין לנו מזבח להקריב וצריכין להמתין עד שיפל בהן מום אתי לידי גזא ועבודה), וקפריך הגמרא נישדי ביה מום בכוליה עדריה קדם שנעשר את העדר (דהוא עדין חלין ומתר להטיל בהן מום), ומשני מהרה יבנה המקדש ובעינן בהמה להקריב ולא שכיחי ע"ש בגמרא. והרי משום חשש זה בטלו מצות עשה דאורייתא, ולמה לא נימא מהרה יבנה המקדש ובעינן כהנים להקריב ולא שכיחי וכנ"ל].

ראיה מאסור שתית יין שיש חיוב ללמד הלכות עבודה

ועין סנהדרין כ"ב עמוד ב' דלרבנן אסור לכל כהן בארץ ישראל לשותות יין תמיד, שפא יבנה פתאום המקדש, (וכן בערוכין מ"ג עמוד ב' האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא אסור לשותות יין כל ימי החול), ואפילו לרבי דפליג עלייהו ומתיר הינו דאינו חושש שיבנה פתאום כל כך שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו כפרש"י שם, אבל בדבר שצריך שהוי לזמן רב בודאי לכולי עלמא חוששין לזה. והכא בעניננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד ויומים הוא כידוע, אם כן בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזמן לעבודה כשיצטרך.

וכן שארי תלמידי חכמים שבשאר ישראל גם כן צריכין ללמד וללמד כדי לדעת להורות.

[הוספה (הקדמה לעבודת הקרבנות): דהנה מעולם תמהתי איך היו הכהנים יכולים לגשת אל העבודה, והלא אמרו חז"ל על הפסוק 'איש אחד מאלף' אלף נכנסין למקרא ומאה מהם נכנסין למשנה ועשרה מהם נכנסין לגמרא ואחד מהם להוראה. והנה לעבודת הקרבנות צריך על כל פנים איש בעל גמרא והוא אחד ממאה כהנים וצ"ט היו עמי הארץ, [כי מי שהוא יכול ללמד רק משניות אינו מסגל לידע דיני עבודת הקדש והמקדש], ואם כן איך הספיקו הכהנים לעבודה. עד שמצאתי בירושלמי שקלים פרק ב', רב יהודה בשם שמואל תלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה וקבלה וזריקה לכהנים נוטלין שקרן מתרומות הלשכה, ואם כן גם היום לא אפשר דרי ומה יועילו לנו הכהנים כהיום אם לא ילמדו עמהם התלמידי חכמים. ולפי זה פשוט דגם התלמידי חכמים מחיבים כל אחד לקבע זמן מעט בכל יום ללמוד דיני

העבודה, דאם לא כן כשיבוא משיח צדקנו וירוחץ כל אחד לתקן פשעו הן על חלול שבת והן על שאר חיבוי פרישות בשגגה, והן על כמה מצוות עשה שצריך לעולה והן לקרבן תורה על כל אחד מישראל שעבר דרך הים לארץ ישראל או על חולה שנתרפא שצריך לתורה, ויבואו אצל הכהנים בבקשה הקריבו קרבני ואשליך ממני פשעי, וישיבו הכהנים מה אנו יכולין לעשות, בבית אין לחם ואין שמלה כדרשת חז"ל (תגיגה י"ד) אין בי לא מקרא ולא משנה - נרוץ כלנו אל בעלי תורה והם ילמדונו איך לשחט ואיך לקבל ואיך לזרק, והם יורונו אם השה אינו בעל מום דאם לא כן גם עלינו יש אסור לאו שלא לשחט, ואם חס וחלילה גם הבעל תורה ישיב גם כן איני יודע, כמה יגדל עליו הכלמה ועל כלל ישראל גם כן חס וחלילה].

הפקחים מזדרזים להיות מוכנים לעבודה

ובענינו ש"ך המשל שאמר רבן יוחנן בן זכאי שהביא הגמרא בשבת קנ"ג על הפסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, אמר ר"י בן זכאי משל למלך שזמן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך, אמרו כלום חסר לבית המלך (בתמיה, הכל מוכן ושמן יבהילנו לבא פתאום ואנו צריכין לכנס לסעודה מקשטים). טפשיין שבהם הלכו למלאכתם, אמרו כלום יש סעודה בלא טרח (עדין צריך לטרח לצרכי סעודה ויש לנו שהות הרבה להתקשט. ור"י). בפתאום בקש המלך את עבדיו. פקחים שבהן נכנסו לפניו כשהן מקשטים והטפשים נכנסו כשהן מלכלכים. שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים וכו'. וה"נ בענינו הפקחים המזדרזים עצמם להיות מוכנים לעבודה ויהיו מקשטים בכל הלכותיה ליום בא מלכו של עולם בודאי ישמח בהם, והמתרשלים בדבר וחושבים כי יש עוד זמן לזה, יקרה להם כמקרה אנשים ההם גם כן.

[הוספה (הקדמה לעבודת הקרבנות): וחשבתי שיש שתי סבות להתרשלות זו. אחד מעצת היצר כי ידוע שעל ידי למוד הקרבנות מתכפרין עונותיהן של ישראל, כדאיתא במגלה ל"א שהשיב הקב"ה לאברהם אבינו "כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהם כאלו מקריבין קרבן לפני ומוחל אני כל עונותיהם". ונהפוגה שיתבונן בפרושם ובאופני הקרבנות, וכמו שכתב רבנו בחיי דאין לומר שיהגה ויגרס לשון הפרשה בפסוקים הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפרושם עד כאן לשוננו]. ובזה יקום מה שאמר הכתוב ונשלמה פרים שפתינו, ובשביל כל זה מתגבר היצר בכל כחותיו להניא את האדם מלמודים אלו.

שנית שלמודים אלו דהינו לברר הלכה של כל קרבן בפרטיו, תורת עולה בפני עצמה ותורת חטאת בפני עצמו וכן כל קרבן לברר אותו בכל פרטיו, וכן לבישת הבגדים וכל עניניו השייכים לזה, ורחיצת ידים ורגלים וכן כל הענינים השייכים להעבודה, הוא באמת דבר קשה מאד

ובשביל זה נמנעו הרבה מלעסוק במקצוע זה. ואפריון נמטיה שפרר כל עניני עבודת הקרבנות להלכה בלשון קצר וקל, ועתה יוכל כל אחד בעז"ה לידע כל דיני העבודה בזמן קצר, ואשרי מי שישים לבו לזה].

בזמנינו שהגאלה קרובה צריך יותר להזדרז להתפוננו לעבודה

ובפרט לפי גדל מצוקות הזמן שמצוי בעת בעוונותינו הרבים שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קרוב הגאולה, עיין סוף סוטה במשנה ובסנהדרין צ"ז וצ"ח, בודאי יש לקוות לגאלה וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה.

[הוספה (הקדמה ללקוטי הלכות): ואזכיר איזה מהסימנים לדגמא שאמרו שם, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חפה לו שנאמר וגו'. עוד שם דור שכן דוד בא בו, נערים ילבינו פני זקנים וכו'. עוד שם אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. ובאמת מקרא מפרש הוא והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה', וכן איתא ברעיא מהימנא בפרשת בהעלותך, דבגלותא בתראה לית מיתה אלא עני דעני חשוב כמת עי"ש. וכן בתקוני זהר בכמה מקומות דיתגבר אז העני והדלות. עוד שם בגמרא כמה סימנים. ובעוונותינו הרבים אנו רואין שכמעט כלם נתקיימו בזמנינו. ועל כן בודאי אנו צריכין לצפות לישועה במהרה, ואם כן בזמן הזה החיוב ביותר להכין עצמנו].

אם לא ילמדו יצטרכו להתעכב כמה חדשים

ולך נא וראה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"ח) לענין משיח, שראהו רבי יהושע בן לוי דהוי שרי ואסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם כי פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאל בניו ולא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמד בקל וחסר, אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל, מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ה' להקריב קרבנות הקבועים בשם כלל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל, ואנחנו נהיה מכרחים להמתין עכ"פ איזה חדשים שנהיה בקיאים בהלכותיהן.

קדשים קודם לכל הלמוד, כשיאנו לומד למעשה

[ואף שילמד איזה הלכות הנחוצות למעשה הוא קודם לכל, אכן ידוע שכל מי שהוא בן תורה לומד כמה מסכתות שאין נוגע לו למעשה, לאיש כזה הערנו וזרזנו שלא ישליך הסדר הזה אחר גוון, ואדרבה לו משפט הקדימה מפני כל הטעמים הנאמרים עד כה].

[הוספה (צפית לישועה פרק ג): והנה ידעתי את התשובות אשר ישיבו המתרשלים בזה, כי

בימינו טרדות הזמן מרבות ואין מספיק ללמד הכל, על כן משפט הקדימה להלכות הנהוגות בזמן הזה. אבל על זה אשאל הלא מצינו כמה מסכתות בש"ס אשר רבם אינם שיכים בזמננו למעשה, כמו רוב מסכת סנהדרין ומסכת מכות ורוב יבמות ועוד כהנה אשר אינם נהוגות בזמן הזה ואף על פי כן לומדים אותם בעיון כפאות, ולמה יגרע חלק קדשים הלכות קרבנות. ומלבד כל זה משמע בגמרא (ב"מ דף ק"ד) שסדר זה היה נחשב להם ללמוד למעשה כמו סדר מועד נשים נזיקין, והוא הכל מטעם שפיון שהקב"ה מקבל הלמוד לקרבן כמו בזמן הבית אין אנו יכולים לפטר עצמנו מלמוד הזה, כמו שלא היו יכולים לפטר עצמם מן הקרבן בזמן הבית].

מי שאינו יכול ללמד יחזיק אחרים שילמדו ויהיה לו חלק בעבודה
והנה לפי מה שבארנו עד כה גדל ענין קדשת למוד הזה וגדל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מכשר לזה יראה על כל פנים לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו.

[הוספה (מכתבים ומאמרים ז): והנה בודאי ימצאו אנשים רבים, שבעצמם אינם יכולים ללמד וללמד, אך ברכם ד' בעשר, שיש בידם לשכר מורים תלמידי חכמים שילמדו עם הפהנים עניני הקדש והמקדש, בודאי מצוה רבה עליהם לשכר תלמידי חכמים שילמדו עם הפהנים ענינים אלו. כדמצינו בירושלמי בפרק ד' דשקלים דכתחלת בנין בית שני היו תלמידי החכמים הישראלים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, מפני שלמדו עם הפהנים דיני השחיטה, הקבלה והזריקה. וכל זה היה בימיהם, שהיתה תרומת הלשכה אצלם, ובזמננו שבית המקדש אין, ותרומת הלשכה אין, מן הנכון היה שהעשירים יספיקו להתלמידי חכמים הישראלים, כדי שילמדו עם הפהנים דיני הקרבנות, וזכות גדול יהיה להם שיתרבה על ידיהם למוד התורה בישראל.

ועוד זאת יותר, כי יהיה להם חלק בעבודה שיעסק אחר כך הפהן על ידם, שהספיקו להם בעת למודם הלכות אלו ונעשו הפהנים על ידם כהנים ממחים, ראויים לעבודה במקדש].

ראוי להחזיק לפחות עשרה אברכים בכל עיר שילמדו קדשים להלכה
על כן מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבע עשרה אברכים גדולי תורה שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו, ויקדישו לזה מחצית עתותם ומחצית לשאר למודים איש איש כחפצו בורה דעה או בחשן משפט], ועשרה אלו ישתדלו משך חמש שנים ללמד הלכות אלו על ברין ולפלפל בהן ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי פיון שהקב"ה חושב להלמודים אלו כאלו מקימין אותן בפעל ממש, צריך להשתדל ולידע כל דבר בברור, וכמו שכתב השל"ה בספר יש נוחלין, ובזה העת יקבלו הפרס הקצוב להם ואחר ה' שנים ישבו אחרים במקומן.

[הוספה (מכתבים ואגרות קי): ועל כן כאשר בארתי קצת מגדל הענין והחיוב להכין את עצמנו בימינו אלה בדיעתי עבודת הקרבנות. בודאי נחוץ מאד ליסד "לשפת הכהנים" שמטרתה תהיה להושיב תלמידי חכמים שילמדו סדר קדשים ודיני עבודת הקרבנות כדי שיהיה לכהנים ממי לשאל דיני הקדש והמקדש, וכמו שהיה מלפנים אצל הסנהדרין יושבי לשפת הגזית, שילמדו עם הכהנים דיני עבודה והיו נוטלין שכון מתרומת הלשכה (כדאיתא בשקלים פרק ד').]

[הוספה (צפית לישועה פרק ג): ויתכן מאד כשימצא חבורה קדושה כזו שלומדים בתמידות דיני עבודה, האיש שיודע בנפשו שעבר על עון חלול שבת והוא מחיב חטאת יבקשם שילמדו עבורו דיני הקרבת חטאת, וידוע מאמר חז"ל כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, או אם הוא אחד מארבעה שצריכין להודות כגון חולה שנתרפא או שהיה חבוש בבית האסורים וכהאי גוונא, שבזמן המקדש היה צריך להביא קרבן תודה ועכשו צריך ללמד דיני הקרבת התודה, ועין בסוף שלחן ערוך ארח חיים בהשמטה שם שבררנו שם ההנהגה בענין הזה. ומי יתן שיהיו הכל מתבוננין בזה המאמר שאמר השם יתברך ומקמינן אותו, בודאי היה מתבטל כל הצרות והגרושין].

התועלת הפולה בדבר

ובזה תהיה התועלת פולה, כי לכו מה שימצאו בישראל מפלגים היודעים בהלכות אלו הנוהגים בזמן המקדש [שיבנה במהרה בימינו] על ברין ולא יהיו הלכות אלו כמת מצוה, עוד זאת שתלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה מעלה הקב"ה כאלו מקריבין אותן בפעל וכנ"ל.

כשאנו משתדלים מצדינו הקב"ה יחיש את הגאולה

ובזה תהיה הודאה שאנו מצפין ומחפין לגאולה העתידה, ועל כן אנו מכינין עצמנו בדיעתי הלכות אלו ולא נהיה שוב כדובר שקרים כשאנו אומרים על כן נקנה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך וכו'. וכן כשאנו אומרים כי מחכים אנחנו לך וכו'.

סגלה לקרוב הגאולה

[הוספה (מכתבים ומאמרים ח): והנה מצינו בנעמן שר צבא מלך ארם (מלכים ב' ה'), כשבא אל אלישע הנביא שירפאהו מצרעתו אמר לו אלישע, שירחץ בירדן וטהר, והיה לו לנעמן תמיהה גדולה ואמר, הלא טוב אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל, ובטל בלבו את דברי הנביא. ויאמרו לו עבדיו, אבי (לשון אדון) אפלו אם אמר אליך הנביא דבר גדול, הלא עליך לעשותו, ואף כי אמר אליך רחץ וטהר, דבר קטן כזה עליך לשמע לדבריו, וישמע להם וירחץ ויתרפא מצרעתו. כן הדבר על אחת כמה וכמה בעניננו, ומה אם אמר לנו הקב"ה כמה סגלות

ועצות שעלינו לעשותם, כדי לקרב הגאולה, הלא בודאי כל אחד מישראל היה מזרו את עצמו כדי לקרב הגאולה, ומכל שכן אם אומר לנו כי אם ללמד החקים והמשפטים (שבלאו הכי אנו מחיבים על זה) שהמה קרוב גדול לגאולה, הלא צריך כל אחד ואחד להקדים את עצמו, כדי שיהיה לו אחר כך חלק בהגאולה.

אריכות הגלות כיון שלא מוכנים

ונתעוררתי לזרו לכלל ישראל לענין זה, מפני כמה אנשים שתמהים על אריכות הגלות, בעת שאנו רואים שכמעט כל הסימנים שאמרו בגמרא, שצריכים להיות לפני ביאת המשיח, נתקיימו כלם, ועדין לא נראה שום התעוררות מלמעלה לביאתו, ועקבותיו לא נודעו. והשבתי להם תשובה מפסוק זה, דהקב"ה מזהיר על למוד ושמירת החקים והמשפטים, וכאשר נקים זה אז תכף יקים הפסוק השני הכתוב אחריו: הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא.

וכאשר יראה השם יתברך שאנו מצדנו עושים כל השתדלות מה שבידנו לעבודת בית אלהינו, בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכנו לראות פהגים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן:

מאמר מענייני הקדש והמקדש שהחפץ חיים צוה להפיצו בין אחינו הפהנים

הנה כָּלֵל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְשִׁבּוּא אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא לְבִשְׂרָנוּ מִקֶּדֶם עַל בִּיאָתוֹ, וּבְכָל תְּפִלָּה וְתַפְלָה אָנוּ מִתְּפַלְלִים לְד' שִׁישְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ וְשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְתַכְלִית הַנִּרְצָה מִבְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא שִׁיתְגַּלֶּה לָנוּ כְּבוֹד ד' כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ מְלֻפְּנִים, וְשִׁנְקָרִיב קִרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה.

וְהִנֵּה זֶה יְדוּעַ שֶׁעֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת צְרִיכָה כִּהְנִים, וְזֶר פָּסוּל לְעֲבוֹדָה אֲפִילוּ אִם הוּא גָדוֹל בַּתּוֹרָה כְּאַחַד הַנְּבִיאִים. וְאִם כֵּן, אַחֵי וְרַעֲי, לְפִי דְבָרֵינוּ אֵלֶּה לּוֹ יְהִי שְׁאֲפִילוּ אִם יָבֵא אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא וְגַם מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּיָמֵינוּ, הֲלֹא יִהְיֶה צְרִיךְ לָנוּ לְהִתְחִיל תַּכְף בְּעֵינֵי הַקִּרְבָּנוֹת וְשֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, וְלִזְוָה הֲלֹא נַחוּצִים לָנוּ כִּהְנִים שִׁידְעוּ דֵּינֵי הַקִּרְבָּנוֹת, וּבְלֹא כִּהְנִים אֵין לָנוּ תוֹעֵלַת בְּבִנְיָן הַמִּקְדָּשׁ.

וּלְכַסּוֹף אֵין מְצוּי לָנוּ לַעֲת עֵתָה אִף כִּהֵן אַחַד שִׁידַע דֵּינֵי הַקִּרְבָּנוֹת כְּרֹאוּי, כִּמְהַבּוּשָׁה וְהַכְּלִימָה נְשִׁיג אֲזוֹ, וְאָנָּה נוֹלִיךְ אֶת חֲרַפְתָּנוּ, שְׁאֲזוֹ יוֹדַע שְׁכָל תְּפִלוֹתֵינוּ וּבִקְשֵׁתֵינוּ לְבִיאָתוֹ הִיוּ רַק מִהַשְׁפָּה וְלַחֲוִץ וְלֹא בְּאַמֶּת וּבְתַמִּים וּבְכָלֵב שְׁלָם, כִּי לּוֹ חֲפִצָּנוּ בְּאַמֶּת שִׁיבּוּא הֲלֹא הָיָה לָנוּ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים לָזוֹה, וְאַמָּנָם אֵין הַדְּבָר כֵּן. וְכִבֵּר מְצִינוּ גַם כֵּן בְּגִלוֹת בְּכָל קֶדֶם בְּנֵי בֵּית שְׁנֵי, שֶׁהִיְתָה נְבוּאָה מֵאֵת ד' בְּיַד חֲגִי הַנְּבִיא שִׁישְׁאֵל אֶת הַכִּהֲנִים תּוֹרַת הַקֶּדֶשׁ וְהַמִּקְדָּשׁ, וּבְרוּר לִי שְׁלוֹ הָיָה לָנוּ נְבִיא בְּזִמָּן הַזֶּה בְּוֹדָאֵי גַם לּוֹ הִיְתָה נְבוּאָה מִד' שִׁישְׁאֵל אֶת הַכִּהֲנִים תּוֹרָה וְלִזְרֹם עַל זֶה.

עַל כֵּן, אַחֵי וְרַעֲי, עֲלֵינוּ לְהַכִּין אֶת עֲצָמֵנוּ בְּכָל מְאִי דְאֲפָשׁוּר בִּידְעַת הַקֶּדֶשׁ וְהַמִּקְדָּשׁ, וּבְפִרְט הַכִּהֲנִים וְהַלְוִיִּים עֲלֵיהֶם הַמְּצוּה וְהַחֻכָּה הַזֹּאת בִּיתֵר שְׂאֵת, שֶׁהֵם הֵם יִהְיוּ הַנִּתְבָּעִים הַרְאֲשׁוֹנִים מְדוּעַ לֹא הִכִּינוּ אֶת עֲצָמָם לְעֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת.

וְגַם הַיִּשְׂרָאֵלִים הַתְּלִמִּידֵי חֻכְמִים צְרִיכִים לְדַעַת דֵּינֵי הַקִּרְבָּנוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה לְכִהֲנִים מִמֵּי לְשֵׁאל דֵּינֵי הַקֶּדֶשׁ וְהַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מְלֻפְּנִים אֲצֵל הַסַּנְהֶדְרִין יוֹשְׁבֵי לְשִׁכְת הַגְּזִית. וְגַם כְּשִׁיבָא אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא יִמְצָא הַרְבֵּה כִּהְנִים בְּתוֹךְ הַיִּשְׂרָאֵלִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִשְׁךְ הַגְּלוֹת הַמֵּר הַזֶּה.

פתאום

מאמר מענייני הקדש והמקדש

יבוא

יא

היוצא מדברינו, החובה עלינו להכין את עצמנו בלמוד דיני הקדש והמקדש וענייני הקרבנות, כדי שנוכל להתראות לפני משיח צדקנו ולא נבוש ממנו, ואז נוכל באמת לתבע מהקב"ה שישלח לנו משיח צדקנו, כי כבר אנו מוכנים לביאתו, ואז בודאי ישלח לנו את אליהו הנביא ומשיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

אדר ב' תרפ"ז.

ישראל מאיר הפהן

מח"ס חפץ חיים ומשנה ברוחה

י"ב שאלות ותשובות מדברי מרן החפץ חיים זיע"א

א) למה יש צורך ללמוד כעת את הלכות הקודש והמקדש, הרי אליהו הנביא ילמד את הכל.

תשובה: "אליהו לא ילמד כל אחד ואחד את הדברים שיכול היה ללמוד לבד, ויאמר היה לכם ללמוד בעצמכם קודם שבאתי".

(תורה אור פרק יב, צפית לישועה פרק ג)

ב) הרי תהיה רוח טהרה ומלאה הארץ דעה, וכולם ידעו את כל ההלכות.

תשובה: "השפעת הרוח תהיה כפי ההכנה שהכין האדם את עצמו מקודם".

(מכתבי החפץ חיים קי)

ג) הרי הכהנים שיקומו לתחיית המתים ידעו לעבוד את עבודת המקדש.

תשובה: "גם הכהנים היום צריכים לדעת כדי לעבוד, וכמו שבתחילת ימי בית שני נאמרה נבואה לחגי שישאל את הכהנים בהלכות המקדש, אעפ"י שהיו שם עזרא הסופר ועוד גדולים".

(הגאון רבי שכנא זאהן בהקדמת ספרו "עטרת יעקב" בשם החפץ חיים)

ד) הרי יוכלו ללמוד מיד כשתבוא הגאולה.

תשובה: "כתיב פתאום יבוא אל היכלו ואם כן לא יהיה זמן להתכונן לעבודה, ויצטרכו כמה שנים ללמוד את הלכות העבודה".

(תורה אור פרק יב, ובהקדמה לעבודת הקרבנות)

ה) למה כולם צריכים ללמוד, הרי אפשר שכמה כהנים ילמדו, וכשיבנה בית המקדש ילמדו שאר הכהנים.

תשובה: "כיון שיצטרכו מיד כמה מאות כהנים להקרבת כל התודות והחטאות [והיולדות]".

(צפית לישועה פרק ג, ובאגרת להג"ר יוסף חיים זוננפלד)

(ז) למה לימוד הלכות הקרבנות קודם ללימודים אחרים.

תשובה: "כיון שמלבד שיש בזה מצות ת"ת, הרי זה נחשב כאילו הקריב את הקרבנות בבית המקדש, ועוד שמכפר כל העוונות ומציל מכל הקטרוגים והצרות. ועוד שלימוד זה מחזק האמונה בהשי"ת ובגאולה".

(תורה אור פרק א ופרק ג, ובאגרת להג"ר שמעון שקופ)

(ז) הרי קודם צריכים ללמוד את הדברים שנוגעים למעשה.

תשובה: "כידוע שלומדים כמה מסכתות שרובם לא שייכים בזמן הזה, כגון סנהדרין מכות ויבמות. וגם הלומדים נשים נזיקין עפ"י רוב אינם לומדים את ההלכה למעשה. וא"כ יש מעלה בסדר קדשים שנחשב כמקריב קרבן, ולכן נחשב אצל האמוראים כמו לימוד שנוגע למעשה. וגם אלו שלומדים למעשה מדוע לא יאצילו זמן גם ללימוד קדשים, ובפרט לכהנים שדבר זה יהיה נוגע להם למעשה ממש שודאי לימוד זה הוא חיוב".

(תורה אור פרק ב, צפית לישועה פרק ג, ובהקדמה לליקוטי הלכות)

(ח) הרי יש הרבה דברים בעיקרי הדת שנתרופפו, וצריך לתקנם קודם.

תשובה: "כל דברינו הם לחרדים לדבר ה' שלא חסר להם מאומה בעיקרי הדת וענפיה, ורצון הקב"ה שאוהביו ושומרי בריתו יהיו שלמים בעבודתו, ואפילו שח"ו יש הרבה מתפרצים".

(הקדמה שניה לליקוטי הלכות, ובהקדמה לתורה אור)

(ט) למה צריכים ללמוד הלכה למעשה, הרי לא פוסקים הלכה ב'הלכתא למשיחא'.

תשובה: "הרמב"ם פוסק הלכות גם בהלכתא למשיחא, וכן דעת כמה ראשונים (מסקנת התוס', ריטב"א בשם הרמב"ן), שמסקנת הגמ' דלא כרב יוסף".

(הקדמה ראשונה ללקוטי הלכות)

(י) למה מתרשלים בלימוד הזה.

תשובה: "כיון שלימוד זה מכפר את כל העבירות ומשקיט את המקטרגים, לכן היצר מתגבר בכל כוחותיו להניא את האדם מלימודים אלו. ועוד שקשה לברר את ההלכה של כל קרבן וקרבן לפרטיו".

(הקדמה לעבודת הקרבנות)

(יא) למה הראשונים לא חיברו פסקי הלכות בעניני קדשים.

תשובה: "כיון שבזמנם לא היה שו"ע, הרי היו צריכים להורות לכל ישראל כל ההלכות

שבארבע חלקי שו"ע. וגם שלא היה דפוס והיו צריכים לשלוח העתקות. ועוד שאפשר שעשו חיבורים אלא שלא נתפשטו, וכמו שהתגלו כתבי כמה ראשונים".

(הקדמה ראשונה לליקוטי הלכות. ובקיצור תולדות חייו עמ' 59 הוסיף שאמנם הראשונים לא חיברו ספרים מפני שאינו נוהג בגלות, אבל אנו שקרובים לגאולה יותר מהם, עת לעשות לה' ולברר דברי חכמינו הקדמונים למעשה)

(ב) מזה יעשה מי שלא יכול ללמוד קדשים.

תשובה: "סייע בהחזקת חברות העוסקות בדיני הקרבנות".

(תורה אור פרק יא, צפית לישועה פרק ג, ובהשמטה למ"ב סי' תרצד)

חיוב לימוד עבודת המקדש

מקורות מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים

והמסתעף

בענין אפשרות ההקרבה

מיד כשיבנה המקדש

סימן א'

חיוב הלימוד בזמן המקדש

שאלה: האם בזמן שהמקדש קיים יש חיוב לכהנים ללמוד דיני העבודה?
תשובה: כיון שיש מצווה לכהנים לעבוד במקדש¹, ודאי יש חיוב ללמוד דיני העבודה
כמו כל המצוות שצריך ללמוד כדי לדעת איך לקיים.

המקור

אפשר לומר (בקיצור נמרץ) כמה מקורות לחיוב זה:

- א. מדין חיוב תלמוד תורה שצריך ללמוד על מנת לעשות². וזה עיקר הלימוד³.
- ב. מדין חיוב ההכנה למצווה, שהרי אם לא ילמד לא יוכל לקיים. וכמו שחייב קודם
החג לקנות שופר ולולב, ואם לא קנה ולכן לא יכל לקיים בחג ביטל עשה⁴.

1. כמש"כ בכמה פסוקים. ועי' תוס' עירובין לב. ד"ה הרחוקים, ובראשונים שם, וברמב"ם כלהמ"ק ד' א' (ובסהמ"פ), ואכ"מ.
2. אבות ד' ה', וע"ש בפ' רבינו יונה. וכן בקידושין מ: ב"ק יז. תלמוד גדול שמביא לידי מעשה.
3. עיין ספר חסידים י"ז שורש התורה להעמיק ולדעת מעשה בכל דבר, פנ"י ברכות י: (ד"ה שם א"ר) עיקר מצוות עוסק בתורה להבין הדינים, ברכ"י או"ח ל"ח עיקר התורה להבין ולהורות מעשה המצוות.
- וכ"כ הח"ח בהקדמה לליקוטי הלכות (ד"ה ודע) שלדעת תמצית ההלכה היוצאת מן הסוגיות זהו תכלית לימוד התורה, וזהו עיקר מצוות לימוד התורה לשמה ע"ש.
- והאריך בזה באור ישראל (להגרי"ס) סי' כ"ז, ובהקדמת הגר"ח מוולאזין לביאור הגר"א לשו"ע. וע"ע שבט הלוי ח"ב ג"ז.
4. מנ"ח ה' י"ג, וע"ש שהוכיח מכאן שחייב להקדים לבא לפני פסח לירושלים כדי שיוכל להקריב ק"פ, וכ"כ בשאילת יעב"ץ ח"א קכ"ז, או"ש ק"פ א' י"ח. ואף לחולקים שאין חיוב לבא לפני פסח (עי' צ"ח פסחים ג: תוד"ה מאליה, מרומ"ש שם, פנ"י סוכה כה. במשנה), שאני התם שיש פטור של דרך רחוקה.
- וחיוב זה מסברא, או שהוא נכלל בחיוב לקיים את המצוה.
- והנה י"א שאין חיוב לטרוח טירחא גדולה ונחשב אנוס (ע' חיי אדם כלל ס"ח י"ט, ובספר חכם לב יקח מצוות כלל א' (הערה 11) וכלל ב' ענף א', ואכמ"ל), היינו כשיכל לקיים את המצווה בלא"ה, משא"כ כאן שא"א לקיים בלי ללמוד ע"כ יש חיוב ללמוד.
- ועי' לקח טוב כלל ו' ססק"ג שהאריך בזה האם יש חיוב לדאוג קודם שהגיע המצווה, ודבר יהושע ח"א סימן א' י'.

וכן מצינו באשה שלא חייבת בלימוד התורה, ומ"מ חייבת ללמוד דינים השייכים לה⁵, כדי שתוכל לקיים⁶. ואף אנשים חייבים כן⁷.

וכן שלושים יום קודם החג דורשין בהלכות החג⁸. ומוכח שיש חיוב ללמוד ההלכות קודם זמן המצווה. ומסתבר שמצווה שצריך ללמוד יותר משלושים יום החיוב הוא כמה שצריך⁹.

ובהלכות המקדש מצינו חיוב מיוחד שבן לוי צריך ללמוד הלכות עבודת הלויים ה' שנים קודם שעובד¹⁰. וכ"ש הכהנים שהלכותיהם מרובות שצריכים ללמוד יותר¹¹.

ג. מדין וקדשתו שמצווה להבדיל את הכהנים ולהכינם לקרבן¹², ובכלל זה ללמוד ההלכות המקדש¹³. וא"כ ה"ה שהכהן צריך ללמוד בעצמו¹⁴.

ד. בבה"ג¹⁵ כתב שמצוות הכהנים ללמוד לעשות יציקות ובלילות וכו' [ומנה את כל החמש עשרה עבודות המסורות לבני אהרן¹⁶], ומשמע שהחיוב ללמוד לעשות הוא בכלל המצווה¹⁷.

5. רמ"א וב"ח יו"ד רמ"ו ו', ובב"י או"ח ס"ס מ"ז בשם האגור (והובא בביאור"ל שם), והמקור הוא מחיוב הנשים לבא למצוות הקהל ע"ש.

6. עי' ספר חסידים שי"ג. ובפשטות אינו משום מצוות ת"ת, עי' ברכ"י או"ח מ"ז ז', שו"ת יוסף אומץ ס"ז, ביה"ל ח"א ו', מנ"ח ת"ל ה'.

7. ראשון לציון (לאוה"ח) יו"ד רמ"ו א'.

8. פסחים ו', שו"ע או"ח תכ"ט א'. ודעת הב"ח בגדי ישע ופמ"ג שם שהוא דאורייתא (וכן במהרש"א סוכה ט. ברש"י ד"ה ב"ש, פנ"י פסחים ו. אמר), אבל בלבוש ושו"ע הרב שם נקטו שהוא דרבנן וכ"כ במאירי פסחים שם.

9. וכ"כ האחרונים.

10. חולין כד, רמב"ם כלהמ"ק ג' ז'. וברמב"ם שם משמע שזה דאורייתא, וכן דעת רש"י במדבר ח' כ"ד, אמנם ברמב"ן עה"ת שם חולק שזה מנהג וקרא אסמכתא ע"ש. ויבואר דין זה בסמוך (בזמן הלימוד).

11. חסדי דוד בתוספתא חולין א' י' (ד"ה והרמב"ם). וכ"כ הח"ח בתורה אור פי"ב, הקדמה לעבודת הקרבנות, מכתבי הח"ח – אגרות ומאמרים ק"י, ומכתבים ומאמרים ה'.

12. רמב"ם כלהמ"ק ד' א', חינוך רס"ט. ובסהמ"צ הקצר לח"ח עשה נ'.

13. דרך חכמה ברמב"ם שם.

14. נתבאר לקמן סי' ב' (ד"ה מדין וקדשתו).

15. במנין המצוות (בהקדמת הספר) עשה קפ"ג.

16. וכמו שמובא במנחות יח: ובחולין קלב: ע"ש.

17. ויותר משמע שעיקר המצווה היא רק ללמוד, וצ"ע.

ה. משום מעלה ושליומות בהקרבת הקרבנות. וכמש"כ במדרש¹⁸ שאף שמקריבין עולה היו עוסקין בקריאתה, כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה. וביאר הח"ח¹⁹ ששורש תיקון הקרבנות הוא ע"י התורה.

זמן הלימוד

איתא בגמ'²⁰ שלוי צריך ללמוד ההלכות השייכים לו²¹, חמש שנים קודם שייכנס לעבודה, כיון שהלכות העבודה מרובות²². ולפי זה כ"ש כהן צריך ללמוד יותר מלוי, כיון שעבודות הכהנים מרובות כפלי כפליים, שצריכים לדעת כל ענייני הקודש והמקדש, וכל קרבן וקרבן דינו ופרטיו²³. [אמנם יש שצידדו²⁴ שכהנים זריזים וזהירים, ואין צריכים ללמוד ה' שנים]. אם לא למד ה' שנים לא נכנס לעבודה²⁵. ויש שכתב שדין זה רק לכתחלה²⁶.

18. מדרש תנחומא סוף פרשת צו (אות י"ד).

19. תורה אור פ"ג.

20. חולין כד. וילפינן מהפסוקים ע"ש. וברש"י ורמב"ן (במדבר ח' כ"ד) ורמב"ם כלהמ"ק ג' ז' נחלקן אם זה דאורייתא או אסמכתא וכנ"ל הערה 10. [דין זה הובא להלכה בשעה"צ תקפ"א כ"א לענין חזן ע"ש].

21. כן לשון הליקו"ה בחולין שם שצריך ללמוד כל ההלכות וכן בסמ"ג עשה ק"ע כתב שלומד ענין העבודה, ודלא ככס"מ כלהמ"ק ג' ז' (בתירוץ א') שחמש שנים נאמר רק להלכות השיר, וע' בסמוך. 22. זהו לדעת ר' יוסי שם. אבל לת"ק כל לימוד צריך ה' שנים, וכן נקטו כת"ק במאירי שם, וברש"י רע"ב וגר"א באבות ה' כ"א (בן עשר למשנה), ובשו"ע הרב הלכות ת"ת פ"א ה"א, ופ"ג ה"א ע"ש. 23. חסדי דוד בתוספתא חולין א' י' (ד"ה והרמב"ם), והח"ח בתורה אור פי"ב, ובהקדמה לעבודת הקרבנות, ובמכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ק"י, ומכתבים ומאמרים ה'. ולכאור' אף לכס"מ (כלהמ"ק ג' ז') הנ"ל שרק עבודת השיר טעון ה' שנים, היינו בלויים אבל כהנים שיש להם הרבה הלכות כולם צריכים ללמוד לפחות ה' שנים.

24. הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדרך חכמה כלהמ"ק פ"ג ס"ק מ"ו.

25. כן לשון התוספתא שקלים ספ"ג לענין לוי שאינו נכנס לעבודה אא"כ למד ה' שנים, וכן במדרש רבה נשא ו' ג', וברמב"ם כלהמ"ק ג' ז', וחינוך שצ"ד.

26. בליקוטי הלכות סוף תמיד (ובתורת הקדשים שם ח') כתב שלכתחילה אינו נכנס עד שילמד קודם, ומשמע שבדיעבד אם לא למד יכול להכנס לעבודה. אך אולי כוונתו שבדיעבד עבודתו כשרה. (וע' קונטרס עבודת שמואל סי' ל"ט).

והנה בצפית לישועה פ"ג וכן במכתבו להגרי"ח (מכתבים ומאמרים ה') כתב הח"ח שאם לא ילמדו בזמנינו את ההלכות, נהיה מוכרחים להמתין כמה שבועות או חודשים עד שנהיה בקיאים בהלכותיהן אף מעט. ומשמע שיוכלו להקריב אחרי כמה חודשים אף קודם שלמדו ה' שנים. אמנם בתורה אור פי"ב כתב שיצטרכו ללמוד כמה שנים והוכיח מלויים שצריכים ללמוד ה' שנים, ומשמע שמעכב. וצ"ע.

ובמשך חכמה במדבר ח' כ"ד כתב שאם גמר ללמוד פחות מחמש שנים יכול לעבוד.

י"א²⁷ שרק לעבודה קבועה לא נכנס בלי ללמוד ה' שנים, ובאקראי מותר. יכול ללמוד ה' שנים קודם שנעשה בן י"ג, ומיד כשיגדיל ראוי לעבודה²⁸. אלא שאחיו הכהנים אין מניחים אותו לעבוד עד שיהיה בן עשרים²⁹. יש לעיין אם באותם ה' שנים צריך ללמוד דינים אלו כל היום³⁰.

מה צריכים ללמוד

צריך ללמוד הדינים של כל עבודות הכהנים במקדש, כיון שכל כהן ראוי וחייב בכל העבודות³¹.

וכן דיני בגדי כהונה, קידוש ידים ורגלים וביאת מקדש.

וכן צריך ללמוד דיני שחיטה אף שכשרה בזר, כיון שמוטל על הכהנים³².

וכן דיני הפשט וניתוח, כיון שנהגו בכהנים³³.

27. כס"מ כלהמ"ק ג' ז', (בתירוץ ב'). אמנם לשאר התירוצים בכס"מ, וכן לתירוץ המהריק"ו והאחרונים אין ראייה לחידוש זה. וע' בדרך חכמה שם (ס"ק מ"ו) שדייק ברמב"ם דלא כתירוץ זה, וע"ש בביאורה"ל.

28. רדב"ז כלהמ"ק ג' ז', ובשו"ת הרדב"ז ח"ה צ"ח. וכ"כ יתר הבז, בית ישחק, ודרך חכמה ברמב"ם שם. וכן מבואר בליקוטי הלכות חולין כד: וסוף תמיד שבן י"ג ראוי לעבודה והיינו כשלמד קודם ע"ש. אמנם בערוה"ש כ"א ו' כתב שצריך ללמוד אחר שנעשה בן י"ג.

29. כמש"כ בחולין כד:, וברמב"ם כלהמ"ק ה' ט"ו. וע' בזה לקמן סי' ה'.

30. כלומר האם צריך שזה יהיה עיקר לימודם, או שמספיק שילמדו חלק מהיום. והנה בחולין שם לומדים מכאן לתלמיד שלא ראה סימן ברכה, ומשמע שצריך ללמוד כל היום.

31. דהנה לענין לוי הוכיח בספרי דבי רב בהעלותך (פיסקא ס"ג ד"ה השתא) מהרמב"ם שצריך ללמוד כל דיני עבודות הלויים אף שהוא רק שוער או רק משורר ע"ש. וכן משמע ברש"י חולין כד. ד"ה דתקיפין. והח"ח במכתב (נדפס בריש ספר הדרת קודש על הרמב"ם מעשה"ק) חידש שצריך ללמוד כל ענייני קודש ומקדש.

ולפי"ז כ"ש כהן שראוי לכל העבודות שצריך ללמוד כל דיני קודש ומקדש. ואף לכס"מ (כלהמ"ק ג' ז') הנ"ל שלוי צריך ללמוד רק דיני השיר, היינו רק לוי שאסור בשאר עבודות משא"כ כהן ראוי להכל.

32. כדמוכח בכתובות קו. שמלמדים לכהנים הלכות שחיטה, וכתב הרש"ס בירושלמי שקלים ד' ב' דאף ששחיטה כשרה בזר מ"מ דרך הכהנים לשחוט, והובא בשקל הקודש ברמב"ם שקלים פ"ד ס"ק מ"ו ע"ש.

עו"ל שלכתחלה מצווה שכהן ישחוט, כמבואר בריטב"א יומא כה: (ד"ה הראש) לענין קרבן ציבור ובדעת זקנים ורא"ש במדבר ד' מ"ז. וכ"כ בצל"ח ורש"ש ברכות לא: ע"ש. וכן הוכיח מאן הגרי"פ על הרס"ג ח"א עשה ק"י (עמ' ש"ס) ע"ש שהאריך בזה. וכן הבה"ג (עשה קצ"א) מנה שחיטה במ"ע על הכהנים ללמוד לעשות, וע"ש בהגהו' הרא"ש טרוב.

וכן לדעת המאירי (יומא כה: לא: מב). שבקרבן תמיד צריך כהן לכתחלה, י"ל שלמדו שחיטה בשביל תמיד [וקרבנות ציבור].

33. כמבואר בתוס' קידושין עו: ד"ה אין, ובמהרש"א שם מהתו"י, ותוס' כתובות כד: סוד"ה חד.

בדיעבד כשלמד ויודע רק חלק מהעבודות, צ"ע אם יכול לעבוד באותם עבודות³⁴. בעל מום שמפשיט ומנתח ומתליע בעצים³⁵, לכאור' אינו צריך ללמוד כל ההלכות, אלא רק מה שהוא ראוי לעבוד³⁶.

צריך ללמוד ההלכות עד שיהיה בקי בהם³⁷, ולחזור עליהם תמיד³⁸. אפשר שצריך גם לעלות לבהמ"ק לעמוד עם הכהנים, ולראות תמיד עבודתם ביום ובלילה, כדי שילמד הלכות העבודה בתלמוד ובמעשה³⁹.

המלמדים

תלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה והלכות קמיצה לכהנים, נוטלים שכרם מתרומת הלשכה⁴⁰. וכן הלכות מליקה בכלל שחיטה⁴¹. ובירושלמי⁴² איתא גם הלכות קבלה והלכות זריקה⁴³.

וביותר לדעת הרד"ק דה"י ב' כ"ט ל"ד שמצווה לכתחלה להפשיט דוקא בכהן. וכן משמע בחינוך קט"ו, ובאבן עזרא ויקרא א' ו', וכ"כ היעב"ץ ביומא כז. ע"ש.

34. דבספרי דבי רב שם הוכיח מכהן שאינו מקבל על עצמו עבודה אחת שאינו ראוי לכל העבודות (בכורות ל: רמב"ם כלהמ"ק רפ"ג). וה"ה י"ל כשלא למד במזיד הלכה אחת. ונבפרט לפי מה שפירש הח"ח בזבח תודה מנחות קט. (ד"ה והלכתא) ובפירושו לתו"כ (צו פרק ט"ז ט') שאינו מודה בעבודה היינו שאינו מקבל על עצמו לעסוק בעניני העבודה, וכן הוכיח בנחל איתן ט"ו ה' ע"ש. וכן מוכח ברא"ש סוף בכורות (ודרישה יו"ד ט"ו) שכהן שאינו מקבל בכור בזה"ז נחשב אינו מודה בעבודה!]. וכן בירושלמי יומא רפ"ב איתא שכהן שלא ראוי לעבודה אחת אינו עובד בכל העבודות, והובא במשל"מ מעשה"ק י"ג י"ד. ואף שדין זה לא הובא ברמב"ם (ע' לקמן סי' ד' אות י'), אך אולי כשלא למד במזיד גרע.

35. רש"י קידושין נג.

36. ולדעות לקמן סי' ד' אות ה' שכל המומין יתרפאו בבנין בהמ"ק אין נפק"מ בדין זה שהרי לא יהיו בעלי מומין [ואף אם יקריבו בלי בית מ"מ צריך ללמוד הכל כיון שיתרפאו אח"כ כשיבנה הבית].

37. פשוט, וכ"כ בליקוטי הלכות חולין כד: ע"ש.

38. ג"ז פשוט, וע' קונטרס עבודת שמואל סי' ל"ט ססק"א.

39. רמב"ן במדבר ח' כ"ד (בשיטת רש"י) לענין לוי, ולכא' כ"ש כהן שיש לו הרבה עבודות יותר מלוי, ויש מהם עבודות קשות שבמקדש. וכמו שהאחרונים הוכיחו את עיקר חיוב לימוד ה' שנים בכהן ק"ו מלוי.

40. כתובות קו. רמב"ם שקלים ד' ד'. והטעם שלימדו דוקא שחיטה וקמיצה כיון שהם עבודות קשות ויש בהם הרבה הלכות, כמבואר בתוס' ותוס' הרא"ש בכתובות שם שהקשו מדוע לא לימדו מליקה שהיא גם עבודה קשה ע"ש. וכ"כ הח"ח בהקדמה לעבודת הקרבנות.

41. תוס' בכתובות שם, ותוס' הרא"ש, וש"מ בשם הרא"ש.

42. שקלים ד' ב' (י:). והובא במאירי בשקלים שם, ובשקל הקודש ברמב"ם שקלים פ"ד ס"ק מ"ז.

43. ומה שלא כתוב הלכות הולכה, ע' עקבי אהרן בירושלמי שם. וצ"ע.

והיו מלמדים את הכהנים איך יעשו את העבודה, ומזהירים אותם לא לפגל את הזבחים בשחיטה, ולא לפסול את הקרבנות בנותר⁴⁴.

ומוכח שהכהנים היו לומדים הלכות העבודה עם מלמדים⁴⁵. ובפשטות מדובר על החמש שנים שלמדו קודם שנכנסו לעבודה⁴⁶.

אמנם מסתבר שמי שיודע ללמוד לבד, אינו צריך מלמד⁴⁷.

אפשר שהכהנים הזקנים שלא ראויים לעבודה⁴⁸, היו מייעצים את אחיהם ומלמדים אותם לשמור משמרתם⁴⁹.

הספרים

מגיהי הספרים שבהם היו הכהנים לומדים סדר העבודה, נטלו שכרם מתרומת הלשכה, כיון שהם צורך עבודה⁵⁰.

ומוכח שלמדו בספרים מיוחדים⁵¹.

44. מדרש רבה במדבר פי"א ג', ושיר השירים פ"ג י"ב ע"ש.

45. כך הוכיח הח"ח בהקדמה לעבודת הקרבנות (ד"ה דהנה מעולם), ובצפית לישועה פ"ג ד"ה ובאמת, ובכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ז'. [והוסיף שם שבזמנינו שא"א לשלם מתרומת הלשכה, העשירים יספיקו לת"ח ישראלים כדי שילמדו עם הכהנים דיני הקרבנות. וכ"כ במכתב ק"י].

46. כן משמע בח"ח שם. אמנם בש"מ כתובות קו. הביא מרש"י במהדו"ק שכל שעה היו עוסקים ללמד כל משמר ומשמר של כהנים הלכות קמיצה. ומשמע שלימדו את הכהנים שעלו למשמר. וי"ל.

47. ויש לעיין ברמב"ם כלהמ"ק ג' ז' שכתב שאינו נכנס לעבודה עד שילמדוהו ה' שנים. ומשמע שצריך דוקא שילמדוהו. ואולי כוונתו שיש חיוב ללמדו, אך אם רוצה יכול ללמוד לבד.

48. היינו שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד, ע' חולין כד:, רמב"ם ביא"מ ז' י"ב.

49. כן כתבו רש"י ורע"ב באבות ה' כ"א לענין הלויים מבן חמישים שנה במשכן. ואולי ה"ה בכהנים. ועי' שלטי הגבורים ס"פ מ' (ד"ה ואני טרם) שהכהנים מלמדים לפרחי כהונה חינוך מעשה הקרבנות והמנחות והנסכים קודם שיעלו על המזבח לשרת.

50. ש"מ כתובות קו. בשם תלמידי הרשב"א, וכעין זה בחזו"א מנחות כ"ח ה' ע"ש (והובא בשקל הקודש ברמב"ם שקלים ז' ז'). אמנם ברש"י ומאירי ובראשונים בש"מ ובגרא"א פירשו באופן אחר מהו מגיהי ספרים ע"ש.

51. וצ"ע דבריים שבע"פ אסור לכותבם כמש"כ בגיטין ס:, ואמנם לכתוב לעצמו יש מתירים אך כאן משמע שגם לימדו בזה לאחרים. ועי' מ"א או"ח של"ד י"ז שיש מתירים בכתב שאינו אשורית, ובחזו"א או"ח סי' ס' סק"ט.

סימן ב'

חיוב הלימוד בזמן הזה

שאלה: האם בזמן הזה הכהנים חייבים ללמוד הלכות הקרבנות, או שהוא הנהגה טובה בעלמא?

תשובה: נתבאר לעיל¹ שבזמן המקדש כל הכהנים חייבים מדאו' ללמוד הלכות הקרבנות, א. מדין חיוב ת"ת ב. מדין חיוב ההכנה למצוה כדי לדעת איך לקיים, ועוד טעמים ע"ש.

והנה מדין חיוב תלמוד תורה ודאי יש חיוב ללמוד קדשים גם בזה"ז² ולפסוק בזה הלכה³.

וכן משום שבלמוד קדשים נחשב כמקריב קרבן⁴, וזה רק על ידי שלומד הדינים שבכל קרבן וקרבן ואופני הקרבנות להלכה⁵.

אך יש לדון האם בזה"ז יש חיוב ללמוד משום הכנה למצוה, כדי לדעת איך לעבוד בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

מדין ספק דאורייתא

ולכאו' גם בזה"ז חייבים ללמוד משום ההכנה לעבודה, כיון שיש ספק גמור כל יום שמא ייבנה המקדש ויצטרכו לעבוד, ואם לא ילמד לא יוכל לעבוד וא"כ ספק דאו' לחומרא⁶.

1. סי' א', וע"ש כמה מקורות.
2. כמש"כ הסמ"ג בהקדמה למ"ע, והובא בהקדמת הח"ח לליקוטי הלכות (ד"ה גם).
3. שזה עיקר הלימוד כנ"ל סי' א' הערה 3.
4. כמש"כ בתענית כח: מגילה לא: מנחות קי. וברמב"ם בפיה"מ מנחות י"ג י"א. וכמבואר בב"מ קיד: וברש"י שם (ד"ה בארבעה) שלכן קודם לזרעים וטהרות כיון שנחשב שנוהג בזה"ז, וכ"כ בשו"ע הרב הלכות ת"ת ב' י"א, והח"ח בכמה מקומות.
5. כמש"כ רבינו בחיי, באר שבע ומעין גנים, והובאו בהקדמת הח"ח לתורה אור, וכן האריך בזה הח"ח בתורה אור פ"א ובריש ההקדמה לליקוטי הלכות ודקדק ממש"כ אלו תלמידי חכמים העוסקים ב"הלכות עבודה" (וכן דייק האדר"ת בהסכמתו לליקו"ה).
- וכן מוכח באחרונים (לקמן סי' ו' הערה 50) שהטעם שפוסקים בהלכתא למשיחא כיון שבזה נחשב כמקריב קרבן ע"ש. וכ"כ הגר"ש זנוויל בהסכמתו לליקוטי הלכות שרק בידיעת מסקנת הגמ' להלכה נחשב כאילו נעשה הקרבן!

וכ"כ הח"ח⁷ ע"פ הגמ' בעירובין⁸ שהאומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא אסור לשתות יין כל ימות החול ע"ש, ומוכח שכל יום הוא ספק גמור שיבא. ויש לחלק מהגמ' בעירובין ששם יש חשש שעובר איסור בשתייתו לכן צריך לחשוש, אך מנין שמשום חשש זה יש חיוב ללמוד ולהתכונן. ועוד שדעת ר"ת⁹ שנדר ביום שכן דוד ראוי לבא, ולפי"ז אין ראיה שצריך לחשוש למעשה כל יום. ואולי לכן הח"ח בשאר מקומות הוכיח ממקורות אחרים את חיוב הכהנים ללמוד הלכות הקרבנות בזה"ז, ומובא בסמוך.

ראיה מאיסור שתיית יין

החפץ חיים¹⁰ הוכיח מהדין¹¹ שאסור לכהנים לשתות יין בזה"ז משום "מהרה יבנה המקדש ובעינין כהן הראוי לעבודה", שיש חיוב לכהנים ללמוד דיני הקרבנות כדי להתכונן לעבודה בבהמ"ק. ונבאר בקצרה בס"ד תמצית הסוגיא, ומה שיש לדון בזה.

לרבנן

כהן המכיר בית אב שלו או משמרתו אסור לשתות יין באותו זמן, ובאינו מכיר אסור כל השנה. דעת רוב הראשונים¹² שמדובר בזה"ז שאין בהמ"ק, אלא שחוששים שמא יבנה המקדש ויצטרכו מיד לעבוד.

6. ולא דמי לכל שאר המצוות שלא נוהגות בזה"ז שאין חיוב ללומדם כמו חיוב הלכות הקרבנות, כיון שבזמן שיתחייבו בהם יוכל להספיק ללמוד. משא"כ דיני עבודת המקדש יצטרכו להקריב מיד ולא יספיקו ללמוד. ופשוט.
7. בצפית לישועה פ"ג (ד"ה והנה על) ובמכתבי הח"ח - ואגרות ומאמרים כ' ע"ש, [וכן ציין לגמ' זו בהקדמתו לליקוטי הלכות, ולעבודת הקרבנות ע"ש]. ועי' אגרו"מ או"ח ח"ה ח' שהוכיח שבנין ביהמ"ק כל יום זה יותר מספק וכעין ודאי ע"ש.
8. מג., וכן פסק הרמב"ם נזירות ד' י"א.
9. בתוס' עירובין מג: ד"ה ואסור, וכן דעת הריטב"א שם, וי"מ כן גם בדעת הרמב"ם (עי' קר"א נזיר סו., אבנ"ג או"ח ח"א נ"ד ז', ועוד).
10. בהקדמה ראשונה לליקוטי הלכות (ד"ה ועוד שאלה), ובהקדמתו לעבודת הקרבנות (בהערה), ובמכתב להגרי"ח זוננפלד (כתבי הח"ח - מכתבים ומאמרים ה'), ובתורה אור פי"ב. וכ"כ המהרש"ם בהסכמתו לליקו"ה ע"ש.
11. בגמ' תענית יז. וסנהדרין כב:.
12. בתענית וסנהדרין שם. ואף לר"ג ומאירי בתענית שביארו דברי רבנן בזמן המקדש, מ"מ הגמ'

ומשמע כדעת רש"י ותוס' 13 שבהמ"ק השלישי יירד מהשמים בנוי ומשוכלל, ולכן יש חשש שיצטרך מיד לעבוד ולא יספיק להפיג יינו' 14. ולפי"ז צ"ל שגם המזבח יירד מהשמים, וצ"ע 15.

וכן צ"ל שגם הבגדי כהונה והכלי שרת יירדו מהשמים ולא יצטרכו להתעכב בעשייתם 16.

א"נ ימצאו את הבגד"כ וכלי שרת שגנזו מהמשכן, או מה שגנזו בבית ראשון או שני 17, או שיחזרו מבבל ומרומי.

ולדעת הרמב"ם 18 שגם בהמ"ק השלישי מצווה לבנותו, י"ל שעל ידי נס יוכלו לבנותו מהר 19.

א"נ חוששים שמא יקריבו בלי בית המקדש 20.

שם הוכיחה מדבריהם שאסור גם בזה"ז ע"ש, ובקר"א ושפ"א.

13. בסוכה מא. ובריטב"א שם, וכן בתוס' שבועות טו: ד"ה אין.

14. כן הוכיח בעבודה תמה שער ז' (דף ס"ה), והמהרלב"ח בקונטרס הסמיכה. וכ"כ הראב"ן (ר"ה ל. בדין יום הנף כולו אסור) "לפי שעה יהיה בנוי כהרף עין לפי שהקב"ה בעצמו יבנהו".

15. במקדש דוד א' א' כתב שמזבח לא יירד מהשמים כיון שצריך לבנותו לשמה (וע"ש בהגהו' שמועת חיים, ועין הבדולח). אבל בראב"ד שקלים ד' י' משמע שמזבח אי"צ לשמה, וכמש"כ במזל שעה ברמב"ם ביהב"ח א' כ'.

16. שעשיית הבגד"כ עם כל פרטי הדינים לוקח זמן רב. וכן כלי שרת צריך לעשות חדשים, דאסור כלי שנשתמש בו הדיוט, וכן צריך עשייתן לשם הקדש, ע' רמב"ם ביהב"ח א' כ'. ולמקד"ד הנ"ל הערה 15 צ"ע.

17. כמש"כ ביומא נג: וברמב"ם ביהב"ח ד' א' שהארון נגנו. ובמדרש רבה (במדבר טו י') כתוב שהמנורה נגנזה עם הארון וכשישוב הקב"ה ויבנה ביתו והיכלו הוא מחזירן למקומן. ובאבות דר"נ (פמ"א הי"ב) כתוב שאהל מועד נגנו עם הכלים שלו, ובגדי כהונה ובגדי כה"ג. ובתד"א רבה פי"ח כתוב שהמשכן יתגלה ע"ש.

וכן איתא במסכת כלים של בהמ"ק שנכתב ע"י חגי וזכריה הנביאים ועוד (מובא בהקדמת רב פעלים (לר"א בן הגר"א) ונדפס כעת בספר מנחת יוסף עם ביאורים) י"ב משניות באריכות על כל כלי המקדש והבגדים והאוצרות שנגנזו, ויתגלו בזמן ביאת משיח בן דוד ע"ש. וכ"כ בעזרת כהנים מדות פ"ד מ"ז (עמ' רמ"ב).

18. הלכו' מלכים י"א א' (וע"ש בספר המפתח), ובהקדמה לפיה"מ.

19. באופן שנחשב שמקיימים מצוות בנין בהמ"ק, או כדברי המהרי"ל דיסקין שיבנו רק את השערים ומקיימים בזה מצוות בנין בהמ"ק.

20. כמו שפסק הרמב"ם ביהב"ח ו' ט"ו שמקריבין אע"פ שאין בית, ובליקו"ה זבחים קז: . ובמ"ב תקס"א ה'. וכן מבואר במאירי תענית יז. שצריך לחשוש גם להקרבה בלי בית, וכן בכס"מ ביא"מ א' ז' (בתירוץ ב'), ובמרכה"מ שם, וברמ"ע מפאנו בסוף סדר העבודה (בנדמ"ח עמ' קמ"א).

ולכא' מוכח מדבריהם שהקרבה בלי בית הוא חיוב, דאם זה רשות (כמש"כ החינוך ת"מ, ועי' קה"י שבועות י"א, זבחים ל"ב) לא יגזרו משום זה לא לשתות יין, ועוד שלא יוכלו להקריב בטומאה, ועיין.

ואף שמזבח מעכב²¹, אך מזבח אפשר לבנות מהר²². א"נ ימצאו את המזבח מבית שני שנתכסה בעפר במשך השנים²³. ולחזו"א²⁴ שרצפה מעכבת, גם זה יבנו מהר. אלא שקשה איך יספיקו לעשות בגדי כהונה וכלי שרת, וצ"ל שימצאו מה שנגנז וכו"ל.

לרבי

מותר לכהנים לשתות יין בזה"ז, ונחלקו בזה הראשונים: דעת רש"י²⁵ והראב"ד²⁶ שמותר לכל הכהנים לשתות דלא חיישינן שמא ייבנה המקדש. וצ"ע דבכמה מקומות מוכח שחוששים שמא ייבנה²⁷. וי"ל שלא חוששים שייבנה ברגע פתאום²⁸, אלא יספיק להפיג יינו ולעבוד²⁹. א"נ רק כאן לא חששו כיון שיוכלו לקיים את העבודה בכהן שלא שתה³⁰. דעת הר"ח³¹ והרמב"ם³² שרבי חולק ומתיר לשתות רק לכהן שלא מכיר משמרתו, כיון שגם כשייבנה אין ראוי לעבוד מיד עד שיקבעוהו במשמרת³³. א"נ כיון שלא יודע משמרתו שמא אין אבותיו קבועים בעבודה³⁴. א"נ שמא אינם כהנים³⁵.

21. כמש"כ הרמב"ם ביהב"ח ב' ד', ובליקוטי הלכות זבחים קז:
22. ומדותיו לא מעכב אלא אמה על אמה ברום ג' כמש"כ הרמב"ם ביהב"ח ב', י"ז.
23. ספר ויקן יוסף בראש הספר.
24. זבחים ה' ז'. אמנם דעת המנ"ח צ"ה שרצפה לא מעכבת, וע' דרך חכמה ביהב"ח פ"א ס"ק ס"ב.
25. תענית יז. סנהדרין כב.:
26. ביאת מקדש א' ז'.
27. בר"ה ל. וסוכה מא. חששו שיבנה המקדש ותקנו לאסור יום הנף ע"ש, וכן בביצה ה:, וכה"ק בגבו"א בתענית יז. ע"ש, ובמהריק"ו ברמב"ם שם הוסיף להקשות דאדרבה כל מה שעברו יותר שנים ראוי לחוש יותר שמהר ייבנה.
28. כן מבואר ברש"י סנהדרין כב: ד"ה אבל, ובליקו"ה שם (בסוף הפרק). וכן במאירי תענית יז., ופסקי הרי"ד שם, ובספר המכתם.
29. כמו שביאר הח"ח בהקדמה לליקו"ה ולעבוה"ק על פי דברי רש"י. וכ"כ תוס' בעירובין מ"ג: ד"ה ואסור.
30. תוס' עירובין שם.
31. תענית יז.
32. ביאת מקדש א' ז'.
33. כמש"כ הר"ח שם, וכך למדו הראב"ד ומהריק"ו וכס"מ ברמב"ם ע"ש ובאחריו. אמנם י"מ ברמב"ם באופן אחר.
34. עי' יד רמ"ה סנהדרין כב.:
35. עי' מהרש"א תענית יז. וברש"ש שם.

וי"מ³⁶ דרבי גם חושש לשמא ייבנה, אלא שזה גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, ומוטב יהיו שוגגין וכו'.

להלכה

מבואר בגמ'³⁷ שנוהגים כרבי שמותר לכהנים לשתות יין. וכ"כ הראשונים שם³⁸, והפוסקים³⁹. ויש שכתבו שיש מקום להחמיר⁴⁰.

ההוכחה מדברי רבי

הח"ח⁴¹ הוכיח שכהנים חייבים ללמוד דיני הקרבנות מרבנן שאוסרים לשתות יין. והוסיף דאף לדין שנוהגים כרבי שמותר משום שאינו חושש שייבנה פתאום שלא יהיה שהות להפיג יינו, אבל דבר שצריך שיהוי זמן רב לכו"ע חוששין, ולידע היטיב דיני הקרבנות צריך זמן רב לכן לכו"ע צריך ללמוד דיני הקרבנות.

הנה דבריו בדעת רבי הם לפי פירש"י והראב"ד הנ"ל⁴². וכן מוכח לדעת תוס' שרבי מתיר רק כיון שיהיו כהנים אחרים שלא שתו, משא"כ בלימוד ההלכות אין כהן אחר שבקי⁴³.

וכן י"ל לדעת הרמב"ם שרבי מתיר רק לכהן שלא מכיר משמרתו כיון שלא יקבע מיד בעבודה, אבל אם לא ילמד דיני הקרבנות יצטרך להתעכב כמה חודשים או שנים עד שילמד ובזה ודאי חוששים.

36. ריטב"א תענית יז. וספר המכתם שם בשם י"מ, תוס' הרא"ש סנהדרין כב., כפתור ופרח פ"ו.

37. תענית יז. סנהדרין כב.:

38. ריטב"א פסקי הרי"ד ופסקי ריא"ז בתענית שם.

39. ברמב"ם ביאת מקדש א' ז', כפתור ופרח פ"ו, ליקוטי הלכות סנהדרין סוף פ"ב.

40. בר"ח בתענית שם כתב שאביי שאמר שנוהגים כרבי מ"מ לא שתה יין כיון שהיה כהן. והובא בראבי"ה תת"ע ע"ש. וכן הובא באוצר הגאונים בתענית שם (חלק התשובות סי' ס"א) ובסנהדרין כב: (שנ"ב) שיש כהנים שנקטו לחומרא כרבנן, ור' חנינא גאון גידל צפורן למליקה משום מהרה ייבנה המקדש ובעינין כהן הראוי למליקה. וע' דובב מישרים ח"א צ"ב מש"כ בזה, ובאור"ש ברמב"ם שם.

וכן משמע בחי' הר"ן ורבינו יונה סנהדרין שם שרק ביין מקילים כרבי מדוחק ע"ש. וכן י"ל לדעת הראשונים הנ"ל שביארו דעת רבי שהתיר רק משום גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה.

41. הנ"ל בהערה 10.

42. ולשיטתו בליקוטי הלכות סנהדרין ספ"ב שמשמע שנוקט כשיטתם.

43. וכמש"כ המהרש"ם בהסמתו לליקוטי הלכות.

וכן לדעת הראשונים הנ"ל שההיתר לרבי משום גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, היינו לענין איסור שתיית יין, אבל ללמוד ההלכות אפשר ואפשר.

גדר החיוב

מש"כ הח"ח שם שהוא חיוב מדינא⁴⁴, לכא' כוונתו שהחיוב ללמוד הוא בכלל התקנה לא לשתות יין⁴⁵. אך צ"ע דלדעת רש"י אין כלל תקנה בזה"ז לרבי⁴⁶. וי"ל שאף לרבנן אין תקנה מיוחדת לא לשתות, אלא שאמרו שצריך לחשוש שייבנה המקדש וממילא אסור לשתות יין, וה"נ ממילא יש חיוב ללמוד דיני הקרבנות כמו כל המצוות שיש חיוב מדינא ללמוד ההלכות כדי שיוכל לקיים המצווה כדן⁴⁷.

הזמן שיוכלו להתכונן לעבוד

מש"כ הח"ח שהטעם שרבי מתיר לשתות יין כיון שיהיה שהות להפיג יינו קודם שיעבוד, צ"ע דהגמ' בתענית יז: מקשה כן לרבנן הרי יכול להפיג יינו בשינה, ומשני שברביעית יין שינה מפילה אבל ביותר מרביעית אדרבה שינה משכרתו⁴⁸. משמע שרבי מתיר גם יותר מרביעית אף שא"א להפיג יינו. וי"ל דשינה מרובה מפילה גם יין יותר מרביעית⁴⁹, ורבי סובר שיוכל להספיק כשיבנה המקדש לישן שינה מרובה קודם שיעבוד.

עוד מקורות

מדין צפית לישועה

עוד כתב הח"ח⁵⁰ שמדין "צפית לישועה" שמצפים כל רגע לביאת המשיח צריך להתכונן לדעת ענייני המקדש והעבודה, שהרי אם היה מבשר נאמן שבקרוב יהיה

44. בהקדמה לליקו"ה ובעוד מקומות כתב שהוא חיוב, ובהקדמה לעבוה"ק כתב שהוא מדינא מכח גמ' זו. וכן בהסכמת הגר"ע לעבודת הקרבנות הסכים עם הח"ח בחובת הידיעה והלימוד בהלכות קדשים בזה"ז מצד הדין ע"ש.

45. וכן אומרים בשם הרב מפונבז' זצ"ל שהח"ח אמר לו שהרי האיסור לשתות יין משום ששתוי לא יכול לעבוד, ואין לך שיכור יותר גדול ממי שלא יודע הלכות הקרבנות.

46. וגם להרמב"ם י"מ שאין תקנה בזה"ז אלא נשאר התקנה מזמן המקדש, ע' צ"פ ואבי עזרי.

47. וכמו שנתבאר לעיל בריש הסימן.

48. וכתב בקר"א שם דלפיי"ז רביעית מותר, אמנם לתי' ר' אשי גם רביעית אסור. וע"ש בגבו"א.

49. וכמש"כ במ"ב צ"ט י"ג.

50. בהקדמה ראשונה לליקוטי הלכות (ד"ה ועוד שאלה), ובתורה אור ריש פי"ב, ובצפית לישועה ריש פ"ג.

הגאולה ודאי היו כל ישראל ובפרט הכהנים לומדים ההלכות השייכות למקדש ולקרבתו.

ולכא' אין זה סיבה לחייב ללמוד, אלא שאם לא לומד מוכח שאינו מצפה. אמנם במקום אחר⁵¹ כתב שממילא יש חיוב לכהנים ללמוד, וצ"ב.

וי"ל דכוונתו שאם לומד ומתכוון זה מוסיף ומקרב הציפיה, ולהיפך אם לא לומד ולא מתכוון זה מרחיק ממנו הציפיה. ולכן מדין צפית לישועה צריך ללמוד⁵².

עו"ל לפי מש"כ הח"ח⁵³ שהסבה לאריכות הגלות ולא רואים סימנים לביאת המשיח, כיון שאין אנו מוכנים בידיעת חוקי הקרבנות ע"ש⁵⁴. ולכן אם מצפה לישועה חייב ללמוד כדי למהר הגאולה.

ממבחן הכהנים בבית שני

עוד כתב הח"ח⁵⁵ שבתחילת בית שני הקב"ה אמר לחגי הנביא לשאול את הכהנים דינים השייכים לכהונתם. ובודאי גם כשיגיע הקץ הקב"ה יצווה לשאול את הכהנים דיני הקרבנות, ויהיה בושה וכלימה אם לא ידעו להשיב. ולכא' אין בזה חיוב ללמוד אלא שהחכם עיניו בראשו ומתכוון שלא יגיע לו בושה.

אך י"ל שאם לא ידעו יהיה בזה בושה לכלל ישראל שלא התכוונו, ומוכיח שלא ציפו לגילוי מלכותו ית' והתפילות שהתפללו לא היה בלב שלם⁵⁶, וא"כ יש בזה חיוב ללמוד.

מאיסור הטלת מום בעדר

עוד הוכיח הח"ח⁵⁷ מהגמ' בבכורות נג: שביטלו מ"ע דאוריתא של מעשר בהמה בזה"ז ולא אמרו להטיל מום בכל העדר, משום מהרה יבנה המקדש ובעינין בהמה להקרבה וליכא. וה"ה נימא שמהרה ייבנה המקדש ובעינין כהנים להקרבה וליכא.

51. בהקדמה לעבודת הקרבנות (ד"ה והנה ידוע).
52. וכן משמע במכתבו להגריח"ז (מכתבים ומאמרים ה'), ובמכתב להגרש"ש (שם ו'). וכ"כ להדיא בהקדמה שניה לליקוטי הלכות (סוד"ה ואל יחדשני).
53. אגרות ומאמרים ח' (וע"ש מכתב י"ח).
54. וכ"כ בתורה אור פ"י.
55. בהקדמה לליקו"ה שם (ד"ה ודע), ובתורה אור פי"ב, וצפית לישועה פ"ג, וכן במכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ו', ק"י.
56. כמו שהאריך בתורה אור ובצפית לישועה שם.
57. בצפית לישועה פ"ג (ד"ה ולך נא).

ולכא' יש לחלק שלא תקנו לעשות מעשה בידיים להפסיד הבהמות להקרבה, אך אין ראייה שיש חיוב ללמוד. עוד יש לחלק זהותם אם יתקנו לעשות מום ודאי לא יהיו בהמות להקרבה, משא"כ אם הוא לא ילמד יהיו אחרים שילמדו.

וי"ל דגם שם יהיה אפשר לקחת בהמות מגוי או מבהמות שעוד לא הגיעו לזמן המעשר, ומ"מ חששו שיתמעט קרבנות, כ"ש וק"ו כאן שאם לא ילמדו לא יהיו כהנים שיקריבו, ובפרט שכל הכהנים חייבים להקריב.

מדן דרישת ציון

יש שכתב⁵⁸ שהמקור ללמוד הלכות הקרבנות כדי להיות מוכנים לעבודה בבהמ"ק הוא מדן "דרישת ציון", וכדילפינן בסוכה מא. מהפסוק ציון היא דורש אין לה – מכלל דבעיא דרישה.

ויש לעיין שלומדים מהפסוק לזכור ולעשות זכר למקדש⁵⁹, ולבקש ולהתפלל על המקדש⁶⁰, אך מניין ללמוד מהפסוק ללמוד הלכות המקדש. וי"ל שאם צריך לזכור את המקדש ק"ו שצריך להתכונן לעבודה במקדש. א"נ אם מתכונן ולומד זה יוסיף אצלו את הדרישה לציון⁶¹.

מדן וקדשתו

ברמב"ם⁶² כתב שמצוות "וקדשתו" היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן. וכ"כ החינוך⁶³ שזה עיקר העשה. ובכלל להכינם לקרבן הוא ללמדם [או לדאוג שילמדו] הלכות הקרבנות⁶⁴. ולפי"ז יש בעשה זה חיוב דאורייתא ללמד את הכהנים. והנה באחרונים⁶⁵ דנו האם לכהן יש מצוות וקדשתו לכהן אחר. וי"ל שכל המחלוקת

58. הגר"א רבינוביץ (ממינסק) בהסכמתו לספר עבודת הקרבנות. וכ"כ בסוף הסכמת האדר"ת שעיקר הדרישה לציון היא ע"י התבוננות בתורת הקודש והמקדש.

59. כדאיתא בסוכה שם (ונתבאר באריכות כל דיני עשיית זכר למקדש בקובץ דינים השייכים לביהמ"ק בזה"ז, פ"ב).

60. כמש"כ ב (ונתבאר בקונטרס הנ"ל פ"ה).

61. וכעין מה שנתבאר לעיל במקור הח"ח מדן צפית לישועה.

62. כלהמ"ק ד' א'. וכן בסהמ"צ הקצר לח"ח עשה נ' כתב שהמצווה להכינו שיהיה ראוי ומוכן להקריב קרבנות.

63. מצווה רס"ט. ועי' בסהמ"פ ברמב"ם שם שכן כתבו כמה אחרונים שזה עיקר העשה להרמב"ם.

64. וכמש"כ בדרך חכמה ברמב"ם כאן.

65. אור"ח ס"ס קכ"ח, ובביאור"ל שם, (ובסהמ"פ ברמב"ם שם).

הוא לענין הדין לכבד כהן או לא להשתמש בו, אבל להרמב"ם והחינוך שעיקר המצווה הוא להכניס לקרבן וללמדם ההלכות לכו"ע הוא גם בכהן לכהן.

עוד דנו האחרונים⁶⁶ האם העשה דוקדשתו הוא רק על הישראל לקדש את הכהן או גם על הכהן לקדש עצמו. וגם בזה י"ל שלדעת הרמב"ם לכו"ע יש עשה גם על הכהן ללמוד להכין את עצמו לעבודה.

והנה ברמב"ם וחינוך מבואר שהעשה של וקדשתו הוא מדאורייתא⁶⁷, וכן משמע שגם בזה"ז הוא דאורייתא⁶⁸, ולפי"ז יש כאן מקור מדאו' שהכהנים חייבים ללמוד גם בזה"ז הלכות הקרבנות⁶⁹.

בזמנינו החיוב יותר

עוד הוסיף הח"ח שם⁷⁰ שבפרט בזמנינו שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קירוב הגאולה, בודאי יש חיוב יותר ללמוד להכין עצמינו. וצ"ב.

וי"ל דתמיד היה חיוב לצפות לגאולה של "אחישנה" שזה ספק, אבל כעת שיש סימנים לגאולה "בעתה" א"כ הגאולה יותר קרובה⁷¹, וממילא יש יותר חיוב להתכונן⁷².

עוי"ל שהוסיף זה כדי ליישב מדוע בדורות האחרונים לא הקפידו כ"כ הכהנים והת"ח בלימוד הקרבנות משום ההכנה לעבודת המקדש. ודו"ק.

66. ט"ז או"ח קכ"ח סס"ק ל"ט, מגן גבורים שם (שלטה"ג ל"ה), מהר"ם שיק או"ח נ"ט ס'.

67. ע"י סהמ"פ שם.

68. וכמפורש בחינוך שם בסוף המצווה, וכן בשו"ת הריב"ש צ"ד (ודלא כתומים ט"ו ג').

69. ובשו"מ קמא ח"ג ט"ז דייק ברמב"ם שבזה"ז שאין קרבן אין וקדשתו. וי"ל דהיינו דוקא לענין לכבדו, אבל ללמדו צריך גם בזה"ז כמשנ"ת, ודוק. אמנם בשו"מ שם כתב שמותר לכהן לכהן בזה"ז לעשות בו מום, ולפי"ז כ"ש שאין צריך ללמוד הלכות הקרבנות. ועיין.

70. בהקדמה ללקוטי הלכות, ובתורה אור פי"ב, וצפית לישועה פ"ג, [ובליקוטי אמרים פי"א, ושם עולם ח"ב פי"ב].

וכעין זה כתב בסוף ההקדמה למעשי למלך (על הרמב"ם הלכו' עבודה) שהרמב"ם פסק הלכות גם בהלכתא למשיחא, ובפרט בעת הזאת שכבר הגיע עת לחננה עיקבתא דמשיחא.

71. וע"ע בשם עולם ח"ב פי"ג שכתב שגם את הזמן בעתה אפשר לקרב, וכן האריך בחומת הבית פי"ג בהערה שזמן הגאולה של בעתה אינו מצומצם ע"ש היטב.

72. וכן במכתב גדולי ישראל (הגרי"ש אלישיב, הגראי"ל שטיינמן, הגר"נ קרליץ, הגר"ח קנייבסקי) כתבו שכיון שבזמנינו מצפים שהגאולה תתקרב יותר מבחיי הח"ח צצוק"ל לכן צריכים להזדרז מאד בלימוד הזה.

סימן ג'

כמה כהנים חייבים ללמוד

שאלה: האם כל הכהנים בזמנינו חייבים ללמוד הלכות הקרבנות, או שמספיק שחלק מהכהנים ילמדו?

תשובה: כל הכהנים חייבים ללמוד, כיון שכולם חייבים לעבוד במקדש וצריכים להיות מוכנים לעבודה¹.

וכן שלא ילמד לא יוכל לעבוד כמה שנים עד שיגמור ללמוד².
ועוד שיצטרכו הרבה כהנים לכל הקרבנות המובאים בסמוך, שיקריבו מיד בבנין ביהמ"ק.

קרבנות תודה

א. הח"ח כתב³ שיצטרכו מיד הרבה כהנים, כיון שכל האנשים שיגיעו לא"י ויעברו דרך הים יהיו חייבים להביא קרבן תודה⁴ ויצטרכו כמה מאות כהנים⁵.
וכן כל האנשים שהיו בסכנה (במלחמת גוג ומגוג וכו') וניצלו יביאו קרבן תודה⁶.

1. כמו שנתבאר לעיל בסימן ב' באריכות.
2. כמו שנתבאר לעיל בסימן א' שצריך ללמוד חמש שנים קודם שיכנס לעבודה, וע"ש האם זה מעכב.
3. במכתב להגרי"ח זוננפלד (מכתבים ומאמרים ה' ד"ה ובגמ'), ובצפית לישועה פ"ג (ד"ה ובאמת).
4. משמע שהח"ח נוקט שקרבן תודה הוא חיוב, וכן כתב בספרו צפית לישועה פ"ג (בהגהה שניה), ובמ"ב רי"ח סס"ק ל"ב, ובהשמטה לסי' תרצ"ד (מובא בכתבי הח"ח - מכתבים ומאמרים י'). וזהו כדעת רש"י (כ"י) מנחות ע"ט: ד"ה תודת, ותורי"ד ר"ה ה:, וכן נקט באבני"ג אר"ח ל"ט.
- אבל בש"מ במנחות שם אות י' חולק דקרבן תודה אינו חיוב, וכן משמע בר"ג שם. ואפשר שמדרבנן הוא חיוב לכ"ע, ע"י פמ"ג אר"ח רי"ט א"א א'. וע"ע ספר בשבילי ההודאה סי' ב' שהאריך בזה, ותורת הקרבנות פ"ו הערה 20.
5. ויל"ע מדוע צריכים להקריב מיד, והרי אפשר שכל יום יביאו כמה אנשים. וי"ל משום זריזין מקדימין. א"נ עיקר תוקף ההודאה בזמן שנעשה לו הנס, וכמבואר בשו"ע אר"ח רי"ט ו' לענין ברכת הגומל שלכתחלה לברך תוך ג' ימים ע"ש, [והגומל הוא במקום קרבן תודה כמש"כ הרא"ש ברכות פ"ט סי' ג'].
6. וצ"ע אם אפשר להביא קרבן אחד על כמה ניסים, ובפרט לדעות הנ"ל שקרבן תודה הוא חיוב.

ואפשר שגם הבעלי מומין שיתרפאו⁷ יביאו קרבן תודה⁸. וכן המתים שיחיו⁹. ולכאוי יצטרכו כולם להביא קרבנות תודה על הארבעה דברים שחייבים להודות שאירע להם במשך כל החיים¹⁰.

קרבנות חטאת

ב. וכן כל היולדות¹¹ והזבים¹² יביאו מיד קרבנות מחוסר כפרה כדי שיהיו מותרין להכנס למקדש ולאכול קדשים¹³.
וכן כל מי שנתחייב חטאת במשך חייו (וכתב בפנקסו¹⁴) יביא מיד קרבנו כדי להתכפר¹⁵.

והנה לענין הגומל כתב המ"ב רי"ט ג' (ובכה"ח סק"א) שמברך ברכה אחת על הכל, אך י"ל שקרבן תודה הוא חיוב על כל דבר בפ"ע נוכחו שמשמע ברש"י זכחים ז. ד"ה לא דידיה, ועיין בשו"ת אורים גדולים המובא בגליון רע"א או"ח רי"ט סעיף ה', וכן מבואר במלבי"ם תהלים ק"ז כ"א שצריך להביא קרבן על כל דבר עיי"ש, וצ"ע.

7. לדעות שיתרפאו מיד בכנין בהמ"ק, עי' לקמן (סי' ד' אות ה' ד"ה כהן בעל מום).
8. הגר"ח קנייבסקי שליט"א צידד שיברכו הגומל, ולכא' ה"ה שיביאו קרבן תודה כדין חולה שנתרפא. אמנם להלכה שנוהגים כדעה הראשונה בשו"ע או"ח רי"ט ג' שמברכים הגומל על כל דבר, אין ראייה לענין קרבן תודה.
9. לדעות לקמן סי' ו' אות ג' שיחיו מיד בתחלת בנין ביהמ"ק.
10. הח"ח בצפית לישועה פ"ג (ד"ה ובאמת) כתב שבעת הגאולה יביאו קרבן תודה על חולה שנתרפא שמצוי אצל כל אדם, ומשמע שכוונתו על חולים שנתרפאו קודם הגאולה דומיא דחטאות ע"ש. וכן מפורש בהקדמה לליקוטי הלכות (ד"ה והנה באמת).
והטעם שהרי תודה יכול להביאה כל זמן שירצה, כמש"כ בצידה לדרך מאמר א' כלל א' פ"ב (והובא בכה"ח רי"ט ל"ז). וכן לענין הגומל כתב בשעה"צ רי"ט ט"ז שבדיעבד יכול לברך אף לאחר זמן. ואף לדעת הערוה"ש רי"ט ז' שאם הפליג זמן רב עד שנשתכח הענין אין לו לברך עוד ואבד הברכה, י"ל שכל זה לענין ברכת הגומל אבל קרבן תודה נשאר החיוב לעולם.
11. וכן המפילות, עי' רמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ו.
12. היינו מי שידוע שהיה זב. וע' לקמן סי' ה' אות ג' די שומר שכולם צריכים לחשוש לטומאת זב, אמנם מסתבר שאי"צ לחשוש שהיה ג' ראיות בשלש ימים ונתחייב קרבן נולכין לא יתחייבו כולם בחטאה"ע על הספק]. ועי' קרנות המזבח סי' י"ב.
13. ואפשר להביא מיד קרבן אחד על כל הלידות (וכן על כל הזיבות) כדי להתירה בקדשים, והקרבנות על שאר הלידות תביא פעם אחרת, כמש"כ בכריתות ח. וברמב"ם פ"א ממחוסרי כ"ה.
14. כמש"כ בשבת יב: שר' ישמעאל כתב בפנקסו ע"ש, והובא במ"א או"ח של"ד ל"ג, יד אליהו סי' כ"ט בשם השל"ה (מס' יומא), שע"ת או"ח תר"ג, בני יששכר מאמרי ר"ח ג' בשם הרמ"ע מפאנו, מכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ה'. וכן מוכח ביומא פ. שצריך לכתוב בפנקסו, ובח"ס ושפ"א שם. ואולי גם מי שלא כתב בפנקסו, מלך המשיח יורה חטאים בדרך ויאמר לכל אחד חיובו. עי' תשב"ץ ח"ג סי' נ"ח, לב חיים או"ח ח"א ל'.
15. כן כתב הח"ח בצפית לישועה פ"ג (ד"ה ובאמת) שבעת הגאולה יימצא אלפים שעברו על חילול

ובפרט לדעות¹⁶ שתהיה תחה"מ מיד בבנין בהמ"ק, והמתים שיקומו יהיו חייבים במצוות¹⁷, אפשר שיתחייבו להביא את כל החטאות שהתחייבו בחייהם¹⁸, ויצטרכו עוד הרבה מאות כהנים.

ג. וכולם יביאו קרבנות עולה על עניני עשה שעברו בימי חייהם¹⁹. וכן על הרהורי הלב שעברו²⁰.

ד. וכל הגרים יביאו מיד קרבן גרים שלהם, שגר אינו אוכל בקדשים קודם שיביא קרבנו²¹. וי"א שאסור בקהל²².

השלמת המוספין

ה. י"א שכשייבנה המקדש יצטרכו להשלים את כל התמידין ומוספין שלא הקריבו בזמן

שבת בשוגג והתחייבו חטאת וירוצו אל הכהנים שיקריבו בעדם הקרבנות ע"ש. וכ"כ בהקדמה לליקוטי הלכות (ד"ה והנה באמת).

ואף אם קרא פרשת חטאת, או למד דיני חטאת ונחשב כאילו הקריב, לא נפטר מלהביא קרבן כשיבנה המקדש, כמש"כ בחקרי לב או"ח ב', החיד"א ביוסף אומץ סי' ס"ה ובפני דוד ויקרא ג', לב חיים ח"א כ"ט, הח"ח בתורה אור פ"א (בהגה), דרך פקודין בהקדמה אות ז', תורה תמימה ויקרא ו' י"ח, הר צבי או"ח א' א', תורה לשמה ק"כ, הערות (הגריש"א) שבת יב:, וכן מוכח בשע"ת (לרבינו"י) ש"ד י"ד.

אמנם כמה אחרונים הק' מדוע ר' ישמעאל הוצרך לכתוב בפנקסו הרי יכול ללמוד פרשת חטאת ותירצו בכמה אופנים, ומשמע שנקטו שעל ידי הלימוד נפטר מחטאת, ע"י שבת של מי בשבת יב: בשם יפה תואר, ובבן יהודע שם, מלכים אומניך בהקדמה (בשם ר"נ אדלר), החיד"א בראש דוד פרשת צו (ד"ה א"נ) בשם צמח דוד, ובלב חיים או"ח כ"ט בשם כמה אחרונים. וצ"ע. וע"ע בתורתו יהגה ח"א פ"ט ס"ג ה'.

16. לקמן ריש סי' ו' (אות ג').

17. ע"י לקמן שם (אות ה') הדעות בזה.

18. והאריך בזה בתשו' לב חיים או"ח ח"א ל"א בטעם שאין כפרה למתים עיי"ש וברב פעלים ח"ב סוד ישרים ב'. וה"ה יש לדון לענין חיוב קרבנות יולדת ותודה שהתחייבו בחייהם. אמנם ברש"י יומא פ. ד"ה והתניא משמע שחייב רק אם ייבנה בהמ"ק בימיו, כמש"כ החיד"א בפני דוד ויקרא.

19. הח"ח בהקדמה לליקוטי הלכות (ד"ה והנה באמת). וכמבואר בזבחים ה: ז. שעולה מכפרת על עשה, וביומא לו. (לדעת ר"ע) על עשה ועל לאו הניתק לעשה, וכן ברמב"ם מעשה"ק ג' י"ד.

20. וכמש"כ במדרש תנחומא לך לך (י' תצוה טו) צו (ז) שעולה באה על הרהורי הלב, וביקרא רבה ז' ג'. וע"י רמב"ן ויקרא א' ד', וגליוני הש"ס יומא לו.

21. רמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ב.

22. ע"י בסהמ"פ ברמב"ם שם.

החורבן²³. ואף שעבר זמנו בטל קרבנו²⁴, היינו שאין חובה אבל אפשר להקריב בנדבה²⁵.
א"נ כשהיו אנוסים יש תשלומין²⁶.
וי"א²⁷ שישלמו את קרבנות המוספין בכל שבת ר"ח ויו"ט²⁸. ויש שכתב שרק תמידין
אפשר להשלים²⁹. ויש שכתב שישלמו רק שעירי ר"ח³⁰.
ולפי"ז יצטרכו עוד מאות כהנים להקריב את כל קרבנות אלו³¹.

23. בספר המנהיג הלכות הלל ור"ח אות מ' פירש את התפילה במוסף "ושם נעשה לפניך" וכו' שיקריבו את הקרבנות האלו כשיבנה ביהמ"ק, ויהיה מספיק בהמות כמש"כ כל צאן קידר יביאו לך ע"ש. ובמגיה שם הביא כן מהרס"ג (והביאו הגר"ח שליט"א בסידור תפלה למשה במוסף שבת עיי"ש).

24. כדילפי' בתמורה יד. מביומו, ובתו"כ אמור פרשה י"ב ט' וברש"י שם ל"ג ל"ז, וכן בספרי פ' פנחס קמ"ד קמ"ה והובא בפירש"י שם כ"ח י' וי"ד. וכן ברמב"ם מעשה"ק א' ז', תמו"מ ח' כ'.

25. כן משמע בספר המנהיג שם, וכן פירש דבריו בטעם הצבי פ' תצוה (את הכבש). והנה בברכת אברהם (לר"א בן הרמב"ם) סי' ט' הביא מהר"י מיגאש שאם לא הקריבו חטאת בר"ח אפשר להקריב בר"ח הבא ותמה עליו דעבר זמנו, ובאבה"א פסוה"מ ד' א' (ד"ה ובמה) תירץ שאין זה חיוב אלא רשות.

26. כן כתב בטל תורה יומא מו. לבאר דין זה שיוכלו להשלים כל הקרבנות, ובנפש חיה או"ח רפ"ו ג', ושו"ת מנחת סולת בסוף ח"ב ס"ס ט'. ודלא כמשל"מ מעשה"ק ד' ג' סוד"ה עוד כתבו (הא') שהסיק שגם כשלא הקריבו באונס אין תשלומין, וע"ש סהמ"פ.

27. כ"כ בבני יששכר מאמרי ר"ח (מאמר ב' אות ג' ח', ומאמר ג' אות א') בשם הרמ"ע מפאנו שבשבת בראשית ישלמו את כל קרבנות המוספין שנתחייבנו בשבתות פ' בראשית, ובר"ח כסליו את כל המוספין של ר"ח כסליו וכו'. וביאר בזה מה שאומרים את מוסף יום השבת "הזה" נעשה לפניך, וכן את מוסף ר"ח "הזה" ע"ש. והובא בכך איש חי שנה ב' פרשת ויקרא אות י"ט.

ומשמע בכל דבריו שרק את המוספין ישלמו [ומש"כ במאמר ג' שיקריבו תמידין ומוספין, צ"ל שהוא שיגרא דלישנא]. וכן מוכח מדברי הרמ"ע מפאנו עצמו שכתב בעשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"ג סי' כ"ג) שאליהו מקריב תמידין במקדש אף שהוא שמים (והובא לקמן סי' ה' הערה 26 ע"ש), וא"כ מדוע צריך להשלים, וע"כ שאליהו מקריב תמידין וצריך להשלים רק את המוספין.

אמנם מה שהביא בשם הרמ"ע מפאנו שישלמו הקרבנות לא נמצא כן, ומאידך בסוף ספרו סדר עבודה (בנדמ"ח עמ' קמ"א) תמה על מה שאומרים "מוסף יום זה נקריב לפניך" איך יוכלו להקריבו, וביאר שנקריבו עכשיו ע"י האמירה מדין ונשלמה פרים שפתינו ע"ש. ולא תי' כהבני יששכר שהכוונה שנקריבו כשיבנה המקדש.

28. וכמבואר בספרי הנ"ל (הערה 24) שבהו"א שאפשר להשלים הוא רק בשבת הבאה ובר"ח הבא. [ועי' חבצלת השרון במדבר כ"ח י'].

29. בטל תורה ברכות נו. ויומא מו. דייק כן מדברי רש"י בברכות שם שרק מוספין א"א להשלים ותמידין אפשר, וכן בספרו אמרי יושר (הנדמ"ח) קכ"ב ג'.

אמנם פשוט הגמ' בברכות שם על תמיד שעבר יומו בטל קרבנו, וכן ברא"ה שם, ובשיטת הקדמונים מרש"י כת"י, ובמרדכי שם אות פ"ז, ובק"ס פ"ח מתמו"מ.

30. שו"ת נשמת חיים (להגר"ח ברלין) או"ח ק', והגיה כן בספר המנהיג. וע"ש מה שביאר בזה.

31. ויש להסתפק אם קרבנות אלו דוחים טומאה כמו קרבן ציבור ויקריבום מיד כשיבנה המקדש,

קרבנות המילואים

ו. וכן יצטרכו עוד כהנים כשמשיח צדקנו יאמר³² להקריב את קרבנות המילואים שביחזקאל³³ בתחלת בית שלישי. ויש להסתפק אם קרבנות אלו דוחים טומאה³⁴, או שיקריבום רק כשיטהרו.

סימן ד'

איזה כהן חייב ללמוד

שאלה: האם כל כהן חייב ללמוד הלכות הקרבנות, או שיש כהן שפטור?
תשובה: כל כהן כשר שראוי לעבוד במקדש חייב ללמוד.
 וכן כהן פסול שיכול להיות ראוי מיד בבנין בהמ"ק, חייב ללמוד.
 אבל כהן שלא יהיה ראוי לעבוד אינו חייב ללמוד, וכמו שיתבאר.

כהן שלא יודע משמרתו

א. כהן שלא יודע מה משמרתו חייב ללמוד הלכות הקרבנות, שהרי יצטרך לעבוד באחד המשמרות, ואם לא ילמד לא יוכל לעבוד כמה שנים¹.

או רק אחרי שיטהרו. ולכא' תלוי בדעות הנ"ל האם יקריבום בתורת חובה או בנדבה. אמנם למשנ"ת שמוספי שבת אפשר להשלים רק בשבת מוכח שדוחה שבת וא"כ ה"ה שדוחה טומאה. וצ"ע.

32. כמש"כ הח"ח בתורה אור ס"פ י"ב ובצפית לישועה פ"ג (ד"ה ולך נא) "מה נעשה כשמשיח צדקנו יאמר לנו בשם השם להקריב הקרבנות שבספר יחזקאל ונהיה מוכרחים להמתין כמה שבועות או חודשים עד שנהיה בקיאים בהלכותיהם" ע"ש.

33. ס"פ מ"ג, וכמש"כ רש"י שם פסוק כ"ב וברד"ק פסוק כ"ה, וכן בפרק מ"ה ע"ש. והובא ברמב"ם פ"ב ממעשה"ק הי"ד, וע' בלח"מ שם, ובהדרת קודש. וכמובא לקמן (סי' ד' אות א') מהמאירי וספר המכתם בתענית יז. שיצטרכו הרבה כהנים לחנוכת הבית. אמנם אם דווקא יחזקאל יקריב קרבנות אלו, לא יצטרכו לזה עוד כהנים.

34. כמו שדוחים שבת כמפורש ביחזקאל שם שיעשו שבעה ימים.

1. כנ"ל סי' א' שצריך ללמוד חמש שנים. אמנם כל זה למשנ"ת שם (ובסי' ב') שחיוב הלימוד הוא משום הכהן עצמו שאם לא ילמד לא יוכל לעבוד כמה שנים, אבל בדברי הח"ח בכמה מקומות (הנ"ל בסי' ב' הערה 10) משמע שעיקר החיוב הוא כדי שיתקיים העבודה בביהמ"ק ויצטרכו מיד הרבה כהנים.

וי"ל גם לדעת הח"ח שהרי כולם לא יודעים משמרתם ואם כולם לא ילמדו לא יהיה מי שיעבוד במשמרת שייבנה בה המקדש.

כהן שאינו יודע בודאי שאבותיו קבועים בעבודה², נחלקו הראשונים (בדעת רבנן) האם אסור לשתות יין³. וי"ל שלענין לימוד הלכות הקרבנות לכו"ע חייב⁴. ועוד שלדעת רבי⁵ חוששים שישתנה סדר המשמרות⁶, או שמא יעבדו כל הכהנים בבת אחת בחנוכת הבית⁷. או שכל הקודם יעבוד⁸.

כהן לא מיוחס

ב. כהן בזמנינו שמוחזק לכהן ואין לו כתב ייחוס, חייב ללמוד הלכות הקרבנות⁹. ואף לדעות שכהנים בזמנינו הם רק ספק כהנים ולא ראויים לעבוד בביהמ"ק¹⁰, מ"מ

- ועוד שמא כולם יעבדו או כל הקודם, כבסמוך.
2. ופירש"י בתענית יז. ד"ה קבועין שהיו הרבה בתי אבות שלא הוקבעו א"נ שמא נתחללו, והובא במאירי. ובריטב"א שם פי' שהם נטפלים לכל משמר שיצטרך להם.
  3. דעת רש"י ור"ג בתענית שם שאסור רק כשיודע שאבותיו קבועים, והובא בריטב"א ובמאירי, ועי' ראבי"ה תתס"ה. אבל בריטב"א שם פירש באופן אחר (וע"ש הערה 161). וכן ברמב"ם ביא"מ א' ז' משמע שאסור בכל אופן, וכתב הכס"מ שהרמב"ם לא גרס כן בגמ', וכ"כ במאירי.
  4. כדמוכח בח"ח ופוסקים הנ"ל (בסי' ב') שכתבו שהכהנים צריכים ללמוד, אף שכל הכהנים בזמנינו לא יודעים שאבותיהם קבועים בעבודה. והטעם י"ל בפשיטות שאם לא ילמד לא יוכל לסייע לעבודה בשום משמר, ועוד שברגלים כולם שווים ויכול לעבוד.
  - אך צ"ע מר"ח גאון (מובא באוצר הגאונים תענית יז.) שגידל צפורן למליקה רק כיון שידע שבתי אבותיו קבועים בכהונה, ומאי שנא מלימוד שצריך בכל אופן. וי"ל שצפורן יכול לגדול בכמה שבועות משא"כ לימוד יצטרך כמה שנים, ועוד שאינו חייב דוקא לעשות מליקה משא"כ אם לא ילמד לא יוכל לעבוד כלל. ועי' אילה"ש זבחים סד: בגמ' ומותח.
  5. בתענית יז. שמתיר לשתות יין אמנם אם היה אסור לשתות האיסור היה לכולם ע"ש נהלה כמותו כנ"ל ריש סימן ב'.
  6. רש"י בתענית שם ד"ה רבי, ובמאירי.
  7. רש"י שם, ומבואר במאירי שם הטעם כיון שיצטרכו בחנוכת הבית הרבה כהנים, או כיון שכולם שווים בו כמו ברגלים. ולכא' כוונתו שחנוכת הבית הוא כרגל, וכ"כ בספר המכתם שם. ובריטב"א שם משמע שלעתיד לבא כל השנה לא יהיו משמרות וכל הכהנים שווים כמו ברגל, וצ"ע.
  8. רש"י סנהדרין כג: ד"ה רבי. ולכא' כוונתו שלא יהיו הרבה כהנים שיודעים וראויים לעבוד ולכן כל מי שיכול יעבוד. וע"ש ביד רמ"ה.
  9. כן מוכח בח"ח ופוסקים הנ"ל (סי' ב') שכתבו לכל הכהנים בזמנינו שצריכים ללמוד.
  10. כן דעת הגרע"א במכתב המובא בדרישת ציון (עמ' כ"ח) על פי הרמ"א (או"ח תנ"ז ב' יו"ד שכ"ב ה') ומ"א (ר"א ד') ויש"ש (ב"ק פ"ה ל"ה) ועוד הרבה פוסקים ע"ש. וכ"כ בשאלת יעב"ץ ח"א קנ"ה.
- אמנם הדרישת ציון שם חולק שראויים לעבודה ע"ש. וכן דעת החת"ס יו"ד רל"ו שאין צריך יחוס כיון שחלל שעבד עבודתו כשרה ע"ש. ובחזו"א אבה"ע ב' ז' צידד להקל כשאין כהן אחר, בבדיקת ד' אמהות. וע"ע שאלת דוד (בקונטרס דרישת ציון וירושלים), עבודה תמה שער ד', ועיר הקודש והמקדש ח"ה פ"ג שהאריך בזה.

צריכים ללמוד שמא יתייחסו על פי אליהו¹¹ או מלך המשיח¹².

כהנים בחו"ל

ג. גם הכהנים בחו"ל חייבים ללמוד הלכות הקרבנות¹³.
ואף שי"א שכהנים בחו"ל מותרים לשנות יין [גם לדעות האוסרים לכהנים לשנות]
¹⁴. שאני התם שעד שיגיעו לא"י יפוג יינם ויוכלו לעבוד, משא"כ לימוד הלכות
הקרבנות צריך זמן רב ולא יספיקו ללמוד עד שיגיעו לא"י¹⁵.

כהן קטן

ד. כהן קטן שאינו ראוי לעבודה¹⁶ צריך ללמוד (לפחות) חמש שנים קודם שיגדיל¹⁷,
כדי שאם ייבנה המקדש יהיה ראוי לעבודה מיד כשיגדיל¹⁸.
אמנם כיון שאין אחיו הכהנים מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן עשרים
שנה¹⁹, מסתבר שאינו צריך ללמוד אלא חמש שנים קודם שיהיה בן עשרים. ועי'
הערה²⁰.

כהן בעל מום

ה. כהן בעל מום פסול לעבודה²¹. ולכא' אינו צריך ללמוד כל דיני העבודה אלא מה
שכשר בבעל מום²².

11. כמש"כ בקידושין עא.
12. רמב"ם מלכים י"ב ג'.
13. כן מוכח בח"ח ופוסקים הנ"ל (סי' ב') שחייבו גם לכהנים בחו"ל.
14. כמבואר בדברי הח"ח בכמה מקומות שכתב שהאיסור לכהן בארץ ישראל, עי' בתורה אור פי"ב,
הקדמה הראשונה לליקוטי הלכות (ד"ה ועוד שאלה), הקדמה לעבודת הקרבנות (בהגה), מכתב
להגרי"ח זוננפלד (מכתבים ומאמרים ה').
15. פשוט.
- אמנם בעיקר דברי הח"ח שכהנים בחו"ל מותרים, צ"ב דגם בא"י ייאסרו רק הכהנים הסמוכים
לירושלים אבל הרחוקים הרי יפוג יינם עד שיגיעו לירושלים. וי"ל דלא פלוג. ואולי כוונת הח"ח
שכתב שדוקא כהנים בא"י אסורים, ע"פ הבית אפרים או"ח ו' שהכהנים בחו"ל נתבלבל יחוסם ובא"י
לא ע"ש, וצ"ע.
16. חולין כג: ורמב"ם כלהמ"ק ה' ט"ו.
17. לדעות הנ"ל סי' א' שמועיל מה שלמד בקטנותו.
18. וכמו שצריך ללמוד שאר ההלכות שחייב בהם מיד כשיגדיל.
19. כמש"כ הרמב"ם כלהמ"ק ה' ט"ו.
20. יל"ע האם בדיעבד כשאין כהן אחר, יכול לעבוד כהן פחות מבן עשרים. והאם צריך לחשוש
לזה ויצטרך ללמוד קודם בן י"ג, כדי שיהיה ראוי (בדיעבד) כשיהיה בן י"ג.
21. ועי' ברמב"ם ביא"מ פ"ז כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה (ובתורת הקרבנות פ"ג), ובפ"ח

והנה כתוב במדרש²³ שכל המזמין יתרפאו לעתיד לבא. ונאמרו בזה כמה דעות:
 "א שיתרפאו מיד בבנין בהמ"ק²⁴. ולפי"ז גם כהן בעל מום צריך ללמוד את כל
 ההלכות, שהרי בעל מום שהתרפא כשר לעבודה²⁵.
 וי"א שיתרפאו בביאת המשיח²⁶. וגם לפי"ז צריך ללמוד כל ההלכות, דאף אם ביאת
 המשיח יהיה אחר בנין ביהמ"ק²⁷, אך הרי צריך ללמוד לפחות חמש שנים²⁸ ושוא יבא
 המשיח קודם שיגמור ללמוד ולא יוכל לעבוד²⁹.
 וי"א שיתרפאו רק בתחיית המתים³⁰. ולפי"ז יש להסתפק האם בעל מום צריך ללמוד
 כל ההלכות³¹.

- כל המזמין הפוסלים רק באדם (ובקובץ תורת הקרבנות מס' בכורות מעמ' קנ"ב).
 22. כגון שחיטה והפשט וניתוח והתלעה בעצים, וכנ"ל סי' א'.
 23. בראשית רבה פ"כ ה', ופרק צ"ה א', ובעוד מקומות. [והאריך טובא בכל ענין זה הגר"י שניאור
 בתשובתו הנדפסת בסוף הקונטרס].
 24. מהרש"ם ח"ו קמ"ט (ד"ה ומ"ש הרב) ע"ש, ומהרא"ל צינץ במלוא העומר עה"ת ר"פ אמור
 (ד"ה אמנם יתכן), ובדברי יואל פ' אמור (עמ' קצ"ט).
 וכן נראה מדברי הקה"י (עי' הערה 41) שאמר שכהן איטר לא צריך להתרגל לעבוד בימין כדי שיוכל
 לעבוד בביהמ"ק, כיון שכל המזמין יתרפאו.
 25. כך משמע ברמב"ם ביא"מ ו' ג' שגם בע"מ קבוע כשר כשיעבור מומו, וכמש"כ במעשי למלך
 שם. וכ"כ במהרש"ם ח"ו קל"ט (ד"ה ומ"ש הרב).
 26. כן משמע בבראשית רבה י"ב ו' שאינן חוזרין לתיקונן עד שיבא בן פרץ. ובפי' מהרו"ו ציין
 למדרש הנ"ל שמתרפאין לעתיד לבא. וכן בפי' עץ יוסף בפרשה י' ס"ס ד' פירש שלעתיד לבא הוא
 ימות המשיח ע"ש. וכן משמע בתרגום יב"ע בראשית ג' ט"ו.
 27. כדעת הירושלמי (עי' לקמן סי' ו' אות ג'), ולפי"ז לא יתרפאו מיד בבנין בהמ"ק אלא רק אח"כ
 בביאת המשיח. וכן הובא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א בשיח הפסח עמ' ל"ד.
 28. כנ"ל סי' א'.
 29. ויל"ע לדעת הח"ח שמשמע מדבריו שעיקר חיוב הלימוד לא כדי שיוכל לעבוד אלא כדי שלא
 יחסר כהנים ויתעכב העבודה במקדש (עי' לעיל הערה 1).
 30. בפסחים סוף סח. ובסנהדרין צא: מבואר שיתרפאו בתחה"מ, ובפשטות זה אותו רפואה
 שבמדרש אלא שלדעת הבבלי מתרפאים רק בתחה"מ. וכ"כ הח"ח בחומת הדת פ"ח שלעתיד לבא
 הוא לעת התחיה.
 31. שתלוי האם תחה"מ יהיה בתוך האלף השישי או בסופו (עי' חי' הר"ן סנהדרין צט., רדב"ז ח"ג
 תרמ"ד תתל"ט ואלף ס"ט, דעת תבונות צ"ב).
 ואף אם תחה"מ יהיה באלף השישי יל"ע האם מי שלא ימות לא יתרפא או שכולם יתרפאו, א"נ כולם
 ימותו ויקומו וממילא כולם יתרפאו.

וי"א שיתרפאו רק בעולם הבא³². ולפי"ז אינו צריך ללמוד כל ההלכות.

כהן איטר

ו. כהן איטר פסול לעבודה³³. דעת רש"י³⁴ משום שאין לו יד ימין. דעת הרמב"ם³⁵ משום שאינו שווה בזרעו של אהרן. וי"מ³⁶ שנחשב מום.

ולדעת רש"י שפסול רק משום שאין לו יד ימין לכא' כשר בכל העבודות שכשרות בשמאל³⁷, ולפי"ז צריך ללמוד דיני עבודות אלו. אבל להרמב"ם והי"מ שפסול לכל העבודות, צריך ללמוד רק עבודות שכשרות בבעל מום³⁸.

והאם איטר יתרפא לעתיד לבא, י"א³⁹ שתלוי בדעות הנ"ל דלרש"י שאין זה מום לא יתרפא, ולי"מ שזה מום יתרפא. ולרמב"ם שאינו שווה בזרעו של אהרן יש להסתפק⁴⁰. ויש שנקט שאיטר יתרפא⁴¹.

והנה הח"ח שלח להגרי"ז כמה כהנים בעיר בריסק ראויים לעבודה, והשיב לו גם כמה כהנים בעלי מומין. ומשמע שנקט שבעלי מומין לא יתרפאו מיד בבנין ביהמ"ק, וי"ל. (וע' אוצרות מגדים פ' בשלח עמ' תמ"א). וכן מוכח מהגר"מ פינשטיין שלא רצה שיעשוהו בעל מום כדי שיוכל להיות בסנהדרין. וי"ל שחששו שלא יתרפאו מיד.

32. כן איתא במדרש תנחומא פרשת מצורע אות ב', ובילקו"ש שם רמז תקנ"ח.

33. בכורות מה:, וברמב"ם ביא"מ ח' י"א, ועי' בהדרת קודש ברמב"ם שם פרטי הדינים.

34. בכורות שם, וכמו שביאר דבריו בליקוטי הלכות (ברש"י) שם, ובחזו"א בכורות כ"ו י"ג. וכן כתבו הרמב"ן רשב"א ריטב"א ור"ן בחולין צב: בשם רש"י, וברמב"ן ונ"י ביבמות קד. ע"ש.

35. בבאי"מ ח' י"א הביא איטר עם המומין הפוסלים רק באדם, ובפ"ו ה"ו כתב שהמומין המיוחדין לאדם אם עבד לא חילל, כיון שאין זה מום עיי"ש.

36. הובא בראשונים הנ"ל בחולין צב: וביבמות קד.

37. כגון הולכת אברים והקטרה ומליחה ותנופה ואולי גם הגשה.

והנה במקד"ד ט"ו ב' כתב שאיטר פסול לכל העבודות ע"פ הירושלמי שכהן שפסול לעבודה אחת פסול לכל העבודות. אמנם הרמב"ם והפוסקים לא הביאו דין זה דהירושלמי.

עוד כתב המקד"ד ל' א' לדעות שמעכב שכהן יקריב מנחת חינוך בעצמו א"כ לא יוכל להתחנך ופסול לכל העבודות. אמנם י"א שמנחת חינוך לא מעכב, וי"א שלא מעכב שיקריב בעצמו (עי' לקמן סי' ה' אות ח').

38. וכנ"ל לענין בעל מום.

39. עי' בתשובת הגר"י שניאור המובאת בסוף הקונטרס, מה שציין בזה.

40. דאף שאינו מום אך כיון שזה חסרון אפשר שיתרפא, וכן יש לדון לדעת רש"י.

41. כן מובא מהקהילות יעקב (באשכבתיה דרבי ח"ב עמ' קנג, ובתולדות יעקב עמ' ש"ב) שאמר לכהן איטר שאין צריך לשנות ידיו כדי לעבוד בבהמ"ק כיון שכל המומין יתרפאו.

ולדעות שיתרפא א"כ צריך ללמוד כל דיני העבודות, לדעות הנ"ל (בבעל מום) שהמומין יתרפאו מיד בבנין ביהמ"ק.

כהן זקן

ז. כהן זקן שרותת ורועד כשהוא עומד פסול לעבודה⁴².

ולפי"ז אינו צריך ללמוד דיני העבודה, אלא מה שראוי לעבוד בדברים שכשרים בזר. אמנם לדעות שבעלי מומין יתרפאו בבנין ביהמ"ק צריך ללמוד הכל, וכמו בבעל מום.

כהן פסול

ח. כהן שעבד ע"ז פסול לעבודה⁴³, ואף כשעבד בשוגג⁴⁴ ובאונס⁴⁵, ואפ"י כשעשה תשובה⁴⁶.

וכן רפורמים וכיו"ב דינם כעובד ע"ז⁴⁷.

ולפי"ז אינם צריכים ללמוד דיני העבודה⁴⁸.

כהן שהרג את הנפש נחלקו הפוסקים אם כשר לעבודה⁴⁹.

42. רמב"ם ביאת מקדש ז' י"ב.

43. מנחות קט. ורמב"ם ביא"מ ט' י"ג. וכתבו הפוסקים שפסול מדאורייתא, ע"י מגן גבורים וחמד משה או"ח קכ"ח ל"ז, ופמ"ג שם (בא"א נ"ד נ"ח ובמ"ז ל"ט).

44. ליקוטי הלכות מנחות קט., ובמ"ב קכ"ח קל"ד.

45. רמב"ם תפלה ט"ו ג' שגם כשעבד באונס לא ישא כפיו. ואף לשו"ע קכ"ח ל"ז שנושא כפיו, ע"ש בפוסקים דהיינו רק כשהודה לע"ז ולא כשעבד.

46. כן מבואר ברש"י ותוס' במנחות קט., וברמב"ם ביא"מ ט' י"ג, ובמ"ב קכ"ח קל"ד.

47. ע"י מהר"ם שיק יו"ד י"ט, ערוגות הכושם או"ח ט"ו, אפרקסתא דעניא ח"א ק"כ, אגרו"מ או"ח ח"ב ל"ג ענף ב'.

48. ויל"ע האם יעבדו בהפשט וניתוח והתלעה בעצים כבעל מום, וא"כ צריכים ללמוד דינים אלו.

49. בתוס' סנהדרין לב: ד"ה שנאמר כתבו ב' תירוצים אם כשר לעבודה. ובתוי"ט בכורות ז' ז' נקט שפסול, והובא במשל"מ ביא"מ ט' ט"ו (וע"ש בסהמ"פ). ובפמ"ג או"ח קכ"ח א"א נ"ח כתב דברמב"ם משמע שצריך לעבודה לכתחלה.

וכן נחלקו בכהן פצוע דכא⁵⁰, ובכהן ממזר⁵¹, ובכהן שמתו אחיו מחמת מילה⁵².
ויש לעיין בכל הכהנים שיש מחלוקת בכשרותם, האם מספק צריכים ללמוד דיני
העבודה⁵³.

כהן שראוי להיות כשר

ט. כהן שנושא נשים בעבירה או מיטמא למתים פסול לעבודה⁵⁴.
ומ"מ צריך ללמוד דיני העבודה, כיון שראוי להיות כשר אם ידירנה הנאה ויקבל עליו
שלא יטמא⁵⁵.
וכן מומר ואפיקורס וכופר בתורה פסול לעבודה⁵⁶, וראוי להיות כשר אם יחזור
בתשובה⁵⁷.
כהן שאינו מודה בעבודה⁵⁸ י"א שפסול לעבודה⁵⁹. אמנם ודאי מועיל תשובה ויהיה
כשר לעבודה.

50. בשו"ע אה"ע ה' א' כתב שאינו בקדושתו ומותר בגיורת ומשחררת, וע"ש בחלקת מחוקק
שדינו כזר. אבל בב"ש שם הביא שיש חולקים, וכן בפ"ת שם. ועי' פמ"ג או"ח קכ"ח א"א נ"ד
דלדינא צ"ע, וכן במ"ז שם סס"ק ל"ה.
והנפק"מ באופן שהפצוע דכא אינו מום, דאם זה מום בלא"ה פסול לעבודה. א"נ אף באופן שזה מום
יש נפק"מ לדעות שהמומין יתרפאו (כנ"ל), את"ל שגם כשיתרפא לא יחזור לקדושתו.
51. בפוסקים באה"ע ז' י"ד משמע שדינו כזר, ע"ש דרישה ב"ח ח"מ וב"ש. וכן במנ"ח רס"ד י"א,
ובחזו"א אה"ע ט"ו י"ח. אבל בט"ז שם נסתפק, ובמאירי קידושין עז: כתב שאוכל בתרומה. וכן
בפמ"ג או"ח קכ"ח א"א נ"ז כתב שאינו כזר. וצ"ע האם כשר לעבודה.
52. דעת רש"י ותוס' וכל הראשונים ביבמות ע. שנחשב ערל. אמנם בתו"י ותוה"ר ועוד ראשו'
הביאו דעת ר"ת שלא נחשב ערל. ועי' ביאור"ל קכ"ח ל"ז סוד"ה ואם ודרך אמונה תרומות פ"ז ס"ק
ס"ח, שאין הלכה כר"ת.
ולהלכה שנחשב ערל יל"ע אם ערל מותר להכנס לעזרה, ע' רמב"ם חגיגה ב' ד' ובלח"מ שם סוף
ה"א (ובסהמ"פ). ונפק"מ האם צריך ללמוד דיני שחיטה הפשט וניתוח!
53. דאולי כשיבנה המקדש יכריעו שכשרים לעבודה, ויצטרכו מיד לעבוד.
54. בכורות מה:, וברמב"ם ביא"מ ו' ט' (וע"ש סהמ"פ די"א שפסול מדאורייתא). ובשו"ע או"ח
קכ"ח מ' מ"א, ובמ"ב שם פרטי הדינים. וע' בינה ודעת פ"א הערה ס"ו.
55. כמש"כ במשנה שם, וברמב"ם.
56. עי' מנ"ח י"ג ב' שמומר בכלל בן נכר ופסול מדאו', ובחומר בקודש (לתפא"י) פ"א י"ג [וע"ש
בהגהו' תפא"י], ערוה"ש מ"ה ו' מ"ט ח', מ"ב קכ"ח קל"ד, חזו"א יו"ד ב' י"ח ועיקר, שבה"ל ח"ב
קע"ב.
- אמנם בטו"א חגיגה ד: ובאחיעזר ח"ג נ"ג א' ג' הוכיחו מתוס' ורמב"ם שרק מומר לע"ז פסול
לעבודה. וצ"ע.
57. כמבואר בפמ"ג או"ח קכ"ח א"א נ"ו שמועיל תשובה, וערוה"ש מ"ט ח', ובזבח תודה מנחות
קט. ד"ה והלכתא ע"ש, ובחזו"א יו"ד ב' י"ח ועיקר, אגרו"מ ח"ב ל"ג (ד"ה והנה הגירסא).
58. עי' חולין קלב: וברש"י וריטב"א שם, ובזבח תודה מנחות קט. ד"ה והלכתא.

כהן שבתו השתמדה, עי' הערה⁶⁰.

כהן שאין לו אשה י"א שאסור לעבוד⁶¹, ומ"מ צריך ללמוד דיני העבודה כיון שראוי לישא אשה ויהיה ראוי.

כהן ע"ה

י. כהן עם הארץ י"א שיכול לעבוד במקדש⁶², וי"א שאינו עובד⁶³.

ולדעות שעובד ודאי צריך ללמוד כל דיני העבודות.

אמנם לדעות שאינו עובד, י"ל שקודם צריך ללמוד שאר דיני התורה שלא יהיה ע"ה⁶⁴, ואח"כ ילמד גם דיני העבודה.

בכור

יא. י"א שהבכורים יעבדו בביהמ"ק לעתיד לבא⁶⁵.

ולפי"ז הבכורים צריכים ללמוד כל דיני העבודה כמו כהנים.

59. ברמב"ם רפ"א מבכורים משמע שפסול לעבודה, וכ"כ בעיני אברהם שם, ובחומר בקודש (לתפא"י) א' י"ג. וכ"כ בדרך אמונה בכורים א' סק"ה, ובנחל איתן ט"ו ה' כ' שפסול לעבודה. אמנם באחיזור ח"ג נ' ד' תמה דרק אינו חולק ולא כתוב שפסול לעבודה.

60. ברמ"א או"ח קכ"ח מ"א כתב שאין מחוייבין לקדשו, כי אביה היא מחללת. ובמ"ב שם ביאר דהיינו לענין לפתוח ראשון ולברך ראשון. ויל"ע אם כשר לעבודה [ובפרט להרמב"ם רפ"ד מכלהמ"ק שעיקר קרא דוקדשתו הוא להכינם לקרבן]. ומ"מ לכא' כשחזרה בתשובה כשר לעבודה. אך יל"ע כשמתה האם נשאר פסול לעולם.

61. זוהר פרשת נשא (ברע"מ קמח:). אמנם ברמ"א או"ח קכ"ח מ"ד כתב שאינו נושא כפיו, וכתבו בא"ר שם ס"ק פ"ב ובפמ"ג א"א ס"ח שכשר לעבודה ע"ש.

62. מהרש"ם בירושלמי בכורים ג' ד' כתב שאין צריך שיהיו תלמידי חכמים. וכ"כ בהגהות רחמים לחיים (הגר"ח פלאג"י) על תשובת הרשב"א ח"ה רל"ט (ד"ה איברא דעכ"פ), והביא כן מתו"ח במשניות חלה ד' ח' בשם מוהרש"ח. וכ"כ בבנין שלמה או"ח ל"ג ד"ה ולענין (במוסגר).

וע' דעת סופר ח"א ט"ז שכהן רשע כשר לעבודה.

63. שלטי הגבורים פרק כ"ט (הובא בשיח יצחק יומא נד. ד"ה שם במאי). ובמהריט"א פ"ד אות מ"ד סק"ב כתב שתקנו שלא יהיו ע"ה במשמר ע"ש. ובתוס' השלם עה"ת שמות כ"ז ד' דרש מהפסוק שיהיה הכהן המקריב על המזבח בעל תורה.

ועי' פי' הרוקח על התפלה (באתה חונן) שכהן שאין בו דעת אסור להקריב קרבן.

64. ועוד שקודם צריך ללמוד ההלכות הנוהגות בזה"ז.

65. כן כתב האוה"ח בראשית מ"ט כ"ח ובמדבר ג' מ"ה בשם המדרש. ובאהבת יונתן (ר"י אייבשיץ) בהפטרות פרשת אמור. וכ"כ האריז"ל בשער הגלגולים פכ"ג ופמ"ה.

וע"ע בישמח משה על האוה"ח בכראשית שם, ועיטורי חיים על האוה"ח בכמדבר שם, ויפה ללב או"ח קכ"ח, מנוחת שלום ח"ג י"ב, שער ראובן סי' ל', מו"ז ח"ז קס"ט.

אמנם משמע שלא יעבדו מיד כשייבנה המקדש⁶⁶, ולפי"ז י"ל שאין צריכים ללמוד⁶⁷.

לוי

יב. כתב הח"ח⁶⁸ שגם הלויים חייבים ללמוד את דיני הקרבנות. ולכא' הכוונה את ההלכות השייכות לעבודות המוטלות על הלויים⁶⁹. ובמכתב⁷⁰ כתב שצריכים ללמוד כל העניינים בענין קודש ומקדש. וצ"ע⁷¹. והנה י"א שהלויים יעבדו בביהמ"ק לעתיד לבא⁷². ולפי"ז צריכים ללמוד את כל דיני העבודה של הכהנים. אך כבר נתבאר⁷³ שמשמע שלא יעבדו מיד כשייבנה המקדש, ואין צריכים ללמוד דיני הכהנים.

תלמיד חכם

יג. כתב הח"ח⁷⁴ שמלבד החיוב לכהנים, גם תלמידי חכמים ישראלים צריכים ללמוד הלכות העבודה כדי לדעת להורות לכהנים. ומשמע שלתלמידי חכמים אינו חיוב גמור⁷⁵, אמנם בהמשך דבריו כתב⁷⁶ שגם לתלמידי

66. שהרי זאת התורה לא תהא מוחלפת, וכן לא הובא דין זה ברמב"ם ובפוסקים. וכן מוכח בתענית יז. לדעות שאסור לכהן לשתות יין בזה"ז משום מהרה ייבנה המקדש ולא אסרו לבכורים, (וע' ראשון לציון (ליקוטים מהאזה"ח) תענית סי' ה').
67. וכן מוכח בדברי הח"ח שהאריך הרבה בחיוב הכהנים והלויים ללמוד הלכות המקדש והקרבנות ולא כתב בשום מקום שיש חיוב מיוחד על הבכורים. אמנם הגר"ח קנייבסקי שליט"א חשש לדברי המדרש אלו. וצ"ע.
68. בהקדמה לעבודת הקרבנות (בהערה), ובמכתבי הח"ח (אגרות ומאמרים ו').
69. דהיינו לשורר, לשמור, להגיף הדלתות, ושאר ענייני שירות. ועי' קונטרס עבודת שמואל (ר"ש לאבינשטיין) פ"ב.
70. הנדפס בריש ספר הדרת קודש (על הרמב"ם) הלכות מעשה הקרבנות.
71. ואולי כוונתו לעניני הקודש והמקדש ששייכים ללויים, או הדברים שכשרים בזר ומוטלים על הלויים. ועי' קונטרס עבודת שמואל סי' ל"ט סס"ק ה'.
72. האריז"ל בשער הגלגולים פכ"ג ופמ"ה, והובא בחיד"א במדבר קדמות מערכת כ' י"ד.
73. לעיל (אות י"א) בבכור, וע"ש הערה 66 67.
74. הקדמה ראשונה לליקוטי הלכות (ד"ה עוד שאלה), הקדמה לעבודת הקרבנות (בהערה), תורה אור פי"ב, במכתב להגרי"ח זוננפלד (מכתבים ומאמרים ה'), ובמכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ו'. [וכ"כ באגרו"מ ח"ח (י"ד ד') ל"ו י' שת"ח צריך לדעת להורות גם בקדשים וטהרות ולקבוע הלכות ע"ש].
75. שבכל המקומות הנ"ל כתב שהכהנים חייבים ות"ח צריכים.
76. בהקדמה לעבוה"ק ד"ה והנה וד"ה ולפי"ז, ובמכתב להגרי"ח ד"ה וגם. וכן מבואר בצפית לישועה פי"ג ד"ה ובאמת מוטל, ובמכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ז'.

חכמים הוא חיוב, אלא שעל הכהנים מוטל החיוב יותר. והזמן שצריכים לקבוע ללימוד זה, ע' הערה⁷⁷.

ישראל

יד. כתב הח"ח⁷⁸ שגם ישראל צריכים ללמוד דיני הקודש והמקדש, כיון ששאר הדינים (מלבד הקרבת הקרבנות) בכלליהן ופרטיהן שייך לכל ישראל כמו לכהן. ובמקום אחר⁷⁹ ביאר: "והרי אילו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה, בודאי היו מזדזזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבנות ולמקדש, בעבור שאז כל הדינים נוהגין למעשה, כגון אכילת קדשים וביאת מקדש ששייך לכולם, ובפרט לענין ק"פ שחייבה התורה בעונש כרת אם ימנע מלעשותו. ואם אמנם מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרים לפני בוראנו ית', היה לנו גם כן להזדרז בכל עוז בלימוד הלכות אלה". עוד כתב⁸⁰ שגם ישראל צריכים ללמוד כיון שאליהו הנביא ימצא הרבה כהנים שנתערבו בתוך הישראלים במשך הגלות⁸¹. וצ"ע⁸².

77. בהקדמה לעבוה"ק (ד"ה ולפ"ז) כתב לקבוע זמן מועט בכל יום, ובצפית לישועה שם כתב לקבוע עת מעתותם, ובאגרות ומאמרים (שם) כתב שכל חודש ילמד ת"ח אחד עם הכהנים עש"ה. עוד כתב בצפית לישועה שם (בהערה) ובתורה אור ס"פ י"ב שיחזיקו חבורת אברכים גדולי תורה שיקדישו ללמוד הלכות אלו מחצית עתותם ומחצית לשאר לימודים (ביו"ד או בחו"מ), ואחר חמש שנים יישבו אחרים במקומם ע"ש. וכן החזיק הח"ח בראדין כולל קדשים כמה עשרות שנים. ובאגרות ומאמרים ק"י שלח מכתב לייסד לשכת הכהנים שמטרתה להושיב מספר הגון של ת"ח שיתעסקו רק בלימוד קדשים ודיני עבודת הקרבנות כדי שיהיה לכהנים ממי לשאול דיני הקודש והמקדש ע"ש.
78. צפית לישועה פ"ג ד"ה ובאמת לבד. וכן במכתב להגריח"ז (מכתבים ומאמרים ה' ד"ה ומכל אלה) כתב שילמדו כן בשיבות ובחבורות ע"ש, וכן במכתב להגרש"ש (שם ו'). וע"ע במכתבי הח"ח אגרות ומאמרים סוף מ"ה.
79. תורה אור ריש פי"ב, וכעין זה בהקדמה לליקוטי הלכות (ד"ה ועוד שאלה).
80. מכתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ו'.
81. וכמש"כ בישעיה ס"ו כ"א, ע"ש ברד"ק ובמצודת דוד.
82. דהרי יש רוב וחזקה שהוא ישראל ומותר בכל איסורי כהונה, ומהיכי תיתי לחשוש שמא הוא כהן ולחייבו ללמוד הלכות הכהנים.
- ועוד אף אם נחשוש שהוא כהן אך הרי רק ספק אם ייבנה המקדש בזמן הקרוב והוי ספק ספיקא. עו"ק דא"כ גם בכהנים נתערבו ישראלים וגם הכהנים חייבים רק מספק, ומדוע לכהנים יש חיוב ללמוד יותר מישראל. וי"ל שכהנים שומרים על ייחוסם יותר מישראל.

סימן ה'

האם יוכלו לעבוד מיד

שאלה: האם הכהנים יוכלו לעבוד מיד כשייבנה בהמ"ק, או שיש דברים המעכבים?
תשובה: בגמ'¹ הנ"ל (בסימן ב') שאסור לכהנים לשתות יין שמא ייבנה המקדש ולא יוכלו לעבוד, מוכח שהכהנים שבזמנינו יצטרכו לעבוד מיד כשייבנה בהמ"ק².
 וכן כתוב³ ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים.
 ויש לעיין האם באמת יוכלו להקריב מיד, שיש כמה דברים שלכאור' מעכבים:

טומאת מת

א. בתוס'⁴ הק' שהרי כל הכהנים טמאי מת וצריכים הזאה שלישי ושביעי, ואיך יוכלו לעבוד. ותירץ דטומאה הותרה בציבור.
 וצ"ע דלהלכה טומאה דחוויה בציבור וצריך ציץ על מצח כה"ג⁵ לרצות על הטומאה⁶, וא"כ אף אם יהיו כל בגדי הכה"ג אך צריך סנהדרין למנות כה"ג⁷.
 וי"ל כשאין ציץ מותר להקריב בלי ציץ⁸. א"נ סנהדרין לא מעכב למינוי כה"ג⁹. א"נ סנהדרין תשוב לפני ביאת המשיח¹⁰ ויוכלו מיד למנות כה"ג.

1. תענית יז. סנהדרין כב.:
2. וכן הוכיח הח"ח בהקדמה הראשונה לליקוטי הלכות (ד"ה ועוד שאלה), ובהקדמתו לעבודת הקרבנות (בהערה), ובתורה אור פי"ב, ובמכתבים ומאמרים ה'. וכן בשו"ת חווי"י סי' קכ"ה ע"ש.
3. מלאכי ג' א'. והובא בח"ח הנ"ל.
4. תענית יז: ד"ה בעינן, ובתוס' הרא"ש סנהדרין כב: ורבינו יונה שם.
5. כמש"כ הרמב"ם ביא"מ ד' ח'.
6. לדעת תוס' מנחות טו. ד"ה והכא, לרצות על טומאת הבשר. ולרמב"ם ביא"מ ד' ז' אף על טומאת הגוף.
7. כמש"כ הרמב"ם כלהמ"ק ד' ט"ו, ולדעת תוס' יומא יב: צריך גם מלך.
8. כמש"כ תוס' יומא ז: ד"ה מכלל, וכ"כ המהריק"ו בדעת הרמב"ם.
9. כמש"כ בדרך חכמה ברמב"ם שם, ובמו"ז ח"ה שנ"א.
10. כמש"כ הרמב"ם בפיה"מ סנהדרין א' ג' ע"ש, וכן משמע בעירובין מג: שבי"ד הגדול יהיו לפני

טומאת שרץ ונבילה

ב. אך קשה לדעת הרמב"ם¹¹ שרק טומאת מת הותרה, דהרבה כהנים טמאים בטומאת שרץ ונבילה [ומדרס ומושב ומעינות זב ונדה וכד'], ולא ראויים לעבודה¹².
ויותר קשה לדעות¹³ שגם אם הכלים טמאים בשאר טומאות לא הותר בציבור.
וי"ל דמיד כשיבנה המקדש יכולים לטבול, וטבול יום דשאר טומאות הותר בציבור¹⁴.
ויש שכתב¹⁵ שגם להרמב"ם מותר להקריב כשהכהנים טמאים בשאר טומאות.

טומאת קרי וזב

ג. עוד קשה דהרבה כהנים טמאים בטומאת קרי, ולכו"ע לא הותר בציבור¹⁶.
ויותר קשה לדעות¹⁷ שגם מגע זב וקרי לא הותר.
וגם בזה י"ל שיכולים מיד לטבול, וטבול יום דבעל קרי הותר בציבור¹⁸.

ביאת המשיח, וע"ש ריטב"א ומצפ"א. או שאליהו יסמוך את הסנהדרין לפני ביאת המשיח, עי' רדב"ז סנהדרין ד' י"א (ובמלכים י"ב ב'), תומים א' ססק"ב, גרי"ז עה"ת פר' פנחס.

11. עי' ברמב"ם ביא"מ ד' י"ב, וק"פ ז' א'. אבל דעת רש"י יומא ריש ז'. שרק טומאה היוצאת מגופו לא הותרה, וכמ"ש במנחת ברוך סי' ק"ז. וכן דעת ר"ת בזבחים כב: תוד"ה אי, ותוס' זבחים יז: קסבר.

12. והנה בערו"ל סנהדרין כב: הק' איך מותר לכהנים להטמא לשרץ ונבילה, הרי מהרה ייבנה המקדש ולא יהיו ראויין לעבודה. ובגבו"א תענית יז: תירץ דאין דרך בנ"א בטומאות אלו, ואף אם יהיה טמא יהיו הרבה כהנים שלא נטמאו. ויל"ע דמ"מ הרבה כהנים נטמאו פעם בחייהם באחד מטומאות אלו ואם לא טבלו כדין לא נטהרו מעולם ואינם ראויים לעבוד.

13. כך משמע ברמב"ם ביא"מ ד' י"ב, וע"ש בשמחת עולם והר המוריה. אבל במהריק"ו ק"פ ז' ט' כתב שכלים הטמאים בשאר טומאות אף להרמב"ם מותר (וע"ש סהמ"פ), וכן במנח"ב ק"ו ענף ג', וחזו"א זבחים ד' י"ד.

14. עי' אבה"א ביאת מקדש ד' י"ב סק"ז. וכן מוכח באחרונים שכתבו הטעם שטמא שרץ אסור כיון שיכול לטבול (ע' שער הקרבן "קרבן פסח" מלואים מ"ז), א"כ כשטבל מותר.

15. או"ש ביא"מ ד' י"ב שרק כשהקהל טמאים בשאר טומאות לא הותר בקרבן ציבור כיון שיכולים לשלוח קרבנם, משא"כ כשהכהנים טמאים הותר כל הטומאות יעוי"ש.

16. ואף למקפידים בטבילת עזרא, אך יש מקילים בשאובין, ועוד שאין מקפידין בזה על חציצות. ועי' יד דוד תענית יז: , ארעא דרבנן מערכה ט' ק', ועפרא דארעא שם.

17. עי' ירושלמי פסחים ז' ז', ומנחת ברוך סימן ק"ו ק"ז. אמנם האחרונים כתבו שאין הלכה כירושלמי, ע' דורש לציון דרוש ב' ד"ה העולה, או"ש ק"פ ז' ח', חזו"א זבחים ד' י"ד. וכן מבואר בחת"ס שבת כא: , וחש"ל שם, ובית יצחק יו"ד ח"א מ"ז.

18. אך לכא' תלוי במחלוקת (כריתות י). אם טבול יום דזב כזב, וכמש"כ תוס' זבחים כב: ד"ה ורבי (ובדף יז: סוד"ה קסבר). וצ"ע דעת הרמב"ם בזה (עי' קר"א נזיר מה. חזו"א קדשים א' ט'). והרמ"ע מפאנו בסוף סדר העבודה (בנדמ"ח עמ' קמ"א) כתב שטבו"י דזב כזב ואין התר בציבור, ובנכנס למקדש חייב כרת.

ובגרי"ז זבחים יז: כתב שלדעת הרמב"ם שמותר בציבור רק טומאת מת, לכו"ע אסור טבול יום דזב.

אך קשה דניחוש שטמאים טומאת זב, ולא מועיל טבילה עד שיספור ז' נקיים וביא קרבן¹⁹.

לבנות בטומאה

ד. עוד קשה אף שטומאת מת הותרה בציבור, אך איך מותר לבנות את המקדש או המזבח בטומאה [לדעות הנ"ל שייבנה בידי אדם].
ואף לחשש שיקריבו בלי בית, מ"מ מזבח מעכב²⁰ ואיך יבנוהו בטומאה²¹.
ואפשר שיהיו כמה אנשים טהורים שיוכלו לבנות²².
עו"ל דאף לבנות ולתקן בהיכל מותר להכנס בטומאה²³, וה"ה לבנות המזבח מותר²⁴.

חינוך בטומאה

ה. עוד יל"ע לפי מש"כ כמה אחרונים²⁵ דאף שטומאה הותרה בציבור, אבל לא עושים חינוך בטומאה. וא"כ איך יוכלו לחנך את המקדש והמזבח.
ולדעות שהמקדש והמזבח יירדו מהשמים י"ל שאין צריך חינוך²⁶, אך לדעות שיבנו בידיים קשה²⁷.

19. וכן הק' בשמחת יו"ט (למהריט"א) סי' צ"ב, ומה שתירץ שיהיה מותר שאר טומאות מדין הואיל ואישתרי טומאת מת אישתרי שאר טומאות (זבחים לב:), צ"ע מיבמות ח. שאומרים הואיל ואישתרי רק אם האיסור השני חל אחרי שהותר האיסור הראשון, וי"ל. וע"ע במתת אלוהים תענית יז: ויד דוד שם.

וכן מבואר בחזון נחום כלים א' ו', הובא במעשי למלך ביהב"ח ז' ט"ו, מנח"י ח"ה א' ו', ועוד אחרונים, שצריך לחוש לטומאת זב, ובמ"ב תנ"ז כ'. אמנם בחזו"א נדה קי"ט י' כתב שזוב לא שכיח ואין לחוש מן הדין. וכ"כ במקדש מלך ט' (בטור מלכה ג'), ובהערות הררי בשדה שם פי"א הערה 1.

20. כמבואר ברמב"ם בהב"ח ב' ד', וליקו"ה זבחים קז:

21. עין בשו"ת מהר"י הלוי ח"א פ"ח, ובליקוטי הלכות זבחים קז: בזבח תודה ד"ה ואפי'.

22. אמנם כל אלו שיקומו בתחה"מ הם ספק טמאי מת כמבואר בנדה ע: , וע"ש בחת"ס ערו"ל ופתחי נדה. ולמהרש"א שם (בח"א סט: ד"ה ג' דברי) טהורים אף מטומאת מת שהיו טמאים קודם שמתו ע"ש. וע"ע לקמן סי' ו' אות ב'.

23. כמש"כ הרמב"ם ביהב"ח ז' כ"ג.

24. וכ"כ בדרישת ציון מאמר העבודה ג', מקדש מלך עמ' קלט, עיר הקודש והמקדש ח"ה פ"ב, מהרש"ם ח"ח סי' א'.

25. הגהו' חכמת שלמה בשו"ע או"ח תר"ע, גלינוני הש"ס שבת כא:, חי' הרי"ם עה"ת חנוכה, צ"פ ח"א נ"ב, גור אריה יהודה י"ט י"ח, מו"ז ח"ה שנ"א. ובמקדש מלך סוף פי"א הוכיח מקושיא זו שמותר גם לחנך המקדש בטומאה, וכן באמבוהא דספרי נשא כ"ב ע"ש (וע"ע פרדס יוסף ויקרא י' ט"ז).

26. מהרש"ם ח"ו ל"ח (ד"ה ולענין). עוד כתב שמיכאל מקריב במזבח (כמ"ש במנחות קי. וע"ש בתוס') וכבר נתחנך.

וי"ל כיון שמקום המזבח קדוש, אף אם בונים חדש אין צריך חינוך²⁸.
א"נ חינוך לא מעכב וכשא"א לחנך מקריבים בלי חינוך²⁹.

ביקור בתמיד

ו. לדעת תוס'³⁰ שביקור ד' ימים מעכב בקרבן תמיד, לא יוכלו להקריב מיד קרבן תמיד אלא אחרי שיבקרו ד' ימים. וא"כ גם מוסף לא יוכלו להקריב משום איסור הקרבה קודם התמיד, וכן משום הדין שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר³¹. יש שכתבו ליישב דאף לדעת תוס' כשא"א לבקר אין הביקור מעכב³². וי"א שאפשר שיהיה הוראת שעה שאי"צ ביקור³³.
ויש שתירצו שאפשר לבקר קודם ההקדש³⁴ ולכן אפשר לבקר קודם שיבנה ביהמ"ק³⁵.

והרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"ג סי' כ"ג) כתב שאליהו מקריב תמידין במקדש אע"פ שהוא שמש שהרי בקדושתו עומד, ואפשר שנגנוזו לו קופות של תרוה"ל כדי שיהיו באים משל ציבור ע"ש, (והובא ביד דוד סוף מנחות). וי"ל שלכן לא יצטרכו חינוך למזבח.
[ובבית דוד סי' תק"ה הק' לדברי הרמ"ע מפאנו שאליהו מקריב תמידין מדוע צריך לעסוק בפרשת הקרבנות, ותירץ שצריך דעת בעלים. עוי"ל שאליהו מקריב דוקא כשישראל עוסקים בלימוד תורת הקרבנות! וע"ע לעיל סי' ג' (הערה 27) משנ"ת בדברי הרמ"ע מפאנו].
27. ואף אם ימצאו את המזבח מבית שני שהתכסה (כנ"ל ריש סי' ב' ובהערה 23) לכאו' יצטרך חינוך שנתחללה קדושתו, ועוד שאולי נפגם ונפסל.
אמנם ברמב"ם תמו"מ א' י"ב משמע שרק במזבח חדש צריך חינוך ולא בנפגם, וכמש"כ ברדב"ז שם ובאבי"ע. וכ"כ בחזו"א מנחות ל' ה' ובתורת הקודש ח"א י"ג ע"ש. ועי' מנ"ח ת"א י' שנסתפק בזה, ובהגהו' הגרי"פ על המנ"ח.
28. מועדים וזמנים ח"ה שנ"א (ד"ה אמנם נראה).
29. ביוסף אומץ (לחיד"א) ס"ס ו' כתב שחינוך לא מעכב, אך מ"מ אסור להקריב בלי חינוך והתיר רק לצורך ק"פ שהוא מצווה דרבים. וצ"ע. ועי' תורת הקודש ח"א סי' מ' שהביא בזה מחלוקת ראשונים.
30. סוכה מב., ובאו"ז ח"ב רט"ז ורכ"ח נסתפק בזה, והובא בליקו"ה פסחים צו. ע"ש, ובחומר בקודש פ"ב כ"ו.
31. ויש לדון בזה אף לדעות שלא מעכב בדיעבד האם מותר לעשות לכתחילה מצווה שהיא רק בדיעבד. ועי' בני ראם (הגר"א גניחובסקי) סי' כ"ו שדן בזה.
32. מהרש"ם ח"ו ל"ח (ולענין) לדעות שצריך לבקר אחר ההקדש, ואסור להקדיש בזה"ז. אמנם להלכה אפשר לבקר קודם ההקדש, עי' בסמוך.
33. ח"י המלבי"ם תענית יז. ע"ש.
34. כדמוכח בפסחים צו. שבפסח דורות אין צריך מקחו מבעשור, והיינו שמבקר כמה כבשים ורק אח"כ מפריש, ע"ש רש"י ומאירי. וכן הוכיח בחזו"א שם, ובטו"א מגילה כט: (ד"ה כמאן) כא: (ד"ה דתנן), מצפ"א שבועות י: וכן נקט בתפא"י פסחים פ"ט מ"ה, ובעבודת הקרבנות ח"ב ב' סק"ג.
35. שו"ת הרי בשמים מהדרו' ד' קל"ב ב'. וצ"ע דלמעשה לא ביקרו וא"כ א"א להקריב. והגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר שאליהו מבקר כבשים לקרבן תמיד.

עו"ל שכשאינ תמיד מותר להקריב קודם התמיד, ובלי חינוך. א"נ יכולים לעבוד בקטורת ונרות. ויבואר לקמן אות י"א י"ב.

מעמדות

ז. לדעות³⁶ שמעמדות מעכב את הקרבן, צ"ע איך יוכלו להכנס בטומאה ולעמוד על הקרבן. ואף לדעות³⁷ שלא מעכב יל"ע אם מותר לכתחילה להקריב בלי מעמד³⁸. וי"ל כיון שזה צורך הקרבן, הרי זה גם דוחה טומאה ומותר להכנס³⁹. עו"ל שיכולים לעמוד מחוץ לעזרה ולראות מבחוץ⁴⁰. א"נ ימצאו כמה כהנים לויים וישראלים טהורים שיעמדו, וכנ"ל אות ד'.

מנחת חינוך

ח. עוד קשה שכל כהן צריך להביא מנחת חינוך בתחילת עבודתו, והרי זה קרבן יחיד שלא דוחה טומאה⁴¹, ואיך יוכלו לעבוד מיד. ולדעת הרמב"ם⁴² שביעבד עבודתו כשרה בלי מנחת חינוך י"ל שיקריבו בדיעבד. וצ"ע⁴³. אמנם לדעת הגר"א⁴⁴ גם בדיעבד עבודתו פסולה.

36. בתענית כז. איתא שמעכב, וכ"כ בגב"א שם ובטו"א מגילה ג., וכן מוכח בכמה ראשונים ע' תורת מרדכי א', ואפיקי ים ח"ב ז' (בהגה).
37. במאירי בתענית שם, וכן ברשב"א וריטב"א מגילה ג., ש"מ ערכין יא. אות ו', ובזבח תודה תענית רפ"ד כתב שכן דעת הרמב"ם.
38. עי' שאילת יעב"ץ ח"א פ"ט, דע"ת (למהרש"ם) או"ח תקס"א ב'.
39. מנחת שלמה ח"ג קס"ב, וכמבואר ברמב"ם ביא"מ ד' י"ב שכולם מותרים להכנס ע"ש.
40. לכתחלה צריך בעזרה כדמוכח בכמה דוכתי (וברמב"ם רפ"ו מכלה"מ), אמנם מחוסר כפרה שאינו יכול להכנס מבואר בסוטה ח. שעומד בשער נקנור, וכמש"כ בדרך חכמה ברמב"ם שם.
41. וכמבואר בתוס' מנחות עח. ד"ה התם (ובמשל"מ כלה"מ ה' ט"ז) שזה קרבן יחיד שלא דוחה שבת, וה"ה טומאה.
42. כלהמ"ק ה' ט"ז (וע"ש סהמ"פ).
43. די"ל שאף שלא מעכב אך מ"מ אסור להקריב בלי מנחת חינוך, וכן דעת הגר"ד לנדו שליט"א. אמנם במנח"ש ח"ג ס"ס קס"ב הוכיח שמותר להקריב בלי מנח"מ מתוס' זבחים קיז: שאסור להקריב מנחה בבמה גדולה וע"כ שהקריבו בלי מנח"ח. נויש לדחות ע"פ משל"מ ק"פ א' ג' שמנחת חובה מותר. א"נ כיון שא"א להקריב מנח"ח ע"כ דהכי אמר רחמנא להקריב בבמה משא"כ כאן. א"נ יעבוד בבמה קטנה (כדין זר) ושוב לא יצטרך מנח"ח, ועיין].
- וכן מוכח במשל"מ כלהמ"ק ה' ט"ז שכה"ג שנתחנך ביו"כ עובד בלי מנחת חינוך כיון שלא מעכב (אמנם ע"ש בסהמ"פ בשם האחרונים, ולדבריהם אין ראייה).
44. בירושלמי ספ"ז דשקלים (כ: אות ד'). וכן הוא בתו"כ צו פרשה ג'.

וי"ל אם א"א להקריב בלי מנחת חינוך, הרי זה מותר מדין טומאה דחוייה בציבור⁴⁵.
וצ"ע⁴⁶.

עוי"ל לדעות⁴⁷ שאי"צ שיקריב המנחת חינוך בעצמו, אליהו יקריב לכולם⁴⁸, או שימצאו
כהן אחד טהור שיקריב לכולם, וכנ"ל⁴⁹. אך י"א שטמא מת לא יכול לשלוח קרבן⁵⁰.

שקלים

ט. עוד יל"ע שהרי לקרבן ציבור צריך שקלים מתרומת הלשכה שנאסף מכל ישראל⁵¹,
ואיך יוכלו לאסוף ברגע אחד מכל ישראל⁵².

וי"ל שיחיד יכול לתרום כסף או קרבן עבור הציבור⁵³.

אך יל"ע לדעות⁵⁴ שאפשר למסור רק לעבודת יחיד.

קמיצה

י. עוד יל"ע שהרי אין קומץ פחות משתי זיתים⁵⁵, ובזמנינו אין הקומץ מחזיק ב' זיתים

45. כדמוכח ביומא יב. שמותר לכה"ג ביו"כ להפך בצינורא כדי להתחנך, וביארו בשפ"א שם
ובמקד"ד ל' א' שדוחה יו"כ מדין מכשירין שא"א לעשות מאתמול. וכן מוכח במשל"מ כלהמ"ק ה'
ט"ז שאם מנחת חינוך מעכב מותר להקריב ביו"כ.

ולפי"ז י"ל שכמו שדוחה שבת דוחה טומאה. וכ"כ בעיר הקודש והמקדש ח"ה פ"ג י"ד. אך יש לחלק
דשבת הותרה וטומאה דחוייה כמבואר ביומא מו: וצ"ע.

46. דלא מצינו שמכשירי הגברא ידחו טומאה נוכדמוכח בעירובין קג. (לפי' הרמב"ם והמאירי
שאיירי ביבולת ככהן) שמכשירי הכהן לא דוחה שבת, וכמש"כ במצפ"א סנהדרין כב:], וכן אמר
הגר"ד לנדו שליט"א.

47. הנה ברמב"ם כלהמ"ק ה' ט"ז כתב שעובדה בידו, ובמקד"ד ל' א' נקט שמעכב שיקריב בעצמו.
אמנם במנ"ח קפ"ה ג' ובחזו"א מנחות ל"ד ו' כתבו שלא מעכב.

48. ועיין בחת"ס נדה ע: (ד"ה מתים) שכתב שאליהו נטמא, אמנם כתב שם (בסו"ד) שמשו רבינו
אינו טמא ע"ש.

49. אות ד'. והנה הובא שם שאפשר שהכהנים שיקומו יהיו טהורים, אמנם האם יוכלו להקריב תלוי
בדעות לקמן (סימן ו' אות ה') האם חייבים במצוות.

50. עי' רמב"ם ביא"מ ב' י"ב. ובמנ"ח קס"ח ג' מבואר שאף בדיעבד פסול, אמנם בחזו"א זבחים
ד' ח' כתב שכשר.

51. כמ"ש הרמב"ם שקלים פ"ד.

52. חת"ס יו"ד רל"ו, מהר"ם שיק יו"ד רי"ד, שאלת יעב"ץ ח"א פ"ט, מהרצ"ח. ולכן דנו להקריב
רק ק"פ שאין צריך שקלים.

53. כמבואר ברמב"ם כלהמ"ק ח' ז', וכ"כ בדרישת ציון, חתן סופר או"ח א', עיר הקודש והמקדש
ח"ה פ"ד.

54. כמבואר ביומא לה: ועובד בה עבודת יחיד, ובמאירי שם. אמנם ע"ש שיש אופנים שאפשר
למסור לכל העבודות. ויל"ע ברמב"ם שם שלא הביא תנאי זה, וע"ש במשל"מ (ובסהמ"פ).

55. מנחות נו: וברמב"ם מעשה"ק י"ג י"ד.

ואין הכהנים ראויים לקמיצה⁵⁶. ומבואר בירושלמי⁵⁷ שכהן שלא ראוי לקמיצה פסול לכל העבודות, וא"כ כל הכהנים לא ראויים לעבודה ומ"ט אסורים בשתיית יין⁵⁸. אמנם יש שכתבו שכשר לשאר עבודות⁵⁹. וי"א שאפשר לקמוץ בשתי פעמים⁶⁰, ולפי"ז כל הכהנים כשרים.

קודם תמיד

יא. יש להקשות שאחר חצות היום יהיה מותר לשתות יין כיון שלא ראויים לעבוד, דאף אם ייבנה המקדש לא יוכלו להקריב קרבנות קודם תמיד של שחר⁶¹. וי"ל כשא"א להקריב תמיד מותר להקריב שאר קרבנות⁶². א"נ תמיד של בין הערבים מותר להקריב⁶³. א"נ אחר שעבר זמן התמיד אין איסור⁶⁴. א"נ יכולים לעבוד בקטורת ונרות שאין איסור קודם התמיד⁶⁵.

חינוך המזבח

יב. עוד יש להקשות דאחר חצות לא ראויים לעבוד כיון שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר⁶⁶, ולא יוכלו להקריב קרבנות בלי חינוך המזבח. ולדעות שהמקדש והמזבח יירדו מהשמים י"ל שאי"צ חינוך⁶⁷. וכן לא קשה לדעות שאף שיבנו בידיים אין צריך חינוך כיון שהמקום קדוש⁶⁸.

56. וכמש"כ הקה"י בשעורין של תורה א' ז', וע"ש שכשייבנה בהמ"ק לא יטוש ה' עמו וימצאו כהנים יחידים שראויים לקמוץ.
57. רפ"ב דיומא, והובא במשל"מ מעשה"ק י"ג י"ד, ובמרכה"מ שם, ובמקד"ד י"א ב'.
58. כן הקשה הגרא"ח נאה באבני צדק עמ' 17 על השיעורין של תורה הנ"ל.
59. עי' קר"א ושפ"א במנחות כו: שגם הירושלמי לא התכוין לפסול בשאר עבודות, וכ"כ בשש"ת שם. ובאבה"א כתב שהרמב"ם לא פסק כהירושלמי בזה.
60. עי' רשב"א עירובין מט. ושו"ת חת"ס או"ח צ"ח.
61. כמש"כ בפסחים נח:, וברמב"ם תמו"מ א' ג'.
62. ראב"ד בתמיד סוף פ"ק (כח: העולה), מקד"ד א' א' עוד אפשר, קובץ עניינים (להגרא"ו) חולין כב:, חזו"א מנחות ל"ג ג'. אמנם באוה"ח ויקרא ו' ב' כתב שאסור להקריב כשאין תמיד.
63. כן כתב בשפ"א פסחים סוף נח: דאף אם אסור להקריב שאר קרבנות אבל של ביה"ע מותר.
64. כתבי הגרי"ז מנחות מט. בגמ' פשיטא ע"ש.
65. דקטורת קודם לתמיד כמש"כ בפסחים נט. ע"ש. ונרות אין כלל איסור קודם התמיד כמבואר בתוס' בפסחים שם ד"ה אין, וברש"י שם ד"ה אין ובצל"ח, וכן בריב"ן שם.
66. מנחות מט., רמב"ם תמו"מ א' י"ב.
67. כנ"ל אות ה' מהמהרש"ם.
68. כנ"ל שם מהמועדים וזמנים.

וי"ל שבדיעבד חינוך לא מעכב⁶⁹.

א"נ אפשר לחנך בקרבנות אחרים⁷⁰.

וי"א שבלי חינוך אסור להקריב רק תמיד של בין הערביים, אבל שאר קרבנות מותר⁷¹.

א"נ יכולים לעבוד בקטורת ונרות שהם מחנכים את עצמם⁷².

ויש שכתב⁷³ שיחנכו את המזבח בהקטרת קומץ המנחה שחינכו בה את העזרה.

בלילה

יג. עוד קשה שבליילה יהיה מותר לשתות יין כיון שלא יכולים לעבוד.

ולדעת הרמב"ם⁷⁴ שאסור לשתות בלילה מחשש שלא יוכל לעבוד מחר, י"ל ששייך

גם בזמנינו שמא ייבנה המקדש ולא יוכלו לעבוד.

אבל לדעת רש"י⁷⁵ והראשונים שהאיסור בלילה משום הקטרת אברים, הרי אף אם

ייבנה המקדש בלילה לא יהיה אברים להקטיר.

וי"ל שיש בלילה עבודת סידור מערכות ושתי גזירין⁷⁶.

א"נ הדלקת המנורה כשרה גם באמצע הלילה⁷⁷.

וי"א שרש"י מודה להרמב"ם שאסור לשתות בלילה גם משום העבודה של מחר⁷⁸.

69. כנ"ל שם מיוסף אומץ, וכ"כ בערוה"ש ק"ב י"ד שבדיעבד הקרבן כשר, ובחזו"א מנחות ל' ד'.

70. עי' שו"ת הרי בשמים מהדו' ד' קל"ד ב'. ובשלמי שמחה ח"ב כ"ד תירץ ע"פ הספרי זוטא שבדיעבד אפשר להקריב תמיד אחר חצות, וצ"ע.

71. מקדש דוד א' א', אבי"ע תמו"מ א' י"ב. וכעין זה בחזו"א מנחות ל' ה' ע"ש.

72. כמ"ד במנחות נ. שמחנכין מזבח הפנימי בקטורת של בין הערביים, וכן פסק הרמב"ם תמו"מ ג' א'. ובמנורה לכו"ע מחנכין בבין הערביים כמש"כ במשנה שם מט. וברמב"ם תמו"מ ג' י"א. וכן תי' בגבו"א תענית יז., ובמצפ"א סנהדרין כב: ובמרגליות היס שם.

73. עולת שלמה מנחות מט., ומה שכתוב שמחנכין רק בתמיד של שחר הוא כשהעזרה כבר מקודשת ע"ש.

74. ביאת מקדש א' ו', וע"ש ברדב"ז וברע"א.

75. תענית טו: ד"ה אנשי, ובר"ג שם (יז.), ובמאירי, ובראב"ד בהשגות כאן.

76. גבו"א תענית יז., אמנם שתי גזירין י"א שצריך ביום עי' תוס' יומא כז: ד"ה איכא (הובא בתוס' רע"א תמיד פ"ב מ"ג, ובגליון רע"א בשו"ע או"ח א' במ"א סק"ג), וכן בליקו"ה יומא כד: כתב להחמיר ע"ש. וברמב"ם תמו"מ ב' ב' משמע שגם סידור מערכות לכתחלה עושים ביום, אמנם להרמב"ם בלא"ה לא קשה מדוע אסור לשתות בלילה וכנ"ל.

77. עי' תשו' הרשב"א ש"ט, חזו"א מנחות ל' ז'. אמנם בשלמי שמחה ח"ב ל"א כתב שא"א לחנך את המנורה בלילה. ולפי"ז אם ייבנה המקדש לא יוכלו להדליק בלילה, אא"כ ימצאו את המנורה שגנזו, או מרומי.

78. ערו"ל סנהדרין כב: ע"ש.

בשבת ויו"ט

יד. עוד קשה שביבנה בהמ"ק ויצטרכו לעבוד⁸⁰.
 וי"ל דהחשש שייבנה בהמ"ק קודם ביאת המשיח, ושייך גם בשבת⁸¹.
 וכן לדעות⁸² שחוששים שיקריבו בלי בית, הרי זה קודם ביאת המשיח.
 א"נ בגאולה של "אחישנה" המשיח יכול לבא אף בשבת⁸³.
 עו"ל להרמב"ם⁸⁴ אסור לשתות ביום השבת שמא לא יוכלו לעבוד בלילה, וצ"ע⁸⁵.

כהן פרוע ראש

טו. כהן בזה"ז מותר לא להסתפר שלושים יום⁸⁶, וכן לגדל פאות ארוכות⁸⁷, כיון שאם ייבנה המקדש יוכל להסתפר ולהכנס מיד לעבודה⁸⁸.
 אך קשה שלפני שבת ויו"ט יהיה חייב להסתפר כיון שאם יבנה המקדש בשבת לא יוכל להסתפר ולעבוד. וכן אם לא הסתפר שיהיה מותר לשתות יין בשבת כיון שאינו ראוי לעבוד בשבת.
 וי"ל דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה, ומותר להסתפר בשבת לצורך עבודה⁸⁹.

79. כמש"כ בעירובין מג. הריני נזיר ביום שבן דוד בא, מותר לשתות יין בשבתות ויו"ט. ומבואר בגמ' שם הטעם כיון שאליהו צריך לבא לבשר קודם, ואינו בא בער"ש ויו"ט מפני הטורח (ופירש"י שמניחין צורכי שבת והולכין להקביל פניו). וכ"כ בטור או"ח רצ"ה שלכן מזכירין אליהו הנביא במוצ"ש כיון שאינו בא בער"ש, וע"ש בדרישה, ובמ"א סק"א.
 80. ע' שמחת יו"ט (למהריט"א) צ"ב, יד דוד תענית יז.
 81. גבו"א תענית יז, מנ"ח קנ"ב ט'. וכדעת הירושלמי המובא לקמן סי' ו' אות ג' ע"ש.
 82. הנ"ל סי' ב' (הערה 20).
 83. פלתי קי"א בסוף קונטרס בית הספק [אמנם כתב שם שאין איסור יין משום זה ע"ש], מהר"ם שיק יו"ד רי"ג.
 84. הנ"ל אות י"ג.
 85. די ש לדחות שגם להרמב"ם אסור רק בלילה כיון שביום למחרת יש עבודת כל הקרבנות, משא"כ ביום שבליילה אח"כ יש רק סידור מערכות ואולי גם הדלקת המנורה, לא גזרו משום הכי.
 86. שזה השיעור שנחשב פרוע כמש"כ בתענית יז. וסנהדרין כב: שילפינן פרוע פרוע מנזיר. ולכא' מונים השלושים יום לפי מה שהיה מתגלח לגמרי וכמבואר במ"ב תקל"א שעה"צ א' לענין לא להכנס לרגל מנוול ע"ש. וע' מנ"ח קמ"ט ז' שדן בשעור לכוף ראשו לעיקרו אם נחשב פרוע ראש וצ"ע.
 87. דלכא' גם פאות ארוכות יותר משיעור ל' יום נחשב פרוע ראש, וכמש"כ במנ"ח קמ"ט ז' שאף בשערה אחת נחשב פרוע ראש. וצ"ע מה שדנו גדולי זמנינו האם מותר לכהנים פאות הראש ארוכות, עי' קונטרס תורת הקרבנות הלכות פרוע ראש פ"א ז', שו"ת מעשה אפור ח"א קדשים סי' ל"ה.
 88. כמבואר בתענית וסנהדרין שם.
 89. כך הביא במצפ"א סנהדרין כב:; ודחה כיון שהוי צורך מצווה והכשר עבודה, נחשב צריכה

א"נ עשה דעבודה הוי עשה דרבים, ודוחה שבת אף לא בעידניה ומותר להסתפר⁹⁰.
א"נ יכול להסתפר ע"י גוי דאין שבות במקדש⁹¹.

ייחוס

טז. לדעות⁹² שכהנים בזמנינו שמוחזקים בכהונה ואין להם כתב ייחוס לא יכולים לעבוד בבית המקדש, א"כ כל הכהנים לא יוכלו לעבוד מיד עד שיתייחסו.
ואף לדעות⁹³ שיכולים לעבוד, אך במקום שאפשר לברר לא סומכים על החזקה, ולכא' יצטרכו לברר ייחוסם קודם שיעבדו.
וי"ל שמיד בבנין ביהמ"ק אליהו הנביא יברר הייחוס או מלך המשיח⁹⁴, ויוכלו להכנס לעבודה.
ולדעת הירושלמי⁹⁵ שביהמ"ק ייבנה לפני ביאת המשיח, י"ל שבי"ד הגדול⁹⁶ יברר מיד הייחוס, ויוכלו להכנס לעבודה.
אמנם עדיין קשה לדעות⁹⁷ שחוששים שיקריבו בלי בית, ולא יהיה בי"ד הגדול, אך יקריבו בלי ייחוס.

סימן ו'

קושיות על חיוב הלימוד בזה"ז

בגמ' הנ"ל (בסימן ב') שאסור לכהנים בזה"ז לשנות יין שמא ייבנה המקדש ובעינן

לגופה.

90. כן תירץ המצפ"א שם, ודחה דהכשר הכהן הוי רק מכשירי מצוה ולא דוחה שבת. עוד יש לדחות דשבת הוי ל"ת שיש בו כרת.

91. המצפ"א שם. וצ"ע האם תספורת חוץ למקדש לצורך עבודה מותר מדין אין שבות במקדש.

92. כנ"ל ס' ד' אות ב'.

93. שם.

94. כמבואר שם.

95. לקמן סי' ו' אות ג'.

96. כנ"ל אות א' מהרמב"ם (פיה"מ סנהדרין א' ג') שבי"ד הגדול ישוב לפני ביאת המשיח. והם היו מייחסים כמש"כ במשנה בסוף מדות, וברמב"ם ביא"מ ספ"ו.

97. הנ"ל ריש סי' ב' (הערה 20).

1. תענית יז. סנהדרין כב.:

כהן הראוי לעבודה וליכא. מבואר שהכהנים שבזמנינו הם יעבדו בבהמ"ק, ויש חשש שיחסר כהנים.

וכן נקט הח"ח ועוד אחרונים (הנ"ל שם) שכתבו שיש חיוב לכהנים בזה"ז ללמוד הלכות הקרבנות, כדי שלא יחסר כהנים שיודעים לעבוד בבהמ"ק.

קושיא מהכהנים שיקומו

וצ"ע מדוע לא יוכלו להקריב כל הכהנים שהיו בזמן בהמ"ק שיקומו בתחיית המתים. וכן הכהנים מכל הדורות שאחר החורבן שלמדו את דיני העבודה ויודעים להקריב. ויש ליישב בכמה אופנים:

יצטרכו הרבה כהנים

א. בפשוטו י"ל שחיישינן שיצטרכו הרבה כהנים לקרבנות של כלל ישראל¹. ומש"כ בגמ' בעינן כהן וליכא, הכוונה שיחסר כהנים.

אך קשה דקרבן יחיד לא דוחה טומאה, וכיון שכולנו טמאי מתים החשש רק שיקריבו קרבן ציבור², ולקרבן ציבור מספיק קצת כהנים.

ויותר קשה מש"כ הח"ח³ שאם הכהנים שבזמנינו לא יידעו הלכות הקרבנות, יתעכב העבודה בביהמ"ק כמה חודשים עד שילמדו. ומדוע לא יעבדו בנתיים כל הכהנים שיקומו בתחה"מ⁴.

1. וכמבואר במאירי תענית יז. "שמא יצטרכו כל הכהנים לחנוכת הבית" ע"ש. וכ"כ הח"ח במכתב להגרי"ח זוננפלד (מכתבים ומאמרים ה') שכל ישראל שיגיעו מעבר לים יצטרכו להביא קרבן תודה. וכן כל הנשים יביאו קרבנות לידה על כל הלידות, וכל המחוייבי חטאת יביאו חטאתם וכו'. וכמו שנתבאר לעיל כל סי' ג'.

2. כמש"כ תוס' תענית יז., ונתבאר לעיל סי' ה' אות א'.

3. בתורה אור פי"ב, צפית לישועה פ"ג. ובמכתב להגרי"ח ז" (שם) כתב שאם לא ילמדו וייבנה בהמ"ק יש לחוש שפקע עבודה מבית אלוקינו כמה חודשים.

4. וקושיא זו היא רק לדברי הח"ח שהחיוב ללמוד כדי שיהיו מספיק כהנים שיכולים לעבוד. אבל למשנ"ת (בסי' ב') שהחיוב ללמוד כיון שכל אחד מהכהנים שבזמנינו מחוייב לעבוד בבהמ"ק, לא קשה.

וכ"כ הגר"ש זאהן (תלמיד הח"ח) בהקדמת ספרו עטרת יעקב בשם הח"ח, וכעין זה במכתבי הח"ח (אגרות ומאמרים ק"י ד"ה וכבר), והוכיח מבית שני שהיה נבואה לכהנים ללמוד הלכות העבודה אף שהיו כהנים מבית ראשון שידעו לעבוד.

יהיו טמאים

ב. בנדה⁵ נשאר ספק האם מתים לעתיד לבא צריכים הזאת שלישי ושביעי. וביארו האחרונים⁶ שהספק האם בתחיית המתים נחשב נגיעה בעצמם, או⁷ משום נגיעה בבגדיהם.

ולצד שצריכים הזאה, י"ל שיש כהנים בזמנינו שלא נטמאו במת עצמו⁸ ויהיו טהורים אחרי טבילה והערב שמש, וא"כ רק הם יוכלו לעבוד שבוע עד שיטהרו הכהנים שיקומו⁹.

א"נ לדעות¹⁰ שחרב כחלל מטמא שבעה ימים אבל אין צריך הזאה, י"ל שיש חשש שלא יוכלו להזות מיד¹¹, וא"כ אחרי שבוע רק הכהנים שבזמנינו יוכלו לעבוד.

א"נ אף אם כל הכהנים שבזמנינו יצטרכו הזאה, אך כל כהן שידע שלא נטמא במת בימים האחרונים יוכל להזות מיד הזאת שלישי¹² ויהיה טהור אחרי חמשה ימים, משא"כ הכהנים שיקומו יהיו טהורים רק אחרי שבעה ימים, ולפי"ז שתי ימים רק הכהנים שבזמנינו יוכלו לעבוד.

אמנם לא יתיישב בזה מש"כ הח"ח שיתעכב העבודה בביהמ"ק כמה חודשים¹³.

תחה"מ יהיה אח"כ

ג. י"ל שתחיית המתים יהיה זמן יותר מאוחר מבנין בהמ"ק.

ובפרט לדעת הירושלמי¹⁴ שבנין בהמ"ק קודם למלכות בית דוד, ודאי שקודם גם

5. ע.; והובא במאירי שם.

6. ע"ש בצל"ח וערו"ל, תשו' חת"ס יו"ד של"ז (ד"ה והנה בנדה), הפלאה כתובות קיא: (ד"ה שם ואמר), חזו"א כלים ל"א א' (ד"ה שם והר"ש).

7. ע' בחכמת בצלאל (פתחי נדה) שם.

8. ולדעות שחרב כחלל נאמר רק בכלי מתכת ולא בשאר כלים, וכן שחרב כחלל אינו נטמא באהל או שאינו מטמא באהל. (הדעות בזה עי' א-ת "טמאת מת"). ועי' בתשובה ג' שבסוף הקונטרס.

9. להלכה שטומאה דחוויה בציבור וכשיש טהורים לא מקריבים טמאים, כמו שפסק הרמב"ם ביא"מ ד' י"ד ט"ו ע"ש פרטי הדינים (ובהדרת קודש), ובליקוטי הלכות יומא ז: ע"ש.

10. ע' בעה"מ חולין עא:; רמב"ן ב"ב כ. ובמדבר י"ט ט"ז.

11. כגון שלא יהיה מיד אפר פרה, או שלא יהיה טהור שיכול להזות, או שלא ידעו דיני ההזאה.

12. עי' בתשובה ג' שבסוף הקונטרס.

13. שלפי"ז יתעכב כמה ימים ולא כמה חודשים, ועוד שאם הכהנים בזמנינו לא יידעו לעבוד יעבדו הכהנים שיקומו בטומאה, ולא יתעכב העבודה כלל.

14. מע"ש פ"ה ה"ב, והובא בתו"ט במע"ש שם, גבו"א תענית יז., מנ"ח קנ"ב ט', ובשל"ה. וכן משמע במגילה יח. וברש"י ד"ה אחר ע"ש.

לתחיית המתים¹⁵.

אמנם הרמב"ם¹⁶ לא פוסק כירושלמי. וגם בירושלמי יש שפירשו באופן אחר¹⁷. עוד צ"ע לדעת הריטב"א¹⁸ וכמה ראשונים¹⁹ ואחרונים²⁰ שיהיה תחה"מ מיוחדת בזמן בנין בהמ"ק לכל אלו שציפו לישועה. ולפי"ז הרבה כהנים יקומו וא"כ הם יוכלו לעבוד, ומה החשש שיחסר כהנים לעבודה²¹.

וי"ל שאף לריטב"א לא יקומו מיד בתחלת בנין ביהמ"ק, ויהיה תקופה שרק הכהנים שבזמנינו יצטרכו לעבוד²².

חוששים שיקריבו בלי בית

ד. עוי"ל דהגמ' חששה גם שמא יקריבו בלי בית²³, ואז לא יקומו הכהנים ויצטרכו כהן לעבודה ולא יהיה.

יהיו פטורים מהמצוות

ה. עוי"ל אף אם החשש להקרבה עם בית והכהנים יקומו, אך הם יהיו פטורים מהמצוות כמש"כ במתים חפשי²⁴, ומי שפטור מכל המצוות ולא יקיים מצווה בעבודה לכא' לא יכול לעבוד²⁵.

15. וכן הביא הרש"ש במע"ש שם (פ"ה מ"ב) ממדרש הנעלם ע"ש.
16. פי"א ממלכים ה"א וה"ד, ומעשה"ק פ"ב הי"ד, וכמש"כ האחרו' (ע' בסהמ"פ מלכים רפי"א). וכן משמע בגמ' וברש"י זבחים ריש דף מ"ה.
17. ע' במפרשים שם. וי"א שדברי הירושלמי רק בגאולת אחישנה ולא בעתה, עי' מהר"ם שיק יו"ד רי"ג, מעשי למלך ביהב"ח א' ד' סק"ב.
18. תענית ל: ר"ה סוף טז:.
19. עי' רד"ק יחזקאל ל"ז ט"ו וישעיה כ"ו י"ט, מאירי חיבור התשובה (386), אברבנאל הקדמה לישעיה שורש י"ד.
20. עי' רדב"ז ח"ב תתל"ט, ח"ג אלף ס"ט, ערו"ל סנהדרין צ: ונדה סא:, קוב"ש ח"ב כ"ט, מו"ז ח"ה ס"ס שנ"ב.
21. והנה לשון הריטב"א שם שיקומו כל אותם שמתו בגלות, ולפי"ז אין מקור שיקומו הכהנים מבית ראשון ושני, אמנם שאר הראשו' לא כתבו כן. וכן בערו"ל וקוב"ש שם הוכיחו שמשו ואהרן יקומו. וכן מבואר בתוס' פסחים קיד: ד"ה אחד.
22. אמנם בתוס' פסחים קיד: ד"ה אחד מבואר שיקומו מיד בתחלת הקרבת הקרבנות ע"ש.
23. כמבואר במאירי תענית יז., וכ"כ בכס"מ ביא"מ א' ז' (בתי ב'). וכנ"ל בסי' ב' (הערה 20).
24. עי' שו"ת לב חיים ח"א ל"א ל"ב, קוב"ש ח"ב כ"ט, ומו"ז ח"ה ס"ס שנ"ב.
25. דלכתחילה צריך שיהיה קיום מצווה בעבודת הקרבן. [אמנם בדיעבד גם בלי קיום מצווה הקרבן כשר, עי' עולת שלמה זבחים ג., אחיעזר ח"ג נ"ב ג' ז', קוב"ש ח"ב ל"ג].

א"נ משום שאינו מחוייב בדבר ולא יכול להוציא²⁶. אלא שזה רק לדעות²⁷ שבימות המשיח חייבים במצוות, אבל לדעות²⁸ שבימות המשיח כולם יהיו פטורים מהמצוות עדיין קשה.

יצטרכו חינוך

ו. ואף את"ל שיהיו חייבים במצוות ויהיו טהורים, אך י"א שהכהנים שיקומו יצטרכו קידוש ומילואים מחדש²⁹, ולא יוכלו לעבוד מיד. [אך אכתי קצת קשה (על תירוצים ב' ה' ו') דמ"מ הכהנים שיקומו יוכלו ללמד את שאר הכהנים איך לעבוד, ומדוע כתב הח"ח שהתלמידי חכמים שבזמנינו חייבים ללמוד כדי ללמד את הכהנים].

לא יידעו הדינים שהתחדשו

ז. עוד יש לדון האם הכהנים שיקומו יוכלו לעבוד לפי מה שעבדו בבית ראשון או שני, דיש הרבה דינים שהתחדשו במשך הדורות, ואולי התחדש דין שלא עשו כך בזמן בהמ"ק. וכן בי"ד שבזמן ביהמ"ק יכול לחדש דינים³⁰. וכן אולי נפסק באיזה מחלוקת הלכה לא כמו שעשו בבהמ"ק³¹. וכן אליהו יכול לברר ספיקות שהיו בזמן ביהמ"ק.

26. לא מבעיא בקרבן ציבור שצריך להוציא את שאר הכהנים, אלא אף בקרבן יחיד יש ראשו' שסוברים שהכהנים הם גם שלוחי דידן.

27. תוס' ותוס' הרא"ש נדה סא: שמצוות בטילות לעתיד לבא הוא רק בזמן תחיית המתים, וכ"כ באו"ז ח"ב תכ"א, ר"ש כלאיים פ"ט מ"ד. וכן לדעת הרשב"א בנדה שם (ואגדות הש"ס ברכות יב:): שמצוות בטילות הוא רק כשהמת בקברו, והובא בריטב"א ר"ן ומאירי בנדה ע"ש. ולכא' כן דעת הרמב"ם מלכים י"ב ב' שפסק כשמוא שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות. והאריך בזה בלב חיים או"ח ח"א ל"ב עיי"ש.

28. הרמב"ן דברים ל' ו' והריטב"א נדה סא: שזה הפירוש מצוות בטילות לעתיד לבא [וכפשטות הגמ' בשבת קנא: שימות המשיח הם ימים שאין בהם חפץ]. אך י"א שבמ"ע יהיו חייבים, עי' שד"ח מערכת מ' כלל ריח.

29. כמש"כ הרמב"ן בשהמ"צ סוף שורש ג', ובשו"ת רב פעלים ח"ב (סוד ישרים ב') מהרשב"ן. אמנם בתו"כ צו פי"ח, ובמדרש רבה נשא פרק י"ד משמע שאין צריכין משיחה.

30. וכמו שמצינו ביומא פ. שהאוכל הלב בזה"ז צריך לכתוב השיעור שאכל שמא בי"ד שבזמן בהמ"ק יחייבו רק על כזית יותר גדול. וכן בחזו"א כלים כ"ג י' (הערות (הגריש"א) שבת יב: שר' ישמעאל הוצרך לכתוב שהטה את הנר שמא בי"ד בזמן בהמ"ק יפסקו שהבערה ללאו יצאת ופטור מקרבן.

31. וכגון בכמה דברים במציאות שנחלקו תנאים איך הדין בבהמ"ק, וע"כ שגם בזמן בהמ"ק היה מחלוקת והכריעו כדעה אחת, ואולי היום רוב הראשונים והפוסקים הכריעו כדעה האחרת. וכן אולי יישבו למנין ויכריעו כך. ועוד שהלכה כבתראי.

עוד קושיות (מהח"ח)

מש"כ הח"ח שיש חיוב לכהנים בזמנינו ללמוד הלכות הקרבנות כדי לדעת לעבוד בבהמ"ק [ואם לא ילמדו יתעכב העבודה בבהמ"ק כמה חודשים]. יש להעיר:

אליהו הנביא ילמד

מדוע אליהו הנביא לא ילמד את כל הכהנים סדר העבודה, וכמבואר בגמ' שאלהו יברר הספיקות.

תירץ הח"ח² שרק הספיקות יתבררו ע"י אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוקים ובתורה שבע"פ (בתו"כ ובגמ') אנו צריכים לדעת כפי יכולתינו, כי הלא אליהו לא יבא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו, ויאמר כי היה עליכם ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה.

עו"ל לפי הירושלמי הנ"ל³ שבנין בהמ"ק קודם למלכות בית דוד, ולפי"ז גם אליהו לא יבא קודם בנין בהמ"ק כיון שמגיע לפני ביאת המשיח⁴. א"נ לדעות הנ"ל⁵ שחוששים שמא יקריבו בלי בית.

יהיה רוח ממרום

עוד קשה הרי בביאת המשיח יהיה רוח ממרום ומלאה הארץ דעה, ויתגלה ידיעת הלכות המקדש והקרבנות.

תירץ הח"ח⁶ שהשפעת הרוח תהיה כפי ההכנה שהכין האדם את עצמו מקודם את

1. ע' בכורות כד. וברד"ה עד יבוא, ובברכות לה: לכשיבא אליהו, ובמשנה עדיות ח' ז' לדעת ר"ש אליהו בא להשוות המחלוקת ובתוי"ט שם כתב שמכאן רגילים לומר שתיק"ו נוטריקון תשרי יתרץ קושיות ואבעיות.

2. תורה אור פי"ב, צפית לישועה פ"ג (בהערה). וע"ע בערו"ל בהקדמה למכות מש"כ על קושיא כעין זו.

3. באות ג'.

4. כמבואר בעירובין מג: שאלהו יבא יום לפני ביאת המשיח, וברמב"ם מלכים י"ב ב' (וע"ש במקו"צ ובסהמ"פ).

5. לעיל הערה 24 ובסי' ב' הערה 20.

6. כתבי הח"ח - אגרות ומאמרים ק"י.

מעט ואם הרבה, ואם לא ילמד ולא יכין את עצמו לא ידע איך לעבוד. וכן אפשר לומר ב' תירוצים הנ"ל (בשאלה הקודמת) לפי הירושלמי, ולחשש שיקריבו בלי בית.

הלכתא למשיחא

בגמ'⁷ פריך הלכתא למשיחא. ופירש"י⁸ שאף שצריך ללמוד כל הלכות עבודה לפי שתורה היא, אבל לקבוע הלכה הוא רק להורות הלכה למעשה ועכשיו אינו נוהג⁹. או משום שכשיבא משיח אליהו בא עמו והוא יורה צדק¹⁰, ואין לפסוק במה שיעשה מלך המשיח ובית דינו¹¹, וכן משה רבינו יבא ויאמר¹², וכן יוקבע סנהדרין והם יודעים מה לעשות¹³. ולפי"ז קשה מדוע צריך ללמוד דיני המקדש והקרבנות להלכה. תירץ הח"ח¹⁴ שהרמב"ם קבע הלכותיו גם בסדר קדשים, וכן דעת כמה ראשונים¹⁵ שמסקנת הגמ' שפוסקים גם בהלכתא למשיחא¹⁶.

7. סנהדרין נא: זבחים מה.
8. בזבחים שם ד"ה א"ל.
9. ויל"ע אם כוונתו שאין ענין לפסוק בדבר שאינו למעשה, או שלא מועיל לפסוק בזה וכעין הגמ' בב"ב קל: לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה ופי' הרשב"ם דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוון לבו יותר (וכ"כ באילה"ש בזבחים כאן).
10. יד רמ"ה בסנהדרין נא: , וצ"ב שדקדק לכתוב שאליהו יורה ולא המשיח. ובשו"ת בנין ציון סי' א' כתב בעת יבא אליהו וכל קדושים עמו ידעו אז מה לעשות.
11. תשב"ץ ח"ג ל"ז (אות ח'), וביאר בזה מדוע כללי הפסק לא נאמרו בהלכתא למשיחא ע"ש, וכן דעת המהרי"ק קס"ה. אך הרבה חולקים, ע"ש בהערות (בסוף הספר) ובשד"ח מערכת ה' כלל מ"ג הדעות בזה, (ובהגהות זר זהב על ספר זהב שבא דף ח').
12. כמו שהקשו ביומא ה: ונדה ע: , וכתב בתו"י יומא יג. (ד"ה הלכה) ובריטב"א שם שקושיא זו היא כמו קושית הלכתא למשיחא. וע' תוס' פסחים קיד: סוד"ה אחד, ותוס' ר"פ סנהדרין נא: .
13. שו"ת חוות יאיר קכ"ה, וכתב שלפי"ז דברים המסורים לכל ישראל צריך לפסוק. אלא שהקשה שהוא דבר זר שנסמך על אליהו ומשיח וכי כו"ע גביהו קאי ע"ש.
14. בהקדמה לליקוטי הלכות (הערה ג'). וכ"כ בחו"י קכ"ה שדעת הרמב"ם כתוס'.
15. דעת התוס' ביומא יג. ד"ה הלכה ובסנהדרין נא: ד"ה הלכתא ובזבחים מה. ד"ה הלכתא שרק ר' יוסף סובר שאין לפסוק בהלכתא למשיחא, אבל הש"ס אינו חושש לזה. והובא בתו"י תוה"ר וריטב"א ביומא שם, וברמב"ן שבת קלג. ד"ה ותנן ובחי' הר"ן ד"ה ואמר. וברמב"ן בשבת שם תירץ עוד שבכל המקומות שפוסקים הלכתא למשיחא סומכים על הא דמשני בסנהדרין וזבחים דרוש וקבל שכו', והובא בריטב"א ביומא יג. ע"ש.
16. וכן דעת הסמ"ג בספרו שפוסק אף בהלכתא למשיחא, וכן הרע"ב בכל קדשים, ועוד ראשונים.

והטעם: א. כיון שצריכים לדעת היסודות של כל התורה ואף מה שלא נוהג היום¹⁷.
 ב. כיון שהלימוד בענייני הקרבנות נחשב כאילו מקריב, לכן צריך לדעת בכל דבר את
 ההלכה, ואז יחשוב הקב"ה בכל דבר ודבר כאילו קיימנו למעשה¹⁸.
 עוי"ל הטעם שפוסקים גם בהלכתא למשיחא כדי לדעת מה לעשות כשיבנה בהמ"ק¹⁹.
 א"נ משום שמקריבין אף שאין בית, וצריכים לדעת איך להקריב²⁰.
 וי"א שרק בדבר שבא על ידי איסור אין לפסוק בהלכתא למשיחא²¹.

דינים הנוהגים קודמים

עוד יל"ע שאף אם לומדים ופוסקים הלכה גם בהלכתא למשיחא, אך ודאי דינים
 הנוהגים בזה"ז קודמים לדינים שינהגו רק בזמן בהמ"ק, ואיך קודם ללמוד הלכות
 הקרבנות.
 תירץ הח"ח²² שהרי לומדים כמה מסכתות שלא נוהגים בזה"ז כיבמות סנהדרין ומכות,

17. ע"ש בהקדמה לליקוטי הלכות שהביא כן מהסמ"ג, וע"ע תורת חיים סנהדרין עא. ד"ה ולמה.
18. כ"כ בהקדמה לליקוטי הלכות שם, וכן בתורה אור ס"פ י"ב כתב שלומדי קדשים צריכים
 לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כדי שייחשב כאילו מקריבים בפועל בכל דבר ודבר. וכן בסוף
 פרק א' כתב שהאמוראים טרחו להעמיד ההלכה בקדשים כיון שהלימוד במקום הקרבה.
 וכן מבואר במצפ"א זבחים מה. והוריות יא: שרק בקדשים פוסקים הלכתא למשיחא כיון שנחשב
 עי"ז כמקריב קרבן. וכ"כ הבאר שבע בהקדמה (והובא בתורה אור פ"ד בהערה) שתירץ הגמ'
 שלומדים הלכתא למשיחא משום דרוש וקבל שכר, היינו שמקבל שכר כמקיים המצוה בפועל.
 ולפי"ז מוכח שגם בדיני הפסולין ופיגול נחשב כמקריב. אמנם בראש המזבח זבחים מה. (בתוס')
 ביאר דעת ר"ח (שבסמוך) שבאיסור לא פוסקים הלכתא למשיחא כיון שאין בזה כאילו הקריב. וצ"ע.
19. והנה הח"ח שלא כתב טעם זה, מוכח שסובר שאף שצריך לדעת כל דיני הקרבנות כדי לדעת
 לעבוד בבהמ"ק וכמשנ"ת (בכל הקונטרס) אך אין צריך לפסוק הלכה למעשה [שלמעשה יפסקו
 כשיבנה המקדש], ומה שצריך לפסוק הלכה רק משום ב' טעמים אלו.
- וכן בחיבורו ליקוטי הלכות פוסק ההלכות בכל סדר קדשים, אמנם כתב (בפסחים רפ"ב בהערה)
 שאינו להלכה למעשה. ועיין.
20. כן ביאר בהתעוררות תשובה ח"א ט"ז ע"ש. ובמצפ"א זבחים מה. תמה על קושיית הגמ' הלכתא
 למשיחא הרי מקריבין אף שאין בית, וע' בגרי"ז שם (מד:), ובמנח"א, ומשמה"ל סי' ע"ט.
21. כן דעת רבינו חיים, ומובא בתוס' יומא וסנהדרין זבחים שם. ובתוס' ביומא מבואר שטעמו
 כיון שזה לא שכיח, אבל בתו"י שם ביאר שבימות המשיח יהיו כולם צדיקים ולא יעשו איסור וכ"כ
 בריטב"א שם.
22. תורה אור פ"ב ופי"ב, צפית לישועה ספ"ג, הקדמה לליקוטי הלכות, ובמכתב להגרי"ח ז'
 (מכתבים ומאמרים ה').

ולמה יגרע קדשים.
ועוד שלימוד קדשים עדיף משאר מסכתות שלא נוהגות, משום שנחשב שנוהג בזה"ז, כיון שבלימוד הלכות הקרבנות נחשב כאילו מקריב (כמבואר בב"מ קיד: ובפרש"י).
וגם הרבה מהלומדים נשים ונזיקין אף שנוהג בזה"ז מ"מ לא לומדים למעשה, שאינם דיינים ומורי הוראה, וא"כ יש יתרון לסדר קדשים שנחשב כמקריב.
ועוד אף שסדרים אחרים יותר למעשה, מ"מ צריך ללמוד חלק מהזמן גם קדשים שלא יחסר לו בידיעת כל התורה.
וע"ש²³ עוד כמה מעלות גדולות שיש בלימוד סדר קדשים בכלל, ובפרט בלימוד אליבא דהלכתא.

סימן ז'

גדולי הדורות שעסקו בקדשים (להלכה)

שאלה: האם מצינו בכל הדורות מזמן חורבן ביהמ"ק שעסקו בקדשים להלכה, [מלבד הח"ח].

תשובה: בכל הדורות עסקו בקדשים להלכה, ויש גם שכתבו בזה חיבורים ופסקי הלכות. ונציין מקצת (בקיצור נמרוץ).

תנאים ואמוראים

התנאים והאמוראים ודאי עסקו בקדשים, כדמוכח במשניות ובגמ' ובתוספתא בכל סדר קדשים¹. וכן בשאר מסכתות הש"ס השייכות לקדשים².

וכן במכילתא ובתו"כ ובספרי ובמדרשים, בכל הפרשות השייכות לקדשים. ופסקו בזה להלכה³.

23. וכן בכל הקונטרס תורה אור (ונדפס בכל כתבי הח"ח ח"ב, ובריש ספר אסיפת זקנים על קדשים).

1. וכן כמה ראשונים ציינו לירושלמי קדשים וכנראה שנאבד ואכמ"ל.
2. כגון פסחים יומא חגיגה ועוד. והאריך בזה הזבחי אפרים בהקדמתו למסכת זבחים ע"ש. ובב"מ קיד: מבואר שאמוראים עסקו בסדר קדשים לפני זרעים וטהרות, כיון שקדשים כאילו הקריב קרבן ונחשב כמו דברים שנוגעים למעשה, וכפירש"י שם. וכן הוכיח הח"ח בתורה אור פ"א ועוד.
3. כמו שהוכיח תוס' ביומא יג. סנהדרין נא: וזבחים מה. מכמה מקומות שפוסקים כהלכתא למשיחא, וכן בהקדמת הח"ח לליקוטי הלכות (הערה ג'). ונתבאר לעיל ס"ס ו' (ד"ה הלכתא למשיחא).

ראשונים מפרשי הש"ס

בכל סדר קדשים יש פירוש רש"י⁴, ותוס'⁵, ושיטה מקובצת שמביא הרבה ראשונים⁶.
 וכן פסקי הרי"ד⁷, ור"ג⁸, ור"ח⁹, ומיוחס לרשב"א¹⁰, ועוד ראשונים¹¹.
 וכן ראשונים מפרשי המשניות כמו פ' המשניות להרמב"ם¹², ורע"ב¹³, ובמלאכת
 שלמה מביא כמה ראשונים.
 ועל מסכת מעילה יש פירוש קדמון¹⁴, ועוד פירושים¹⁵.
 ובמסכת תמיד מלבד המפרש יש פ' הרא"ש, וראב"ד, ומאירי, ועוד ראשונים¹⁶.
 ובמסכת קנים גם פ' הרא"ש, וראב"ד, ורז"ה, ורשב"ץ.
 ובמסכת מזות פ' הרא"ש, וראב"ה, ומאירי, וספר הבתים.
 וכן מסכת פסחים (מפרק תמיד נשחט), ורוב מסכת יומא וחגיגה, וסוף מסכת סוכה,
 הם בענינים קדשים, ויש שם הרבה ראשונים¹⁷.
 וכן במסכת נזיר וסוטה יש הרבה מדיני ביהמ"ק והקרבנות, וכן בשאר מסכתות
 הש"ס¹⁸, והרבה ראשונים שם האריכו בדינים אלו¹⁹.

4. ובמעילה קנים ותמיד אינו מרש"י. ובמדות הוא ר' שמעיה. ובחלק ממסכת מנחות יש גם רש"י כת"י.
5. וכן פסקי תוס' (בסוף המסכת). וכתב הח"ח בתורה אור סוף פ"א שרבותינו בעל התוס' והרמב"ם עמלו בסדר הזה בעיון נורא וכמעט עוד יותר משאר סדרים!
6. ונדמ"ח עם הוספות והערות ע"י הגרי"ד אילן.
7. נדמ"ח על כל קדשים.
8. על כל קדשים מלבד זבחים.
9. נדמ"ח על סוף זבחים, וע"ש בהקדמת המהדיר שהר"ח כתב על כל קדשים.
10. על מנחות, ונדפס באסיפת זקנים לח"ח, וכן נדמ"ח וע"ש בהקדמה.
11. נמצא קצת מהראב"ה ואגודה על זבחים, וכן בשיטת הקדמונים (רמ"י בלוי) על ריש זבחים, וכן בשטמ"ק (הנדמ"ח) על מסכת חולין יש הרבה עניני קדשים.
12. ונדפס בתרגום מחדש עם הערות ע"י מכון המאור.
13. ופסק להלכה בכל משנה.
14. נדפס בסוף המסכת.
15. ב' פירושי קדמונים, וכן בקובץ שיטות קמאי.
16. ר' שמעיה, ושיטה לרשב"י, ור"נ אב הישיבה, בפירושי הראשונים (ר"י גולדשטוף) ובקובץ שיטות קמאי.
17. על סדר המסכת, ובקובץ שיטות קמאי, וכן נדפס על מס' סוכה תורת הראשונים.
18. והובאו כל הסוגיות השייכות לקדשים בליקוטי הלכות למרן הח"ח צוק"ל.
19. והרבה מהראשונים הובאו (עם הערות) בכנסת הראשונים על כל קדשים.

ראשונים מפרשי התורה

כל הראשונים מפרשי התורה ביארו דיני המקדש והקרבנות שבויקרא ובשאר מקומות על פי הסוגיות והרבה פסקו בזה להלכה²⁰, רש"י, רמב"ן, בעלי התוס'²¹, חזקוני, רוקח, אבן עזרא, ספורנו, אברבנאל, רבינו בחיי, ועוד הרבה ראשונים.

וכן הראשונים מפרשי התו"כ: ר"ש, ראב"ד, תוס' אחרות, רבינו הלל. שכולו דיני קדשים.

וכן בראשונים מפרשי המכילתא וספרי יש הרבה מענייני קדשים.

עוד ראשונים

הרמב"ם כתב בספרו²² כל דיני המקדש והקרבנות להלכה. וכן האריך בדבריו המהר"י קורקוס, והקרית ספר.

וכן הסמ"ג בספר המצוות פסק להלכה בכל מצוות הקדשים.

וכן בחינוך, ושאר מוני המצוות כתבו דיני המצוות השייכים למקדש ולקרבנות. וכן בכפתור ופרח.

ומה שהרי"ף והרא"ש לא כתבו חיבורם על קדשים ע"י הערה²³.

אחרונים

הרבה אחרונים כתבו חיבורים על סדר קדשים ופסקו בזה להלכה.

ונציין מקצת מהאחרונים המפורסמים:

ברכת הזבח, צאן קדשים, חק נתן, פנים מאירות²⁴, קרן אורה ושפת אמת. ועוד הרבה אחרונים²⁵.

20. אמנם במקצת מקומות פירשו על דרך הפשט דלא כמסקנת הסוגיות וצ"ע.

21. והובאו כל פירושי בעלי התוס' עה"ת בספר תוס' השלם.

22. עבודה וקרבנות, וכן בסהמ"צ.

23. הח"ח בהקדמה לליקוטי הלכות (הערה ב') ביאר שבזמנם לא היה שו"ע והיו צריכים לפסוק הלכה למעשה בכל ארבע חלקי השו"ע לכל קצוות העולם. וגם לחיבור שכתבו לא היה דפוס והיו צריכים לשלוח העתקות לכל ישראל והסתפקו בהלכות הנוגעות למעשה. ועוד אפשר שעשו חיבורים גם על קדשים אך לא נתפשט בעולם מפני שלא היה דפוס יעווי"ש.

24. ונדפסו בספר אסיפת זקנים למרן הח"ח.

25. הנדפסים בסוף המסכת, ובזבחים נדפסו עוד הרבה אחרונים באוצר הקודש (ו' כרכים), ובאסיפת זקנים החדש על זבחים ומנחות (כמה כרכים).

וכן בליקוטי הלכות (למרון הח"ח) ביאר כל סדר קדשים להלכה, וכן החזון איש בכל חלק קדשים, וכן הגרי"ז ובניו ותלמידיו בירו הרבה דינים. וכן הרע"ב ותפארת ישראל ושאר מפרשי המשניות בירו ההלכה בכל קדשים. והתפא"י גם בספרו חומר בקודש²⁶.

וכן האחרונים בשאר מסכתות וסוגיות בש"ס ששייכים לקדשים ובשו"ת, רבו מלמנות²⁷.

וכן האחרונים מפרשי התורה, והתו"כ והספרי, והמדרשים, והתוספתא, ומוני המצוות²⁸. וכן הכס"מ וכל מפרשי הרמב"ם בעבודה וקרבות בירו ההלכה בכל דין ודין. והערוך השולחן העתיד כתב כל ספרו להלכה, וכן ספר עבודת הקרבנות²⁹, ומקדש דוד³⁰, ומזבח אבנים³¹, ומשאת ישראל³². והגרי"מ פיינשטיין התחיל לכתוב שו"ע על קדשים וטהרות³³.

וכן יש הרבה הלכות בדיני קדשים במפרשים שבארבע חלקי השו"ע, ובספרי הפוסקים³⁴.

מחברי זמנינו

הרבה ממחברי זמנינו כתבו דינים העולים מסוגיות הש"ס בסדר קדשים.

ונציין מקצת:

דרך חכמה³⁵ - על הרמב"ם הלכו' בית הבחירה וכלי המקדש.

26. בהקדמה לקדשים. ונדמ"ח עם הערות ע"י הגר"י לב זצ"ל.

27. ומקצת מהם הובאו בפתחה לשער הקרבן על דיני ק"פ.

28. ובפרט במנחת חינוך שבירר כל הלכה, ונדמ"ח עם ליקוטים (בשולי המנחה) מכל דברי האחרונים.

29. לחתן הח"ח, וע"ש בהסכמות גדולי הדור, ובהקדמת הח"ח.

30. ונדמ"ח עם הערות שמועת חיים, ומנחת מרדכי. וע' במבוא (בהוצאת המאור) שאמר על עצמו שיכול להצביע כאחד הכהנים על כל דבר בבית המקדש.

31. על מסכת פסחים, וכתב בכל סוגיא תבנא לדינא ע"ש.

32. להגרי"י כרמל, פסקי הלכות על כל חומש ויקרא.

33. מובא בארגות משה ח"ט קדשים וטהרות ג' ע"ש.

34. וצריך עבודה גדולה ועיון רב וס"ד למצא דינים אלו המפוררים בכל התורה, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

35. הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

"מבואי הקדשים"³⁶ - כל סדר הקרבת זבחים עופות ומנחות להלכה.

הלכות מצוות הקרבנות³⁷ כל דיני הקרבנות³⁸.

הדרת קודש³⁹ - על הרמב"ם הלכו' ביאת מקדש מעשה הקרבנות ותמידין ומוספין.

באר החיים⁴⁰ - על הרמב"ם עבודה וקרבנות⁴¹.

שערי חכמה⁴² - כללים ויסודות בכל סדר קדשים להלכה.

תורת הקרבנות⁴³ - הלכות כשרות הקרבן, ההקדש, והאיסורים הנוהגים בקרבן. וכן

הלכות ארבע עבודות הקרבן, תמידין ומוספין, ועוד ועוד כמה הלכות.

שער הקרבן - כל דיני קרבן פסח.

הלימוד כהכנה לעבודת המקדש

יש להסתפק בכוונת גדולי הדורות הנ"ל, האם פסקו ההלכות רק משום ידיעת כל התורה ושייחשב כמקריב קרבן⁴⁴, או שכוונתם שינהגו למעשה בבית המקדש על פי ההלכות שפסקו.

והנה בדברי הח"ח⁴⁵ מבואר שאף שצריך ללמוד ולברר כל ההלכות כדי לדעת איך לעבוד בבית המקדש, אך ההלכה (בספיקות ובמחלוקות) הוא רק משום ידיעת כל התורה ושייחשב כמקריב קרבן.

אך יש שנראה מדבריהם שכוונתם שינהגו למעשה בבית המקדש ע"פ מה שפסקו⁴⁶.

36. הגרמ"ד סלובס שליט"א.

37. הגר"י אייזנבלאט שליט"א.

38. ע"פ ליקוטי הלכות למרן הח"ח עם ביאורים.

39. הגרא"ח לרנר שליט"א.

40. הגר"ח ראז שליט"א.

41. ע"פ פסקי הח"ח בליקוטי הלכות.

42. הגר"ש פלדמן שליט"א.

43. תמצית הסוגיות להלכה עם כל פרטי הדינים, [עפ"י הנלמד בכלי עבודת הקרבנות ועוד מקומות].

44. וכנ"ל ריש סי' ב'.

45. הנ"ל ס"ס ו' בדין הלכתא למשיחא.

46. בראב"ד הלכות ק"פ י' י"א כתב אם אזכה ואוכל פסח ויבוא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו. משמע שפוסק כן למעשה. וכן ביש"ש חולין פ"א ס"ס מ"ב כתב (בדיני מליקה) ואם נזכה

וכן הגר"א זירז לעסוק בקדשים בעיון כדי להיות מוכנים לעבוד בביהמ"ק⁴⁷.
 וכן כתב בהקדמת הספר מעין גנים ע"ש. וצ"ע.
 ונזכה ונראה בקרוב בנין ביהמ"ק, ונדע האם יפסקו על פי הלכות אלו למעשה.

תמצית הדברים

בזמן המקדש:

כל כהן חייב ללמוד לפחות חמש שנים כל דיני עבודת המקדש, ולהיות בקי בהם למעשה. (סימן א')

בזמן הזה:

כל ישראל צריכים ללמוד קדשים להלכה מדין ידיעת כל התורה, ובפרט בקדשים שעל ידי הלימוד עם כל פרטי הדינים נחשב כמקריב קרבן. [ויש עוד מעלות בסדר קדשים משאר סדרים, כמו שהאר"י הח"ח בקונטרס תורה אור].
 כל הכהנים שיהיו ראויים לעבוד בביהמ"ק, יש להם חיוב גמור מדינא ללמוד כל דיני עבודת המקדש, כדי שיוכלו לעבוד מיד כשיבנה הבית.
 וכן לתלמידי חכמים ישראלים יש חיוב ללמוד להלכה, כדי שיוכלו להורות לכהנים איך לעבוד. (סימנים ב' - ד')

ההכנה למעשה:

לרוב הדעות הכהנים יוכלו להקריב מיד כשיבנה המקדש קרבן ציבור בטומאה [אם אינו טמא זב].
 אך יבחן את עצמו אם יודע כל דיני העבודה למעשה, ואם בדק ויכול לעבוד, צריך כמה דברים קודם שיתחיל לעבוד:

לבנין בהמ"ק אקוה שזכיתי בהלכה ע"ש. וכן בקר"א וערוה"ש ועוד אחרונים כתבו בכמה מקומות שדבר זה צ"ע עד יבא מורה צדק, משמע שבשאר מקומות הכריעו גם כשיבא מורה צדק.
 ובשו"ת חבצלת השרון תניינא סי' כ"ג (הובא במשמה"ל זבחים תניינא סי' ל"ד) הביא שבעל התבו"ש חיבר ספר על עבודת הקרבנות, וקודם פטירתו אמר שקיוה שהגאולה תהיה בימיו ויצטרכו לזה, ועכשיו שלא זכה ציווה לגנוז הכת"י בקברו וכן עשו. ומשמע שכתב ספרו להלכה למעשה בבנין בהמ"ק.
 47. כמו שהובא בהקדמה לשו"ת ושב הכהן שהגר"א אמר כן למחבר (הגר"ר רפאל הכהן מהמבורג).

- א. להסתפר פחות משיעור שגודל בשלושים יום. וי"א שצריך לספר גם פאות הראש.
- ב. לבדוק כל גופו מחציצה [וי"א שצריך חפיפה כטבילת נדה], ולטבול במקווה כשרה. וי"א שצריך לכוון בטבילה זו על דעת ביאת מקדש. ויזהר מעכשיו מכל טומאת מגע (שרץ, נבילה, מדס וכ').
- ג. להתייחס בכהונה על פי אליהו או מלך המשיח או בי"ד הגדול.
- ד. לברר משמרתו. וי"א שבחנוכת הבית כל הכהנים שווים כמו ברגל.
- ה. יקריב מנחת חינוך ע"י כהן טהור, ואם אין כהן טהור י"א שיכול להקריבה בטומאה (סימן ו').

תשובה בענין ריפוי הכהנים ממומים לעתיד לבוא

לכבוד האי חבורתא קדישתא העוסקים בלימוד הלכות עבודת הקרבנות [והמסתעף] לפרטיהם הלכה למעשה ברשת הכוללים "עבודת הקרבנות"

קיבלתי מכתבכם כעת [יום א' ז' שבט תשע"ו] והנני משיב תיכף ובקצרה [ואף שאינני בקו הבריאות כלל ה"י], מחמת דחיפות השאלה [כמצוין במכתבכם] עפ"י העולה בדעתי כעת, והיע"א.

א: בדבר שאלתכם, וזה תוכנה, "פתחנו לשכת הכהנים [עפ"י רצונו הנודע של מרן ה"חפץ חיים" זצוק"ל] שכל כהן לומד ומברר עבודה אחת בביהמ"ק, ונתעוררו בענין צירוף כהן בעל מום לזה, דהנה במדרש מבואר שבעלי מומין יתרפאו 'לעתיד לבא', ויש לעורר האם יתרפאו גם מיד כשיבנה ביהמ"ק, בפרט לירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ב. ועיין במה שצוין באורך בעני"ז ברמב"ם מהדורת פרנקל ריש פ"א מהל' מלכים, ע"ש. וכידוע שיש שפירשו דברי הירושלמי הנ"ל שלא כפשוטו, ואכמ"ל בזה) שבית המקדש יבנה לפני ביאת בן דוד משיח צדקינו", עכתו"ד.

הנה קודם אקדים דכמדומה אני שלא מצינו התייחסות איתנה וברורה לענין הזמן המדוייק לריפוי הבעלי מומין לעתיד לבוא [אם בזמן בנין ביהמ"ק (עכ"פ לפי פשטות דברי הירושלמי הנ"ל), או בזמן ימות המשיח, או בזמן תחיית המתים (שהיא לאחר ימות המשיח, וכבר הארכתי במקום אחר בעיקר דברי רבותינו ז"ל דב' תחיית המתים יהיה, וזאת שתהא לרוב כלל ישראל תהא לאחר תקופת זמן מאז ביאת המשיח)], ואף שמצינו בכמה וכמה ספרים שכשציינו את דברי חז"ל דלעת"ל כל הבעלי מומין יתרפאו הזכירו בלשונם את אחד מן הזמנים הנ"ל [ביהמ"ק, משיח, תחיית המתים], אך המעיין יראה שאגב שיגרת לשונם הזכירו כן, ולא נחתו ליכנס לענין מסוים זה מתי בדיוק יהא זמן ריפוי הבעלי מומין, ופשוט. ובאמת שלא מצינו ענין אחיד בכוונת הלשון "לעתיד לבוא" המוזכר בחז"ל [מאות פעמים] וכל פעם המכוון הוא לאחד מן הזמנים הנ"ל, והכל לפי הענין, דו"ק ותשכח.

ובאמת שיש לציין דבכמה וכמה מקומות בדברי חז"ל איתא בסתם ש"לעתיד לבוא הכל מתרפאין" [כ"ה בבראשית רבה (פרשה כ אות ה. וכן הוא במדרש שוחר טוב תהלים

מזמור א אות י, עי"ש. וכן הובא בילקוט שמעוני ישעיה רמז תקט, ויחזקאל סוף רמז שפג, עי"ש), עי"ש. וכן הוא במדרש תנחומא (פר' מצורע אות ב. וכן הובא בילקוט שמעוני מצורע רמז תקנח, עי"ש), עי"ש. וכ"ה בפסיקתא זוטרתא (ריש פר' מצורע), עי"ש. וע"ע באגדת בראשית (פע"ח אות ה), עי"ש].

אמנם בחז"ל בכמה מקומות נראה דעיקר ענין זה דלעתיד לבוא יתרפאו כל בעלי המומין מיירי על זמן תחיית המתים, ובדברות חז"ל אלו נתפרש במודגש הדמתים יקומו במזמן ורק לאחמ"כ יתרפאו [עיה"ט בסנהדרין (צא, ב. וכן הובא בילקוט שמעוני האזינו רמז תתקמו, ובירמיה רמז שיג, עי"ש. ועיין בפסחים סח, א, עי"ש), ובבראשית רבה (פר' ויגש פרשה צה אות א. וכ"ה במדרש תנחומא שם אות ח, עי"ש. ועיין בילקוט שמעוני שמואל א רמז קמ, עי"ש), עי"ש. וע"ע בקהלת רבה (פרשה א אות ו. וע"ע בזוה"ק פר' אמור צא, א, ובפר' פנחס רטז, ב, עי"ש), עי"ש]. ועיה"ט בספר שמעו אמירה (ליטש - ראזענבוים, סנהדרין שם דף קנד טו"א. וע"ע בספר עין אליהו, שיק, על הירושלמי שקלים פ"ו סוף אות מב, עי"ש), והבן לענינינו.

אך כמובן דאין הכרח מדברי חז"ל הנ"ל דאותם שישארו חיים בזמן ביאת המשיח [ולא יצטרכו לקום בתחיית המתים] לא יתרפאו קודם לכן. [ועיין בספר זעקת מרדכי (סגרון, דרוש נ להספד עמ' רנ. ובעיקר דבריו שם יעוין בספר שמחים בצאתם על הגש"פ, חירארי, עמ' תרכט, עי"ש), עי"ש]. ובאמת שכן נראה בפשטות דבזמן ביאת וימות המשיח תליא מילתא ומאז יתרפאו בעלי המומין. ועיין בתרגום יהונתן בן עוזיאל (בראשית ג, טו) לפי מה שפירש בספר דברי יהודה וקול יהודה עה"ת (קראוס, עמ' לג), עי"ש. [ועיין בספר לבית יעקב (יוסף, נדמ"ח, פר' בראשית דף מד טו"ב) שכתב בתו"ד, וז"ל, "... וכאמרם 'הכל מתרפאין חוץ מהנחש', היינו שרוח ה' אשר ינוח על מלך המשיח, יפעול פעולתו על כל הנבראים שיחזרו למצבם הראשון כמו שעמדו קודם החטא של עץ הדעת ...", עכ"ל]. וכן נראה מהמשך דברי המדרש [בחלק מן המקומות הנ"ל, ויעוין בייחוד בבראשית רבה (פרשה כ אות ה), עי"ש] דאיתא התם דהכל מתרפאין לעת"ל "חוץ מן הנחש" (והגבעונים), והתם היינו לימות המשיח וכנראה שם. [ובייחוד לפי מה שציינתי במקום אחר (עיין בשו"ת מעשה אפוד ח"א עמ' תפג והלאה, עי"ש) לרבים מרבתינו (ראשונים ואחרונים) שציינו מקור לדברי חז"ל אלו שאין הנחש מתרפא לעת"ל מן הפסוק "ועפר תאכל כל ימי חייו" (בראשית ג, יד), ד"כל" היינו להביא לימות המשיח, וכמו שמצינו שדרשו חכמים בברכות (פ"א מ"ה) לענין זכירת יצי"מ ד"כל ימי חייו" (דברים טז, ג), להביא לימות המשיח, עי"ש]. ויש בנותן טעם לציין לדברי המדרש רבה בראשית (פרשה יב אות ו), וזה"ל שם, "... ועוד אינן חוזרין לתיקונן עד שיבוא בן פרץ ...", עכ"ל. יעוי"ש לענין מה הדברים אמורים (ובפירוש מהר"ז שם רימז לעיין לדברי המדרש

פתאום

האם איטר יד יתרפא

יבוא

עג

רבה בראשית פרשה כ אות ה, והם דברי המדרש רבה שצינו לעיל דהכל מתרפאין לעת"ל חוץ מן הנחש, עי"ש), ועיין. [וע"ע בספר תפארת ציון על המדרש רבה (יאדלער, פר' נח דף קכה טו"ב ד"ה אעפ"כ), עי"ש].

ועכ"פ בודאי שלא מצינו מקור מפורש ומבורר לזה שלדברי הירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ב) שביהמ"ק יבנה קודם ביאת המשיח כבר מאז יתרפאו בעלי המומין, ובפשטות אין זה אלא מזמן ביאת המשיח. וזכורני שכן הרגיש בזה בקצרה מדנפשיה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו שיח הפסח (עמ' לד. ואגב, יש להעיר דמה שמצוין שם כמקור להך ענינא דהכל מתרפאין לעת"ל לדברי המדרש רבה במדבר פרשה זו, עי"ש. הוא טעות, דשם לא איירין אלא מענין ריפוי בעלי המומין בזמן קבלת התורה, עי"ש. ועיין בפסיקתא רבתי סוף פט"ו ד"ה ר' נחמן, ובילקוט שמעוני יתרו רמז רעג, עי"ש), עי"ש. ונראים דבריו. [וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"ו אה"ע סי' קמט ד"ה מ"ש הרב. ועיין להגה"ק המהרא"ל צינץ זצ"ל בספרו מלא העומר עה"ת, הוצאת ברוקלין תשל"א, דף ר טו"א ד"ה אמנם, עי"ש), עי"ש. (לענין איסור נישואין לגרושה מדאורייתא בכהנים בעלי מומין בזה"ז), ודו"ק. וע"ע להגה"ק רבי יואל טייטלבוים זצ"ל בספרו דברי יואל עה"ת (פר' אמור עמ' קצט טו"ב והלאה. ועיין בספר ברוך משה, טייטלבוים, פר' אמור עמ' קפא, ופר' פנחס עמ' רסו, עי"ש), עי"ש. (לענין איסור לכהן בעל מום להטמאות למת בזה"ז), ודו"ק. ועיין בספר עטרת ישועה עה"ת (הורוויץ, פר' צו דף ד טו"ב), עי"ש].

אמנם יהיה איך שיהיה [ועל כגון דא רגיל אני לומר שזקוקים אנו לזמן ד"לעתיד לבוא" בשביל שיתגלו לנו הדברים לאמיתותן], בודאי שיש לצרף אף בעלי מומין ללמוד צורת העבודה בביהמ"ק בכדי שעכ"פ יוכלו לעבוד בביהמ"ק לכשיבוא משיח צדקינו, ופשוט. ועיין בספר אוצרות מגדים עה"ת (בירנצויג, פר' בשלח "נטפי מגדים" עמ' תמא - תמב), וצ"ע.

האם איטר יד יתרפא

ב: ובדבר מה שהוספתם לשאול, וזה תוכן דבריכם, "את"ל שהמומין יתרפאו, האם מי שאיטר יד (שפסול לעבודה במקדש) גם יתרפא", עכתו"ד.

הנה אף בזה אען ואומר דכמדומה אני שלא מצינו שום מקור והכרח מפורש לנידון זה בש"ס בראשונים וברבותינו האחרונים [שנדפסו עד עתה], והיה מקום לומר שהדבר תלוי בדין פסול "איטר" לעבודה אם הוא משום שבעבודה בעינין "ימין" ובאיטר חסר דבר זה, או משום דאיטר חשיב "מום" משום חולשת ימינו [עיה"ט בזה ברש"י (בכורות מה, ב), וברמב"ם (פ"ח מהל' ביאת מקדש הי"א והי"ג), וברמב"ן, ובנמוק"י (יבמות קד, א),

וברשב"א, ובר"ן (חולין צב. ב), ועוד רבים, והדברים ארוכים ועתיקים, ואכמ"ל בזה כעת], ודו"ק. [וכן הרגישו בזה לענינינו (בענין אם איטר יתרפא לעת"ל כשאר בעלי מומין) הרה"ג רבי מתתיהו שווארץ שליט"א בקובץ בית אהרן וישראל (קס, שנה כז, ד, עמ' קפח - קפט. ועיו"ש שדבריו מוסבים ע"ד הרה"ג ר"י קוק שליט"א שהובאו בקובץ בית אהרן וישראל, קנח, שנה כז, ב, עמ' קסח. והדפיס הדברים בקונטרסו קנה לך חבר, הוצאת שנת תשע"ג, עמ' לא, עי"ש), והרה"ג רבי צבי אריה פריעדמאן שליט"א בקובץ זרע יעקב (סקווירא, לב, עמ' תרצט), והרה"ג רבי מאיר יוסף בירנצויג שליט"א בספרו אוצרות מגדים עה"ת (פרי בשלח "נטפי מגדים" עמ' תמב), עי"ש]. אך כמובן שאין זה מוכרח מתרי צדדי, ודו"ק.

אמנם אין להעלים עין דבספר אשכבתיה דרבי (ח"ב "בית רבי" עמ' קנג), ובספר תולדות יעקב (עמ' שב) הובא דהגה"ק רבי ישראל יעקב קניבסקי זצוק"ל בעל ה"קהלות יעקב" השיב לת"ח אחד שבביאת המשיח כל המומין יתרפאו, וכהנים שהאיטרות מום במ ירפאו גם ממנה, עי"ש. [והוב"ד ג"כ בספר פניני רבנו הקהלות יעקב (שולזינגר, ח"א עמ' קכז), ובספר ימין משה (טביב, הוצאת שנת סיון התשס"ט, עמ' כב הערה 20), ועוד. ועיין בספר אילת השחר עה"ת (פרי אמור כא, כא), ובשו"ת חזון אליהו (אביטן, ח"א עמ' קצב), עי"ש]. וכ"כ מדנפשיה הרה"ג רי"ל [ורי"י] נחמנסון שליט"א בספרו דיני איטר (הוצאת שנת תש"ע, עמ' 117 ועמ' 296), ובספרו צהר המשפט (עניני חו"מ, הל' דיינים סי' ז עמ' פ סוף טו"א), עי"ש. [ואגב אציין, דדברי הגר"ח קניבסקי שליט"א בענין זה (של ריפוי איטר לעת"ל) אינם ברורים, דפעם השיב לצד אחד ופעם לאידך, עיין בספר גם אני אודך - תשובות הגר"ח קניבסקי (ח"א עמ' טו. ונדפס ג"כ בקובץ צהר - אהל אבי עזרי עמ' קפו, עי"ש), ומכנגד, יעוין בספר שיח הפסח (עמ' לד), עי"ש].

ולמעשה בודאי שיש לצרף אף כהנים איטרים ללמוד צורת העבודה בביהמ"ק, וכדאי הוא בעל ה"קהלות יעקב" זצוק"ל לסמוך עליו לעני"ז. [ואף בלא"ה הרי כהנים אלו יוכלו להפוך הרגלם מפעילות סדירה ביד שמאל ליד ימין, ויכשרו לעבודה, ופשוט, ואכמ"ל בזה].

הכו"ח למען התו"ל

ישראל שניאור

[עיה"ת בני ברק]

הרה"ג רבי אברהם דוד קורלנסקי שליט"א

כאשר יבנה בית המקדש בב"א, האם יוכלו הכהנים להוות מיד הזאה ראשונה, או שיצטרכו להתחיל למנות מתחילת שבעה ימים

לכאורה כיון שכהנים נשמרים מטומאת מת א"כ כהן היודע שלא נטמא במת בתוך ג' ימים יוכל לקבל הזאה מיד, אמנם יש לדון בזה מכמה טעמים.

א. דקיי"ל דחרב הרי הוא כחלל (נזיר דף נ"ג ע"ב חולין דף ג' ע"א פסחים דף י"ד ע"ב ודף י"ט ע"ב ובשבת דף ק"א ע"ב) וכלי הנטמא מהמת דינו כמת, ונחלקו הראשונים באיזה כלים נאמר דהרי הם כחלל, דעת הרמב"ם בפ"ה הל' ג' מטו"מ דהוי בכל הכלים בין בכלי מתכות בין בכלי עץ בגד עור ושק, חוץ מכלי חרס, וכ"ה דעת הר"י מסמפונט (הובא בר"ש וברא"ש אהלות פ"א מ"א ובתוספות בנזיר דף נד' ע"ב), וכן נקט הרמב"ן שבת דף י"ז, וכן הכריע בביאור הגר"א יור"ד סימן שס"ט סק"ב.

אמנם דעת הראב"ד בהשגות (שם) ובפ"ז מהל' נזירות הל' ח', וכ"ה דעת רש"י שבת ק"א ע"ב פסחים י"ד ע"ב ע"ב ע"ט ע"א חולין ג' ע"א, ור"ת בספר הישר סימן תשנ"ח וסימן תשס"א, הובא בתוספות בנזיר דף נ"ד ע"ב ובשבת דף י"ז ע"א, וכן הכריע בש"ך סימן שס"ט ס"ק ב', דזוקא בכלי מתכות אמרינן דחרב הרי הוא כחלל.

עוד נחלקו הראשונים האם חרב כחלל מטמא באוהל, דדעת הרמב"ם (שם) דאין חרב כחלל מטמא אלא במגע ולא במשא ולא באוהל, וכ"ה דעת רש"י חולין ע"א ע"ב והתוספות רי"ד בב"ק ב' ע"ב דחרב כחלל לא מטמא במשא. דעת הרמב"ן והר"ן בב"ב כ' ע"א והרמב"ן והרשב"א בחולין (שם), וברמב"ן עה"ת פרשת חוקת פרק י"ט פסוק ט"ז, ושו"ת הרשב"א סימן תע"ו בשם הראב"ד, שאינו מטמא באוהל, [יעוין במאירי בשבת דף ק"א דנראה דחלוק היאך נטמא החרב דאי נטמא במגע מטמא באוהל אמנם אי נטמא באוהל אינו מטמא באוהל]. ודעת התוספות בכל דוכתי (שבת י"ז נזיר נ"ד ב"ב כ' בכורות כ"ז חולין ע"ב) דמטמא גם באוהל וכ"ה דעת הר"ש בפ"ז מ"ב.

עוד נחלקו הראשונים האם הנטמא בחרב כחלל בעי הזאה שלישי ושביעי או לא, דעת הרמב"ם בפ"ז מנזירות הל' ח' והתוספות נזיר נ"ד ע"ב דבעי הזאה שלישי ושביעי,

אמנם דעת הבעל המאור חולין דף ע"א והרמב"ן בשבת דף י"ז וב"ב דף כ' ובפירושו עה"ת (שם) דלא בעי הזאה שלישי ושביעי. ומ"מ טמא טומאת ז' כדין כל אב הטומאה במת דטמא טומאת ז'. ומבואר בדעתו חידוש גדול דטומאת שבעה אינה משום הזאה אלא הוא משום עצם הטומאה, ויעויין שיעורי הגרי"מ (י"ח דבר) סימן כ"ב.

מעשה לדעת הראשונים דחרב מטמא באוהל ובעי הזאה שלישי ושביעי א"כ בודאי לא שייך לסמוך על כהן בזמן הזה שלא נטמא למת דהא חיישינן שנכנס לבית שיש שם כלים שנטמאו במת דדינם שמתמאים את הכהן בטומאת ז', ואע"פ דמוכח [יעויין רמב"ן בב"ב דף כ' ע"א ובמי נפתוח פרפר יב, אות י'] דהנך ראשונים דס"ל דאיכא חרב כחלל בכל הכלים ע"כ ס"ל דחרב כחלל לא מטמא באוהל, מ"מ איכא למיחש דנטמא מכלי מתכות, ומטמא את האדם טומאת ז'.

ב. עוד יש לדון דהנה פסק הרמב"ם פרק י"א מפרה אדומה הל' ב' דע"ה הבא לפנינו ואומר היום שלישי שלי אינו נאמן ובעי למנות בפנינו ג' ימים ורק אח"כ מזין עליו, ובפרק י' ממז"מ הל' א' ג' מבואר דכל שלא קיבל עליו חבירות הרי הוא כעם הארץ. אמנם עדיין איכא נפק"מ בכהן תלמיד חכם, ואע"פ שכתב הרמב"ם דמשחרב הבית גם לתלמידי חכמים נהגו הכהנים סלסול בעצמם ואין מוסרין להם טהרות, הנ"מ טהרות שלהם אבל בכה"ג אי יבוא כהן לעבוד בבית המקדש לא יוכלו לעכב עליו, וביותר דהא קיי"ל ברמב"ם פרק כ"ג מטו"מ הל' ג' דלגבי קדשים ע"ה נאמן וא"כ ה"ה שיהיה נאמן לגבי עבודה.

ועדיין יש לברר איזה בגדים יוכלו הכהנים ללבוש כדי שלא יחזרו ויקבלו טומאה מהבגדים, ולכאורה זה תלוי בפלוגתת הראשונים לעיל, דלדעת הראשונים דלא נאמר חרב כחלל אלא בכלי מתכות א"כ יכולם ללבוש את כל הבגדים העשויים משאר מינים, דנהי דהם אב ויעשו את האדם ראשון מ"מ ביום השביעי ויטהר גם מהך טומאה, אמנם לראשונים דחרב כחלל הוי בכל הכלים א"כ לא יוכל ללבוש שום בגד שיש בו חשש שהיה באותו אוהל עם המת, דהא דינם כחלל ויחזרו ויטמאו את האדם להיות אב הטומאה .

